

Aalto-yliopisto
Kauppakorkeakoulu

Säätiöiden saama hyöty tilintarkastuksesta

Maisterin tutkielma

Paavo Elonheimo

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulu

Syksy 2018

Accounting

Tekijä Paavo Elonheimo

Työn nimi Säätiöiden saama hyöty tilintarkastuksesta

Tutkinto Kauppätieteiden maisteri

Koulutusohjelma Accounting

Työn ohjaaja(t) Lasse Niemi

Hyväksymisvuosi 2018**Sivumäärä** 85**Kieli** Suomi

Tiivistelmä

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, hyötyvätkö suomalaiset säätiöt tilintarkastamisesta, ja jos, niin miten. Tutkimuksen toisena tavoitteena oli vertailla säätiöitä yhdistyksiin ja yrityksiin hyötyjen suhteen. Tutkimuksen kohteena olivat kaikki säätiörekisterissä olevat Suomessa toimivat säätiöt. Tutkimuksen teoreettisina viitekehyksinä ovat agenttiteoria sekä tilintarkastuksen yhteiskunnallista merkitystä käsittelevä viitekehys.

Tutkimuksen pääasiallinen tutkimusote on laadullinen, perustuen asiantuntijoiden teemahaastatteluihin. Tutkimuksessa haastateltiin sekä säätiöitä tarkastavia kokeneita tilintarkastajia että säätiöiden taloushallinnosta vastaavia johtajia. Tutkimuksen osio, jossa vertailtiin säätiöiden tarkastusten hyötyjä yhdistysten ja yritysten hyötyihin, toteutettiin määrällisen tutkimusotteen keinoin vertailemalla tuloksia kuvailevien tilastojen keinoin.

Tutkielman keskeinen johtopäätös on, että säätiöt hyötyvät merkittävästi monin eri tavoin tilintarkastuksesta. Suurin hyöty syntyy luottamuksen lisääntymisenä säätiön ja sen ulkoisten sidosryhmien välillä, mutta se lisääntyi myös säätiön hallinnossa. Lisäksi säätiöiden edustajat kokivat osaavan tilintarkastajan tärkeäksi keskustelukumppaniksi. Tämä nähtiin erityisen arvokkaana erilaisissa muutostilanteissa.

Tutkimuksen vertailuosion perusteella tilintarkastuksen hyödyt säätiöille olivat samankaltaiset kuin yhdistyksille. Yllättävä havainto oli, että hyödyt säätiöille ja yhdistyksille koettiin jopa suuremmiksi kuin yrityksille. Tutkimuksen muita merkittäviä tuloksia on neljä: (1) Tilintarkastajan perehtyneisyys säätiöihin. Sitä, että tilintarkastaja tarkastaa muitakin säätiöitä, tai muuten tuntee säätiöitä, pidettiin tärkeänä. (2) Kommunikaatiotaidot. Ne koettiin, perehtyneisyyden lisäksi, tilintarkastajan keskeiseksi osaamisalueeksi. (3) Säätiöiden heterogeenisuus. Säätiöt ovat hyvin erilaisia niiden koon ja toiminnan tarkoituksen suhteen, eikä niitä siksi ei voi käsitellä yhtenä ryhmänä. (4) Kustannukset. Pienten säätiöiden tilintarkastuksen keskeisimpänä ongelmana nähtiin tilintarkastuksen suhteellisesti korkeat kustannukset. Ongelmaa syventää se, että myös pienten säätiöiden jonkinlainen tarkastus koettiin kuitenkin hyvin tärkeäksi.

Tutkimuksen tuloksien yleistettävyyttä Suomen ulkopuolelle rajoittaa kunkin maan erilainen säätiöitä koskeva sääntely sekä yleisemmin kulttuurierot eri maiden välillä.

Avainsanat Säätiö, tilintarkastus, tilintarkastuksen hyödyt.

Author Paavo Elonheimo

Title of thesis Auditing as a point of value for foundations

Degree Master's degree

Degree programme Accounting

Thesis advisor(s) Lasse Niemi

Year of approval 2018**Number of pages** 85**Language** Finnish

Abstract

The purpose of this thesis was to study if Finnish foundations benefit from auditing and what the possible benefits of auditing were. The results obtained for this thesis were also compared with answers received from company and association representatives.

This thesis was mainly based on qualitative research, but it also contains a quantitative part. This facilitated the comparison of answers from different groups. Theme interviews were used as the research method. The theoretic context of this thesis is based on agency theory and the social significance of auditing. The scope of this thesis was all Finnish foundations that are in the Register of Foundations. The study was conducted by interviewing thirteen participants. Five of them were auditors that specialise in foundations, and eight were managers or finance managers in foundations.

The main result of this thesis is that foundations get substantial value from auditing. The value is seen mainly in additional trust between the members of a foundation and especially between a foundation and its stakeholders. Also, auditor consultations were considered to be of substantial value. The value of consultation was especially apparent in new and changing situations. The value of auditing to foundations was mainly similar and similarly useful as the value of auditing to associations, as seen in a previous study. This value was greater to foundations and associations than to companies.

The study led to four other significant results. 1) The participants of this study found it important that the auditor audits multiple foundations or is otherwise well-acquainted with foundation matters. 2) Foundations themselves were found to be a diverse group that did not easily fit into commonly used categories. 3) The participants thought that for auditors, the most important area of vocational skills was professional competence. When considering the auditors as individuals, communication skills were considered to be most important. 4) At the moment, the most significant problem in auditing foundations is the greater relative expense of auditing for smaller foundations. Still some kind of outside review was considered to be very important even for small foundations.

Applying the results of this study outside of Finland can be problematic since the regulations concerning foundations and culture generally differs from country to country.

Keywords Foundation, auditing, demand for auditing

Sisällys

1	Johdanto.....	1
1.1	Tutkimuksen taustaa.....	1
1.2	Tutkimuksen tarkoitus & tutkimuskysymykset.....	2
1.3	Määritelmät.....	3
1.4	Tutkielman rakenne.....	4
2	Tilintarkastus.....	5
2.1	Tilintarkastuksen tarkoitus.....	5
2.2	Tilintarkastuksen perusteet.....	6
2.3	Tilintarkastusprosessi.....	8
3	Tilintarkastuksen yhteiskunnallisesta merkityksestä.....	12
3.1	Teoriat tilintarkastuksen tärkeydestä.....	12
3.2	Teorioiden soveltaminen suomalaisiin säätiöihin.....	16
3.3	Luottamuksen tärkeys taloudessa.....	18
4	Säätiöistä.....	21
4.1	Säätiöiden historia ja nykytila.....	21
4.2	Säätiöiden piirteitä.....	23
4.3	Säätiöiden jaottelu.....	25
4.4	Säätiöiden valvonta.....	26
4.5	Säätiöiden tilintarkastus.....	27
5	Tutkimuksen menetelmä ja haastateltujen kuvaus.....	31
5.1	Tutkimusmenetelmät.....	31
5.2	Laadullisesta tutkimuksesta.....	31
5.3	Rajaus ja aineiston keruu.....	33
5.4	Tilintarkastajien kuvailu.....	34
5.5	Säätiöiden ja niiden edustajien kuvailu.....	35
6	Vertailua edellisiin tutkimuksiin.....	40
6.1	Tilintarkastajan ammattitaidon tärkeys.....	41

6.2	Tilintarkastajan tehokkuuden tärkeys.....	42
6.3	Tilintarkastajan uusien lakien tuntemuksen tärkeys	43
6.4	Tilintarkastajan aikataulussa pysymisen tärkeys	44
6.5	Tilintarkastuksen sujuvuuden ja yleisen helppouden tärkeys	45
6.6	Tilintarkastajan suosittelu.....	46
6.7	Tilintarkastuksen tuoma lisäarvo	47
6.8	Numeeristen vastausten analysointia.....	48
7	Tilintarkastajien näkemys.....	50
7.1	Säätiöiden käsitteellinen jaottelu	50
7.2	Erot säätiöiden tarkastuksessa verrattuna yrityksiin	51
7.3	Erot suurten ja pienten säätiöiden tarkastuksessa	52
7.4	Ero uuden tai tutun säätiön tarkastuksessa.....	52
7.5	Tilintarkastajien mielipide säätiöiden tilintarkastusvelvollisuuteen.....	53
7.6	Onko tilintarkastajan valvontavelvollisuuden ja lisäarvon tuomisen välillä ristiriitaa? ...	54
7.7	Tilintarkastuksesta enemmän lisäarvoa tarkastuksen kohteelle	54
7.8	Mielipide säätiöiden talousasioista nousseisiin kohuihin	55
8	Säätiöedustajien näkökulma ja yhteinen näkökulma	57
8.1	Tilintarkastajan tehtävä.....	57
8.2	Tilintarkastusprosessi säätiössä	58
8.3	Säätiön tilintarkastajan vapaaehtoinen valinta.....	58
8.4	Tilintarkastajan vaihtaminen.....	59
8.5	Kriteerit tilintarkastajan valinnassa.....	60
8.6	Säätiön itsensä saama hyöty tilintarkastuksesta	61
8.7	Säätiön toiminnan tarkoituksen saama hyöty tilintarkastuksesta.....	62
8.8	Yhteiskunnalle koituva hyöty säätiöiden tilintarkastuksesta	63
8.9	Esimerkkejä tilintarkastuksen tuomasta lisäarvosta	65
8.10	Tilintarkastusjärjestelmä säätiöiden kohdalla.....	66
8.11	Tilintarkastusjärjestelmän kehitysehdotuksia.....	67

8.12	Tärkeintä tilintarkastajassa ihmisenä.....	69
8.13	Tärkeintä tilintarkastajan ammattitaidossa	70
9	Tulokset.....	71
9.1	Vastaukset tutkimuskysymyksiin.....	71
9.2	Muita merkittäviä tuloksia	73
10	Johtopäätökset.....	75
10.1	Tulokset vahvistavat viitekehystä	75
10.2	Sivuhuomioita	76
10.3	Tilintarkastuksen kustannukset pienille säätöille	78
10.4	Tulosten yleistettävyys, luotettavuus ja toistettavuus	80
10.5	Tutkielman tuoma arvo	83
10.6	Jatkotutkimusaiheita	84
11	Yhteenveto	85
	Lähdeluettelo	86
	Liitteet	92

Taulukkuuettelo

TAULUKKO 1. SÄÄTIÖN TYYPPI JA HAASTATELLUN TYÖASEMA	37
TAULUKKO 2. SÄÄTIÖN OLENNAISIN TALOUDELLINEN TUNNUSLUKU	37
TAULUKKO 3. TILINTARKASTAJAN AMMATTIT AidON TÄRKEYS	41
TAULUKKO 4. TILINTARKASTAJAN TEHOKKUUDEN TÄRKEYS	42
TAULUKKO 5. TILINTARKASTAJAN UUSIEN LAKIEN TUNTEMUKSEN TÄRKEYS	43
TAULUKKO 6. TILINTARKASTAJAN AIKATAULUSSA PYSYMISEN TÄRKEYS	44
TAULUKKO 7. TILINTARKASTUKSEN SUJUVUUDEN JA YLEISEN HELPPouden TÄRKEYS	45
TAULUKKO 8. TILINTARKASTUKSEN SUOSITTELEMINE N	46
TAULUKKO 9. TILINTARKASTUKSEN TUOMA LISÄARVO	47

1 Johdanto

Suomessa toimii noin 2 700 säätiötä (Patentti- ja rekisterihallitus, ei pvm). Säätiöillä on huomattavaa varallisuutta, niiden omaisuudeksi arvioidaan noin 20 miljardia euroa (Ahdekivi, 2014). Säätiöt ovat merkittävä taiteiden, tieteiden, urheilun ja muiden yleishyödyllisten asioiden rahoittaja Suomessa. Niillä on ollut merkittävä asema Suomen historiassa.

1.1 Tutkimuksen taustaa

Säätiöt ovat hyvin mielenkiintoinen yhteisömuoto. Yritykset ovat pääasiallisesti tuottamassa voittoa omistajilleen. Yhdistykset taas ovat suurimmaksi osaksi jäsentensä mielenkiinnon kohdetta edistämässä. Säätiöt ovat ainutlaatuisia yhteisöjä Suomessa siinä, että niillä ei yleensä ole selkeää omistajaa- tai jäsenistöä, joka lopulta päättäisi yhteisön suunnan ja toiminnan tarkoituksen. Sen sijaan säätiöillä on nykyisen säätiölain mukaan oltavat säännöt, joissa on oltava säätiön tarkoitus (Säätiölaki 2 luku 3 §). Tämä tarkoitus voi olla tarkkaan rajattu, esimerkiksi tietyn yhdistyksen tai suvun tukeminen, tai varsin laaja, esimerkiksi maailmanrauhan edistäminen. Tämä tarkoitus käsitetään koko säätiön olemassaolon syyksi.

Säätiöt ovat myös tilintarkastuksellisesti mielenkiintoinen yhteisömuoto. Ne ovat ainoa yhteisömuoto, joka on lailla veloitettu aina käyttämään tilintarkastuslain tarkoittamaa tilintarkastajaa, riippumatta yhteisön taseesta, tuloksesta tai mistään muusta. Tätä on perusteltu sillä, että toisin kuin muissa yhteisöissä, säätiöissä ei ole omistajaa tai jäsenistöä, joka valvoisi rahojen käyttöä ja toiminnan tarkoituksen toteutumista. Lisäksi niillä voi olla merkittävää varallisuutta ja sijoituksia, eikä säätiön hallitus ole välttämättä kovin perehtynyt talouteen ja lainsäädäntöön. Säätiöiden tilintarkastusta on tutkittu Suomessa varsin vähän, eikä ulkomaista tutkimusta voi ongelmattomasti yleistää koskemaan Suomea, koska lainsäädäntö ja kulttuuriympäristö ovat erilaisia. Esimerkiksi

Ruotsissa on noin 40 000 säätiötä, mikä on väkilukuun suhteutettuna noin 8 kertaa enemmän kuin Suomessa (Viren, Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa s.10., 2014). Täten niiden yhteiskunnallinen asemakin on todennäköisesti varsin erilainen.

Valitettavasti Suomessa on tutkittu kohtuullisen vähän suomalaisia säätiöitä ja tilintarkastusta. Kirjallisuutta aiheesta löytyy jonkin verran, josta Johanna ja Samuli Perälän ansiokas työ on hyvä esimerkki. Jäljellä on monia tutkimuksellisia aukkoja, joita osaltaan tämä tutkielma koettaa paikata.

1.2 Tutkimuksen tarkoitus & tutkimuskysymykset

Tutkimuksen tarkoituksena on koettaa selvittää, kokevatko säätiöt saavansa hyötyä tilintarkastuksesta Suomessa. Säätiöitä voi käsitteellisesti käsitellä samalaisina organisaatioina kuin esimerkiksi yrityksiä, yhdistyksiä tai vaikkapa kuntia. Jolloin voidaan sanoa, että jokin tietty asia voi tuoda hyötyä organisaatiolle, tässä tapauksessa säätiölle itselleen. Sekä siitä kautta hyötyä myös organisaation toiminnantarkoitukselle tai -kohteelle. Alla on tämän tutkielman tutkimuskysymykset.

Tutkimuskysymykset

- 1) Saavatko säätiöt Suomessa hyötyä tilintarkastuksesta?
- 2) Jos saavat, niin mistä ja miksi?
- 3) Eroavatko vastaukset edellisiin säätiöiden, yhdistysten ja yritysten välillä?

Aiempaan tutkimukseen perehtymisen jälkeen tutkimushypoteesina on, että säätiöt saavat tilintarkastamisesta hyötyä. Kuitenkin tätä olettamusta koetetaan tieteellisen tutkimuksen perussääntöjen mukaisesti testata, ja aineisto voi joko kumota tai vahvistaa hypoteesin.

1.3 Määritelmät

Seuraavaksi määritellään selvyuden nimissä tutkielmassa käytetyt sanat, joita normaalissa puhekielessä voidaan käyttää epäselvemmin tai vähän eriävässä tarkoituksessa.

Säätiöllä tarkoitetaan tässä tutkielmassa sellaista suomalaista säätiötä, joka täyttää säätiölain määritelmän ja joka on rekisteröity Patentti- ja rekisterihallitukselle (Säätiölaki 24.4.2015/487, 2015). Ulkomaalaisesta säätiöstä puhuttaessa taas paikallisen lainsäädännön määritelmän mukaiset säätiöt.

Yhdistyksellä tarkoitetaan sellaista suomalaista yhdistystä, joka täyttää yhdistyslain mukaisen määritelmän ja joka on rekisteröity Patentti- ja rekisterihallitukselle (Yhdistyslaki 26.5.1989/503, 1989). Täten rekisteröimättömät yhdistykset, kerhot, klubit yms. eivät ole mukana tässä määritelmässä. Ne eivät myöskään ole tämän tutkielman vertailukohteena. Ulkomaalaisesta yhdistyksestä puhuttaessa taas paikallisen lainsäädännön määritelmän mukaiset yhdistykset.

Tilintarkastuksella tarkoitetaan sellaista toimintaa, jota tekee tilintarkastuslain määrittelemän mukainen tilintarkastaja tai hänen apulaisensa, ja jonka päätarkoituksena on antaa tilintarkastuslain määritelmän mukainen tilintarkastuskertomus (Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141, 2015). Täten esimerkiksi pienelle yhdistykselle tehtävää toiminnantarkastusta tai jotain muuta tarkastusta ei pidetä tilintarkastuksena. Toisaalta ammattimaisen tilintarkastajan muuta toimintaa kuin nimenomaista tilintarkastusta ei myöskään pidetä tilintarkastuksena. Esimerkiksi konsultointia, *due diligence* -tarkastusta tai ei-taloudellista varmentamista ei myöskään pidetä tilintarkastamisena, jos nämä tapahtuvat varsinaisen tilintarkastussopimuksen ulkopuolella.

Hyödyllä tarkoitetaan löyhästi utilitarismiin perustuvaa määritelmää (Utilitarismi, ei pvm). Utilitarismissa koetetaan maksimoida hyvinvointi ja minimoida pahoinvointi maailmassa. Jostakin voi olla hyötyä itsessään, tai siitä voi olla käyttöhyötyä. Latinaksi *utilitas*, joka on utilitarismin juurisana, tarkoittaakin hyötyä.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielma rakenne on seuraavanlainen: johdantokappaleessa käsitellään tutkimuksen taustaa ja esitellään tutkimuskysymykset. Kappaleissa 2–4 on kirjallisuuskatsaus aihepiiriin liittyen. Toisessa luvussa käydään läpi tilintarkastusta, kolmannessa tilintarkastuksen hyötyä, ja neljännessä luodaan katsaus säätiöihin. Kappaleessa viisi on tutkimusmenetelmät ja haastateltujen yleisluontoinen kuvailu. Kappaleet 6–9 muodostavat tutkielman tulokset. Kappaleessa kuusi verrataan tilintarkastajien ja säätiöiden edustajien numeerisia vastauksia edellisissä tutkimuksissa saatuihin vastauksiin. Kappaleessa seitsemän on tilintarkastajien vastaukset pelkästään heille esitettyihin kysymyksiin. Kappaleessa kahdeksan on säätiöiden edustajien vastaukset pelkästään heille esitettyihin kysymyksiin, sekä kummallekin ryhmälle yhteisten kysymysten läpikäynti. Yhdeksännessä kappaleessa on tutkimuksen päätulokset. Kappaleessa kymmenen on johtopäätöksiä, sekä tutkielman luotettavuuden arviointia. Yhdennessätoista kappaleessa on tutkielman yhteenveto.

2 Tilintarkastus

Tilintarkastuksen tarkoitus on samanlainen kaikissa yhteisöissä, olivat ne sitten yrityksiä, säätiöitä tai vaikkapa osuuskuntia: tuoda kohtuullinen varmuus siitä, että tilinpäätös on olennaisesti oikein. Tässä kappaleessa käydään läpi tiiviisti tilintarkastuksen tarkoitus, sen perusteet ja prosessi. Lukijan on olennaista tietää tilintarkastuksesta, jotta seuraavassa luvussa käsitellyt säätiöiden tilintarkastuksen erikoispiirteet avautuvat.

2.1 Tilintarkastuksen tarkoitus

Tilintarkastuksen alku on kietoutunut osakeyhtiön kehittymiseen (Derek, 2006). Todennäköisesti taloudellista varmentamista on ollut kaikissa yhteiskunnissa, joissa on ollut suuria rahasummia ja monimutkaisia taloudellisia sopimuksia. Esimerkiksi muinaisen Rooman valtakunnassa on tästä merkkejä. Kuitenkin moderni tilintarkastus lähti varsinaisesti liikkeelle suurista osakeyhtiöistä, jotka olivat laillisesti erillisiä oikeushenkilöitä ja joilla oli monta omistajaa sekä pitkäaikaisia investointeja. Jos jokainen osakas olisi ollut vastuussa yhtiön veloista koko omaisuudellaan kuten ennen osakeyhtiöitä, niin niihin sijoittaminen olisi ollut varsin riskialtista. Kuitenkin tällainen osakeyhtiö, jossa jokainen oli mukana vain sijoitetulla pääomalla, toi mukanaan uusia ongelmia. Yksi ongelma oli, että jos jokainen yhdenkin osakkeen omistava osakas pääsisi katsomaan kaikkia yhtiön tekemiä sopimuksia ja kirjanpitoa, niin yrityssalaisuuksien pitäminen olisi mahdotonta. Toiseksi, miten ulkopuoliset tahot pystyisivät luottamaan yhtiön kykyyn suoriutua sitoumuksistaan? Aiemmin riitti, että joku varakkaaksi tiedetty henkilö oli osakkaana, viime kädessä velkoja pystyi velkomaan häneltä. Näitä ja muita ongelmia ratkomaan kehittyi tilintarkastajien ammattikunta.

2.2 Tilintarkastuksen perusteet

Tiettyjen perusteiden pitää olla kunnossa, jotta tilintarkastukseen voi aloittaa. Ensinnäkin Suomessa tilintarkastaja voi olla vain tietyt edellytykset täyttävä luonnollinen henkilö, josta on tarkemmin määritelty Tilintarkastuslain 6 luvussa (Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141, 2015). Suomessa on yleisenä käytäntönä, että käytännön tilintarkastustyöhön osallistuu myös muita henkilöitä, esimerkiksi työnimekkeellä tilintarkastusassistentti. He eivät ole tilintarkastuslain määrittelemiä tilintarkastajia, mutta he kuitenkin avustavat tilintarkastajaa tämän työssä. Tästä huolimatta vastuu on aina juridisessa mielessä tilinpäätöksen allekirjoittavalla tilintarkastajalla.

Luottamuksellisuus on yksi tilintarkastuksen perusteista. Tilintarkastaja ei saa puhua tarkastustiimin ulkopuoliselle mistään tarkastuksen yhteydessä paljastuvista luottamuksellisista seikoista. Tilintarkastajalta vaaditaan monia asioita, mutta yksi olennaisimmista on riippumattomuus. Riippumattomuudella tarkoitetaan kahta eri asiaa (Tomperi, Tilintarkastus normeista käytäntöön. 4. uudistettu painos, 2018). Ensinnäkin on tilintarkastajan riippumattomuus tarkastuksen kohteesta, esimerkiksi tarkastettavan lähisukulaisuus tilintarkastajalle tai tilintarkastajan jokin selvä taloudellinen intressi tarkastettavaan. Toisaalta riippumattomuudella tarkoitetaan myös sitä, että tilintarkastaja saa suorittaa tarkastuksensa miten haluaa. Tarkastettava kohde ei saa vaikuttaa siihen, mitä tarkastetaan tai kuinka paljon. Muuten olisi vaarana, että tarkastus ei tuottaisi riittävää varmuutta. Riippumattomuus on siis periaatteessa selkeää: mikään ulkopuolinen suhde tarkastettavan kohteen ja tilintarkastajan välillä ei saisi vaikuttaa tilintarkastuskertomukseen, ja tilintarkastajalla pitää olla pääsy kaikkeen haluamaansa aineistoon. Elävässä elämässä toisaalta on joskus vaikeita rajanvetoja. On selkeää, että parhaan ystävänsä yritystä ei saa tarkastaa, mutta hyvänpäivän tutun saa. Mutta missä tarkalleen raja menee? Käytännössä sitä voi olla vaikea vetää. Paras ohje, jonka olen kuullut oli tilintarkastuksen opettajalta asiasta kysytyäni: ”Jos on sellainen olo, että pitää miettiä, että olenko riippumaton, niin silloin on parasta vetäytyä toimeksiannosta”.

Tilintarkastuksen tavoitteena ei ole täydellisen varmuuden saaminen tarkastettavan kohteen taloudellisesta tilasta. Se on käytännön elämässä rajallisella määrällä aikaa ja rahaa mahdotonta. Vaikka se olisikin mahdollista, niin täydellisen varmuuden saamisen hyödyt eivät vastaisi mitenkään siihen kuluvaan aikaa ja rahaa. Siispä tilintarkastuksen tavoitteena on kohtuullisen varmuuden saaminen siitä, että tilinpäätös on laadittu voimassaolevien säännösten mukaan (Teck-Heang & Ali, 2008).

Tilintarkastuksessa eräs merkittävä asia on olennaisuus. Tilintarkastus pystyy antamaan vain kohtuullisen varmuuden siitä, ettei tilinpäätös sisällä olennaisia virheitä. Tästä nousee esiin kysymys, mikä on olennaista? Yleisesti käytetään tilinpäätöksen lukijan näkökulmaa (Blokdijs;Driehuisen;Simunic;& Stein, 2003). Jokin asia on olennainen, jos talousasioihin perehtynyt tilinpäätöksen käyttäjä olisi tehnyt erilaisen ratkaisun, jos tilinpäätös olisi ollut olennaisen asian verran erilainen. Tästä seuraa luontevasti se, että olennaisuuteen saattaa vaikuttaa jokin yksittäinen iso asia tai monta pienempää asiaa, joiden yhteisvaikutus on olennainen. Tilintarkastajan pitää tarkastusta suunnitellessaan määrittää tarkastuskohteelle jokin olennaisuusraja, jonka ylittyessä hänen pitää antaa mukautettu lausunto, jos tilinpäätöstä ei haluta tai pystytä korjaamaan. Miten tämä olennaisuusraja määritellään on joskus vaikea asia. On olemassa erilaisia nyrkkisääntöjä, kuten esimerkiksi 5 % tuloksesta ennen veroja.

Tarkastuskohteet voivat kuitenkin olla hyvin erilaisia, joten mitään yleispätevää sääntöä ei ole olemassa. Otetaanpa esimerkiksi asunto-osakeyhtiö, jonka tase on 5 000 000 €, liikevaihto 150 000 €, ja liikevoitto 1 000 €. Ei olisi järkevää ottaa olennaisuutta liikevoitosta, koska silloin se olisi hyvin pieni. Toisaalta taseesta otettuna olennaisuus olisi helposti varsin iso, ja olisi vaarana, että sellaisetkin erät, jotka muuttavat liikevaihtoa prosentteina paljon, eivät ylittäisi olennaisuuskynnystä. Silloin parhaaksi jäisi ilmeisesti jokin prosentti osuus liikevaihdosta, jolloin todennäköisesti kaikki taseen erät ja niiden muutokset olisivat yksinäänkin yli olennaisuusrajan. Tästä helposta esimerkistä huomaamme, että olennaisuuden idea on tärkeä, ja että sen määrittämisessä tarkastuskohteelle oikeaksi vaaditaan ammatillista harkintaa.

2.3 Tilintarkastusprosessi

Tilintarkastusta on mielekästä ajatella prosessina. Sillä on alku, ja loppu sekä näiden välillä eri vaiheet, jotka käydään läpi yleensä samassa järjestyksessä kohteesta riippumatta. Nämä vaiheet ovat suunnittelu, toteutus ja raportointi

Tilintarkastuksen perusteellinen suunnittelu on olennaista hyvälle tilintarkastukselle. Tilintarkastus koetetaan suunnitella niin, että suunnitelman toteutumisen jälkeen tilintarkastusriski olisi hyväksyttävällä tasolla. Suunnittelu käsittää monta asiaa, joiden laajuus riippuu paljon tarkastuskohteesta ja siitä, kuinka pitkään tarkastussuhde on kestänyt. Ensin tulevat toimeksiannon alustavat toimenpiteet: 1) hyväksytäänkö toimeksianto tai sen jatkaminen, 2) arvio eettisten vaatimusten täyttymisestä mukaan lukien riippumattomuus, sekä 3) sopiminen toimeksiannon ehdoista (Korkeamäki, Tilintarkastuksen perusteet. s. 37–54, 2017). Suunnittelussa myös määritellään edellä mainittu olennaisuusraja, sovitaan aikatauluista sekä valitaan kokonaisstrategia. Tilintarkastuksen kokonaisstrategia pitää sisällään tilintarkastuksen laajuuden, ajoituksen ja painopistealueet.

Pitkään jatkuvassa tilintarkastussuhteessa on tavallista, että eri vuosina on eri painopistealue. Tietysti kaikki olennainen tarkastetaan, mutta jonain vuonna voidaan esimerkiksi käydä varaston inventaariossa, vaikei varaston kokonaisarvo ylittäisikään olennaisuusrajaa. Tilintarkastusstrategian laatimisen jälkeen voidaan laatia yksityiskohtaisempi tilintarkastussuunnitelma, jossa määritellään, miten strategia toteutetaan. Tässä vaiheessa voidaan jakaa tarkastus eri henkilöille, jotka osallistuvat tarkastukseen. Tiimin kokemattomin henkilö esimerkiksi tarkastaa yksittäisiä laskuja ja sopimusosoikeuteen perehtynyt henkilö tarkastaa merkittävät sopimukset. On huomattavaa, että suunnitteluvaihe ei ole lukkoon lyöty tai valmis ennen kuin koko tarkastus on valmis. Esimerkiksi jos suunnittelu on tehty syyskuussa ja itse tarkastus on helmikuussa, on varsin mahdollista, että väliaikana on tapahtunut asioita, joiden takia tilintarkastussuunnitelmaa pitää muuttaa. On myös mahdollista, että itse tarkastuksen

yhteydessä paljastaa jotain, jonka takia tarkastukseen tulee uusi painopiste. Esimerkiksi paljastuukin, että rutiininomaisesti tarkastettava katko ei ole ollenkaan kunnossa, jolloin sen tarkastamiseen pitääkin käyttää aiottua enemmän aikaa ja vaivaa.

Toteutus on varsin laaja alue: yksittäistenkin erien tarkastamisesta on kirjoitettu monia artikkeleita ja jopa kirjoja. Tilintarkastuksen toteutuksessa on myös suurta vaihtelua tarkastuksen kohteen ominaispiirteillä. Suurta yritystä tarkastaessa on mielekästä ja ehkä jopa tarpeellista tehdä paljon tilikauden aikaista tarkastusta, start-up yrityksessä liikevaihto voi olla alle olennaisuuden ja tutkimus- sekä kehityskulut suuria jne. Säätiöiden tarkastuksen erityispiirteisiin keskitytään seuraavassa luvussa. Suunnitteluvaiheessa on muodostettu käsitys kohteen sisäisistä kontroleista ja valvontaympäristöstä. Jos ne ovat yleisesti ottaen hyvällä tasolla, niin tarkastus voi keskittyä enemmän järjestelmien tarkastamiseen, ja jos taas niissä on puutteita, niin tarkastuksessa pitää tehdä enemmän yksittäisten tapahtumien tarkastusta (Tomperi, Tilintarkastus normeista käytäntöön. 4. uudistettu painos. 55–68., 2018). Tilintarkastaja tarkastaa periaatteessa kaiken, joka voisi vaarantaa sen, ettei tilinpäätös anna oikeaa ja riittävää kuvaa kohteen taloudellisesta asemasta. Riippuu paljon kohteen ominaisuuksista, mitkä ovat suurimmat riskit tälle, ja luonnollisesti niihin kohdistetaan tarkastustoimenpiteet.

Yleisesti ottaen aina tarkastetaan ainakin seuraavat asiat. Hallinto: oikeat elimet ovat tehneet niille laki- tai sääntömääräiset päätökset. Sisäinen valvonta: mitä kontroleja kohteella on ja kuinka helppoa tai vaikeaa niitä on kiertää. Tuloslaskelman erät: erityisesti liikevaihto on mainittu usein vuonna 2016 pörssiyritysten tilintarkastuksen kannalta olennaisena seikkana (Huokko, 2018). Taseesta olennaiset kohdat. Tase on aina olennainen, onhan siellä oma ja vieras pääoma, jotka kertovat kohteen taloudellisen aseman pelkistetyimmillään. Taseessa on monta erää, jotka voivat vaatia erityistoimenpiteitä, esimerkiksi varaston arvon oikeaksi todentamisessa voidaan osallistua inventaarioon, tai tarkastaa vaihto-omaisuuden ikäjakaumaa kuranttiuden varmistamisessa. Tuloslaskelman ja taseen tarkastuksessa on myös olennaista se, että

erät ovat ryhmitelty oikein. Tilinpäätös kokonaisuudessaan on myös tarkastuksen kohde, sen liitetiedot mukaan lukien.

Yllä oleva kuvaus tilintarkastusprosessista on varmasti pääpiirteissään oikea. Tutkija on itse työskennellyt tilintarkastusassistenttina, ja hänen kokemuksensa mukaan totuus on kuitenkin vivahteikkaampi. Isoimmissa kohteissa on tilikauden aikaista tarkastusta, ja pienemmissäkin tilintarkastajaan otetaan usein yhteyttä uusissa tilanteissa tai jos olosuhteet merkittävästi muuttuvat. Täten tilintarkastajalla on etukäteistietoa kohteesta ja sen merkittävimmistä tapahtumista tilikauden aikana jo ennen suunnittelukin aloittamista. Suurempi ero teoriaan tulee loppuvaiheessa. Tilintarkastajalle käytännössä usein annetaan vain ensimmäinen versio tilinpäätöksestä. Tätä ja kaikkea muuta materiaalia tarkastettuaan tilintarkastaja lähettää listan muutos- tai korjausehdotuksista. Usein nämä asiat muutetaan, joskus taas vastuullinen ihminen selittää, miksi jokin asia on niin kuin on. Esimerkiksi että jokin merkintätapa on tällä teollisuusalalla yleinen käytäntö. Täten tilintarkastaja ja talousjohtaja tms. ovat dialogissa niin pitkään, kunnes tilinpäätös ei tilintarkastajan ammatillisen mielipiteen mukaan sisällä olennaisia virheitä, ja hän voi antaa puhtaan tilintarkastuskertomuksen. Tätä yleistä käytäntöä todistaa muiden kuin puhtaiden tilintarkastuskertomusten pieni prosentuaalinen määrä kaikista annetuista tilintarkastuskertomuksista.

Tilintarkastaja saatua tarkastuksen päätökseen seuraa tilintarkastuksen usein ainoa ulospäin näkyvä osuus, raportointi. Se koostuu tilinpäätösmerkinnästä, tilintarkastuskertomuksesta, tilintarkastuspöytäkirjasta, mahdollisesta tilintarkastusmuistiosta ja joskus muista raporteista (Korkeamäki, Tilintarkastuksen perusteet. S. 96–115, 2017). Tilinpäätösmerkintä on näistä yksinkertaisin ja selkein. Se on vain tilinpäätöksessä oleva tilintarkastajan allekirjoituksella vahvistettu merkintä siitä, että tilinpäätös on tilintarkastettu. Se ei sisällä lausuntoja eikä kannanottoja.

Tilintarkastuskertomus on julkinen asiakirja. Sen tärkein tehtävä on antaa lausunto siitä, onko tilinpäätös laadittu lakien mukaan ja antaako se oikean ja riittävän kuvan kohteen

taloudellisesta asemasta ja tilasta. Tilintarkastuskertomuksen lausunto voi olla vakiomuotoinen, eli puhdas, tai mukautettu. Jos se on mukautettu, niin lausunto voi olla varauman sisältävä tai kielteinen. Tilintarkastaja voi myös kieltäytyä kokonaan antamasta lausuntoa, esimerkiksi jos hän ei ole saanut kerättyä tarpeeksi tilintarkastusevidenssiä itsenäisesti. Lausunnon antamatta jättämisestä pitää myös ilmoittaa tilintarkastuskertomuksessa (Suomen tilintarkastajat, ei pvm). Tilintarkastuskertomus on uudistettu vuonna 2017 päättyneillä tilikausilla. Nykyään yleisen edun kannalta keskeisten yhteisöjen tilintarkastuskertomukset sisältävät paljon enemmän tietoa kuin aiemmin: niissä kerrotaan mm. siitä mitkä erät ovat tilintarkastajan ammatillisen näkökannan mukaan riskisimmät ja miten näitä eriä on tarkastettu.

Tilintarkastuspöytäkirja on ei-julkinen, ja tilintarkastaja voi antaa sen tai olla antamatta. Tilintarkastuspöytäkirja annetaan hallitukselle tai muulle vastuunalaiselle, ja siinä kerrotaan pienemmistä asioista kuin mahdollisessa mukautetussa tilintarkastuskertomuksessa. On kuitenkin monia sellaisia asioita, joita voi paljastua tilintarkastuksen yhteydessä, jotka eivät yksittäin tai yhdessä vaaranna tilinpäätöstä, mutta jotka ovat kuitenkin huomionarvoisia. Tämä on tilintarkastuspöytäkirjan idea.

Tilintarkastusmuistio on vapaamuotoinen asiakirja, jonka tilintarkastaja voi halutessaan laatia tarkastuksesta. Se on tilintarkastuspöytäkirjaa vähemmän järeä ja sopii pienempien havaintojen välittämiseen. Tilintarkastaja voi joutua laatimaan myös muita raportteja eri lakien tai viranomaistahojen ohjeiden takia. Näitä ovat esimerkiksi TEKES-tilitykseen liittyvä tilintarkastajan raportti, jonka TEKES vaatii kaikilta tahoilta, joille myöntää lainaa tai rahaa, tai Arpajaislain 6 luvun 37 § mukaan ”lausunto bingopelin toimeenpanon kannattavuudesta”.

3 Tilintarkastuksen yhteiskunnallisesta merkityksestä

Suomessa lakisääteinen tilintarkastus alkoi vuonna 1895, kun osakeyhtiölaki sitä alkoi vaatia (Kosonen, 2005). Osakeyhtiöitä oli 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa suhteessa paljon vähemmän yrityksistä kuin nykyään. Suurin osa yrityksistä oli sellaisia mitä nykyään kutsutaan yksityiseksi elinkeinonharjoittajaksi. Jo alussa tilintarkastukseen kuului hallinnon ja tilien tarkastus. Tosin käytännössä 1900-luvun vaihteessa kyseessä oli pikemminkin priikkaaminen ja virheiden etsintä käsintehdyistä merkinnöistä tai yhteenlaskuista tms. Vuonna 1910 perustettiin Suomen Tilintarkastajainyhdistys, jonka suora perillinen on Suomen tilintarkastajat ry, joka vieläkin toimii olennaisesti samassa tehtävässä (Suomen Tilintarkastajat. KHT-yhdistys., ei pvm).

Ensimmäinen suomenkielinen pelkästään tilintarkastusta käsittävä kirja, on I. V. Kaitalan Tilintarkastus (Kaitala, 1919). Siinä oli jo nykyisenkin tilintarkastuksen olennaiset elementit: tarkastettavana ei ole pelkästään numerot vaan myös hallinto ja toiminta. Tilintarkastuksen syynä nähtiin erityisesti osakkeenomistajien edun valvonta osakeyhtiön hallituksen mahdollisia väärinkäytöksiä, huolimattomuuksia tai taitamatonta toimintaa kohtaan. Toisaalta jo tässä vaiheessa huomioitiin myös laajasti käsitetyt yleiset edut, erityisesti luotonantajien. Tilintarkastajien itsenäisyys nähtiin olennaisena, niissä kahdessa merkityksessä, jota aikaisemmin käsiteltiin. Mielenkiintoista on myös selvä paneutuminen muiden maiden tilintarkastuksen teoriaan, käytäntöön ja lainsäädäntöön. Siten vaikka kansainvälisiä standardeja ei vielä ollutkaan, niin ammatti oli heti alusta lähtien kansainvälisesti suuntautunutta. Täten moni asia tilintarkastuksessa on muuttunut, mutta perusteet ovat pitkälti samoja kuin sata vuotta sitten.

3.1 Teoriat tilintarkastuksen tärkeydestä

Mikä on tilintarkastuksen yhteiskunnallinen merkitys nykyään? On olemassa monia teorioita, jotka koettavat selittää tilintarkastuksen hyötyjä. Ensinnäkin on agenttiteoria

(Wallace, 1980). Yksinkertaistetusti yhtiön tai esimerkiksi säätiön toimivalla johdolla on pakko olla toiminta- ja päätäntävaltaa. Tätä varten ne on palkattu. Mutta yhtiön omistajat, tai säätiön hallitus ei voi kovin helposti tarkkailla johtoa, ja varmistaa että heidän käytöksensä on täysin yhtiön tai säätiön etujen mukaista. Johdon, agentin, ja omistajien tai säätiön hallituksen välillä, eli prinssiipin välillä on informaatio- ja eturistiriita. Agentti haluaisi mahdollisimman paljon etua itselleen mahdollisimman vähällä työmäärällä tai vaivalla. Prinssiippi haluaisi että agentti käyttäisi täyden tarmonsaa ja taitonsaa prinssiipin etujen edistämiseen, mitä varten agentti on palkattu. Lisäongelma on, että agentin vaikea viestiä prinssiipille, että hän aidosti tekee parhaansa, sanoisihan hän samaa vaikka koettaisi hyötyä ylimääräistä prinssiipin kustannuksella. Tilintarkastaja tässä teoriassa vähentää informaatiokuilua ja tavallaan pitää johdon rehellisenä.

Informaatioteoria on jossain määrin yhteensopiva agenttiteorian kanssa, eikä niissä ole mitään ristiriitaista. Informaatioteorian mukaan tilinpäätösinformaatio on arvokasta, ja ilman tilintarkastajia siihen ei voisi luottaa (Wallace, 1980). Olisihan usein sekä johdon että omistajien etu yliarvioida yrityksen omaisuutta ja aliarvioida vastuita. Päähyötyjä tilintarkastetusta tilinpäätösinformaatiosta ovat riskin pienentäminen, parempi päätöksenteko ja ansiot kaupankäynnistä. Informaatio hyödyttää periaatteessa kaikkia, jotka osallistuvat osakekauppaan. Kun kaikkien yritysten tilinpäätökset ovat tiedossa, niin kaikki pystyvät tekemään sijoituspäätöksensä paremmin ja markkinat siirtyvät lähemmäksi täydellisyyttä. Esimerkiksi voi käydä ilmi, että eräällä yhtiöllä on riski vararikosta tai vaihtoehtoisesti mahdollisuus päästä markkinajohtajaksi alalla. Riskiä kaihtava piensijoittaja haluaa myydä osakkeensa yhtiöstä, mutta suursijoittaja ottaa mieluusti saman osakkeen osaksi portfoliotaan. He tekevät kaupat, ja kumpikin on hyötynyt. Tämä ei olisi ollut mahdollista, ellei tilintarkastus olisi paljastanut yhtiön oikeaa tilaa.

Vakuutusteorian mukaan tilintarkastus on tietyllä tapaa vakuutus yhtiön tilinpäätöksen virheellisyyden varalta. Monissa maissa, joiden lait pohjautuvat englantilaiseen *common law* -järjestelmään, tilintarkastaja tai tilintarkastusyritys on yhdessä vastuullinen

mahdollisista vahingoista, joita sivullisille on tullut yrityksen väärin taloudellisten tietojen takia. Tästä seuraa, että jos tilintarkastuksen hinta on tarpeeksi matala suhteessa mahdollisiin vahinkoihin, niin olisi taloudellisesti järkevää palkata tilintarkastusyritys, joka mahdollisessa oikeudenkäynnissä maksaisi osan. Tämän teorian mukaan tilintarkastusyritykseksi kannattaisi lähes aina valita mahdollisimman iso ja vakavarainen tilintarkastusyritys, koska mahdolliset korvaukset voisivat olla hyvin isoja, joten niitä jakamaan pitäisi olla maksukykyinen yritys.

Tilintarkastuksen filosofista pohjaa ja siitä johtuvia periaatteita, jotka ohjaavat koko ammattikuntaa, on pohdittu viimeistään 1960-luvulta lähtien. Mautz ja Sharaf esittivät kahdeksan olettamusta, joiden varaan tilintarkastuksen filosofian voisi valaa (Mautz & Sharaf, 1961). Näitä ovat esimerkiksi, että taloudellinen data on mahdollista varmentaa, että tilintarkastajan ja johdon välillä ei välttämättä ole eturistiriitaa ja että yleisesti hyväksytyjen kirjanpitoikäntöjen käyttö antaa reilun kuvan kohteen taloudellisesta asemasta ja tuloksesta. Näistä olettamuksista he johtavat periaatteita tilintarkastajan velvollisuuksista ja työhön liittyvistä periaatteista. Heidän kirjansa on kohtuullisen teoreettinen, mutta jo heidän yrityksensä luoda teoreettinen pohja ammatille, joka aiemmin miellettiin lähinnä kokoelmaksi käyttäytymisohjeita ja käytäntöjä, on hyvin kunnioitettavaa. Mikään syvälinen ymmärrys tilintarkastuksesta, kuten ei mistään muustakaan yhtä laajasta aiheesta, ei ole mahdollista muutoin kuin kaivautumalla mahdollisimman syvälle, kunnes jäljellä ei ole muuta kuin itsestäänselvyydet.

Kauppatieteiden tohtori Veijo Riistama pohti myös tilintarkastuksen teoriaa. Hän esitti seitsemän aksiomaa, joista voi lähteä rakentamaan tilintarkastuksen teoriaa ja periaatteita. Näitä ovat mm. tilintekovelvollisuus, tilintekovelvollisuuden kohteen tarkkailun vaikeus tai monimutkaisuus ja mahdollisuus asettaa arviointiperusteita tilintekovelvollisen toiminnalle (Riistama, 1994). Hän myös toi esiin suuren periaatteellisen eron suhtautumisessa tilintarkastukseen anglosaksisissa maissa ja toisaalta Manner-Euroopassa, mikä todennäköisesti johtuu suuremmista kulttuurillisista tai taloushistoriallisista eroista. Anglosaksisissa maissa tilintarkastus käsitetään

ensisijaisesti johdon valvonnaksi osakkeenomistajien puolesta, ja Manner-Euroopassa painottuu enemmän velkojien ja toisaalta sidosryhmien aseman varmistaminen. Esimerkiksi valtio haluaa tarkkaa tietoa, jotta osaa kerätä oikean suuruiset verot, ja työntekijät haluavat varmuuden työpaikastaan. Tämä voi myös heijastaa sitä, että Manner-Euroopassa karkeasti yleistettynä valtiolla on suurempi rooli ja työntekijäliitot vahvoja.

On olemassa myös muita teorioita tilitarkastuksen merkityksestä, mutta niitä kaikkia ei voida tarkastella. Kuten monia ihmistieteellisiä teorioita, tilintarkastukseenkaan liittyviä teorioita ei voi ongelmitta tutkia. Todellisessa maailmassa on liikaa muuttujia, että voisi eristää täysin, miksi joku tekee päätöksen käyttääkö tilintarkastajaa vai ei. Lisäksi siihen saattavat vaikuttaa lait, säädökset, tai sosiaaliset konventiot, tai osasyitä voi olla monia. Laboratoriokokeissa ihmiset tietävät olevansa osa tutkimusta, ja se voi vaikuttaa heidän käyttäytymiseensä. Lisäksi jos tutkittaisiin päätöstä käyttää tilintarkastajaa, niin koehenkilöillä todennäköisesti pitäisi olla tietoa tilintarkastuksesta etukäteen. Silloin he olisivat ehkä jo tietoisia jostain tilintarkastuksen merkitykseen liittyvästä teoriasta, mikä voisi vaikuttaa heidän tekemisiinsä. Me emme siis voi testata teorioita ongelmitta, mutta voimme pohtia kuinka hyvin ne kuvaavat tai ennustavat todellista maailmaa.

On myös huomattavaa, että on täysin mahdollista, että yksikään teoria ei pysty kuvaamaan tilintarkastuksen merkitystä tai tarkoitusta yksinään täydellisesti. Tilintarkastusta harjoitetaan ympäri maailmaa hyvin erilaisissa taloudellisissa ja kulttuuriympäristöissä. On siis täysin mahdollista, että syyt käyttää tilintarkastusta ja sen tuomat hyödyt vaihtelevat eri aikoina ja eri paikoissa. Rationaalinen toimija päättää käyttää tilintarkastusta, koska katsoo siitä koituvan enemmän hyötyä kuin kustannuksia, mutta syy voi olla täysin toinen ja riippua monesta asiasta.

3.2 Teorioiden soveltaminen suomalaisiin säätiöihin

Agenttiteoria luotiin selittämään tilintarkastuksen merkitystä isoissa osakeyhtiöissä. Se sopii kuitenkin myös suomalaisten säätiöiden tilintarkastuksen hyödyn arvioimiseen. Prinsippi on säätiön hallitus tai ylin vallankäyttäjä. Agentti on säätiön asiamies tai isommassa säätiössä toimiva johto kokonaisuudessaan. Hallituksen on vaikea valvoa johtoa, jonka harteilla säätiön juokseva toiminta lepää. Tietyissä mielessä prinssiippinä voidaan pitää myös säätiön perustajaa tai lahjoittajaa. He haluavat, että heidän rahojaan käytetään tietyllä tavalla, mutta sen jälkeen kun rahat ovat siirtyneet säätiölle, heillä ei enää ole suoraa valtaa ohjata niiden käyttöä. Sen takia tarvitaan jokin mekanismi, jolla voidaan kohtuullisessa määrin turvata se, että rahat käytetään siihen tarkoitukseen johon ne on suunnattu.

Agenttiteorian perusteella tilintarkastus toisi hyötyä säätiöille ja informaatiokuilu hallituksen ja toimivan johdon välillä pienenesi, mistä hyötyisi kumpikin osapuoli. Hallitus tietäisi, että johto tekee työnsä hyvin, ja toisaalta johto pystyy osoittamaan saman. Teoreettisesti ajateltuna eturistiriita ei ole osapuolten väliltä poistunut, mutta kummallakin on kohtuullinen varmuus, että johto ei ole käyttänyt asemaansa hyväksi. Tämä on hyväksi myös toimivalle johdolle pitkällä aikavälillä. Kun hallitus tietää, että johto on rehellinen, on hallituksella suurempi kannustin palkita johto ja koettaa pitää heidät työssään. Lisäksi tilintarkastuksen pitäisi kannustaa ulkopuolisia lahjoittamaan säätiöille enemmän, kun lahjoittajilla on varmuus, että rahat käytetään säätiön tarkoituksen edistämiseen.

Informaatioteoria on myös luotu alun perin isojen yritysten tilintarkastuksesta saamaa hyötyä selittämään. Kuitenkin sitä voidaan soveltaa myös suomalaisiin säätiöihin. Vaikka säätiöiden osuuksia ei myydä tai osteta, silti niillä on monia sidosryhmiä, joita kiinnostaa säätiön taloudellinen tilanne. Säätiön työntekijät ovat yksi ryhmä. Merkittävä sidosryhmä on myös verottaja. Monet säätiöt ovat vapautettuja tuloverosta yleishyödyllisyyden perusteella. On epätodennäköistä, että yleishyödylliset säätiöt saisivat tämän

vapautuksen, jos valtio ei voisi luottaa, että ne oikeasti täyttävät tarkoitustaan. On olemassa myös muita sidosryhmiä, jotka hyötyvät säätiöiden tilintarkastuksesta. Toisaalta myös säätiö hyötyy tästä kasvaneesta luottamuksesta, esimerkiksi halvempien lainojen kautta.

Vakuutusteoria pätee varmaan enemmän joissain muissa maissa kuin Suomessa. Suomessa tilintarkastaja ei ole samassa määrin vahingonkorvausvelvollinen kuin *common law* -maissa. Kuitenkin Suomessa, kuten monissa muissakin maissa, tilintarkastaja on vastuussa suorittamastaan tilintarkastuksesta. Hän voi menettää oikeuden toimia tilintarkastajana, ja Tilintarkastuslain 10. luvun 9 § mukaan hän on vahingonkorvausvelvollinen. Vahingonkorvausvastuu tulee voimaan, jos tilintarkastaja on tilintarkastusta tehdessään tahallisesti tai huolimattomuudesta aiheuttanut vahinkoa kohteelle. Täten myös Suomessa päätöksessä tilintarkastajan käyttämisestä voi olla mukana vakuutuselementti. Säätiön hallituksen kannalta on kaksi vaihtoehtoa: joko tilintarkastaja tekee työnsä hyvin ja he saavat kohtuullisen varmuuden säätiön taloudellisesta tilasta, tai tilintarkastajan tehdessä työnsä huolimattomasti hän voi olla myöhemmin korvausvelvollinen.

Mautz ja Sharaf pystyttävät loogisen rakennelman tilintarkastukselle. Jos tilintarkastamisesta on hyötyä, niin siitä saatavaa hyötyä voitaneen lisätä syvällisellä ymmärryksellä tilintarkastuksesta. Riistaman esittämistä aksioomista yksi on, että tilintarkastus on hyödyllistä. Täten sen hyödyllisyyttä ei voitane epäillä horjuttamatta koko teoreettista rakennelmaa. Hänen ja Kaitalan kirjoissa esiintyy sama perusajatus. On monia tahoja, jotka hyötyvät tilintarkastuksesta, mutta niiden saamaa hyötyä on vaikea mitata. Velkojat ja verottaja ovat selkeitä, työntekijät myös. Mutta voitaneen nähdä, että koko yhteiskunta hyötyy vakaammasta elinkeinoelämästä, ja tätä vakautta osaltaan tukee tilintarkastus.

3.3 Luottamuksen tärkeys taloudessa

Kuten aiemmin todettu, tilintarkastuksen merkitystä on vaikea arvioida, koska se on monille pakollista lain tai säädösten perusteella. Sen takia on mahdotonta verrata tilannetta, jossa on tilintarkastusta. Toiseen tarpeeksi samankaltaiseen tilanteeseen, jossa sitä ei ole. Itse arvioin, että tilintarkastuksen tärkein merkitys on luottamuksen lisääminen. Vahvistamattomiin, eli nyky-yhteiskunnassa tilintarkastamattomiin taloudellisiin lukuihin, ei yksinkertaisesti kannata perustaa omia taloudellisia päätöksiä. Yrityksen tai yhteisön vastuulla on kirjanpidon järjestäminen, ja juuri ne hyötyisivät eniten kirjanpidon vääristelystä. Esimerkiksi vakavarainen yritys voi saada lainaa paljon halvemmalla ja paremmilla ehdoilla kuin konkurssin partaalla oleva.

Lienee keinoja, joilla voi tehdä kauppaa ilman luottamusta toiseen. Nämä keinot ovat kuitenkin hankalia, kalliita ja johtaisivat todennäköisesti kaupan dramaattiseen vähentymiseen. Surullisen hyvä tapaustutkimus luottamuksen merkityksestä saatiin syyskuussa 2008, kun investointipankki Lehman Brothers ajautui konkurssiin (Ivashina & Scharfstein, 2008). Moni muukin finanssialan yritys sekä ehkäpä koko pankkiala oli ajautumassa kriisiin. ”Suuren taantumun”, kuten finanssikriisiä ja sen seurauksia joskus kutsutaan, syy oli varmasti monisyinen. Kuitenkin pääsyyinä pidetään Yhdysvaltain asuntokuplaa. Nousu- ja laskukaudet sekä jossain määrin kuplat tuntuvat vain kuuluvan kapitalistiseen markkinatalouteen. Ne ovat ”luonnollisia” siinä mielessä, että semi-rationaaliset omaa etuaan maksimoivat yksilöt ja organisaatiot synnyttävät niitä, eikä todennäköisesti mikään määrä varmennusta tai tilintarkastusta niitä voi kokonaan estää.

Kuitenkin syyskuun 2008 tapahtumat ovat jossain mielessä erilaisia. Kyse ei ollut siitä, että osa pankeista oli tehnyt huonoja sijoituksia ja sen takia kaatunut, kuten markkinatalouteen kuuluu. Suuri ongelma – ja pankkikriisi – tuli siitä, että markkinoilta yksinkertaisesti katosi luottamus. Asuntolainoja oli pakattu arvopapereiksi ja sitten tehty vielä synteettisiä arvopapereita, joiden arvo riippui asuntolaina arvopapereista. Asuntokuplan puhjetessa kukaan ei tiennyt kumpienkaan näiden arvopaperien arvoa.

Koska eri tahoilla oli näitä arvopapereita taseissaan, niin niiden omavaraisuus putosi. Kukaan ei tiennyt keillä tahoilla oli kuinka paljon olematonta arvoa taseessaan. Taikka kuka oli lainannut, ja kuinka paljon jollekin toiselle taholle, joka ei niiden arvon laskun takia pystynyt maksamaan takaisin. Tällöin järkevin keino oli olla lainaamatta kenellekään mitään, tai sitten korkealla riskipreemiolla.

Nykyaikainen talousmaailma ei yksinkertaisesti pysty toimimaan ilman nopeasti saatavilla olevaa kohtuullisen hintaista luottoa. Jokainen euro, joka vain makaa pankkitilillä on yritykselle menetetty ansaintamahdollisuus, koska sen voisi sijoittaa lyhytaikaisesti ja saada edes jonkinlaisen tuoton. Toisaalta yrityksille voi tulla yllättäviä merkittäviä menoja. Nämä ristiriitaiset tarpeet yhteensovitetään lyhytaikaisella luotolla. Mikä oli edellä mainitun luottamuspuolan tulos? Yhdysvalloissa lainaaminen oli 37 % alempana syysmarraskuussa 2008, kuin oli aiempaan kolmena kuukautena, sekä 68 % alempana kuin oli ollut maaliskuussa 2007 (Ivashina & Scharfstein, 2008). Luottokriisin huippuvaiheessa *TED spread*, jota käytetään yleensä indikaattorina luottoriskistä USA:n taloudessa, nousi ennätukseensä, melkein 5 %:iin. (macrotrends, ei pvm). Tämä siis karkeasti tarkoitti sitä, että keskimäärin pankit olivat valmiita lainaamaan toisilleen melkein 5 %:n korolla. Elokuun 8. päivä 2008 *TED spread* oli 0,32 %.

Kansainvälinen kauppa ei ole kovin järkevää, jos luottamusta ei juurikaan ole. Siinä ajassa, kun tavarat tulevat, ei enää ole varmuutta millä hinnalla ne saa myytyä. Maailmankauppa laski rajusti, esimerkiksi yli puolien Itä-Euroopan maiden vienti laski yli 50 % vuoden 2008 kolmannen neljänneksen, ja vuoden 2009 ensimmäisen neljänneksen välissä (Shelburne, 2010). Lisää esimerkkejä luottamuspuolan tuhoisista vaikutuksista löytyisi paljon. Parhaiten asian tiivistä Yhdysvaltain keskuspankin puheenjohtaja esitellessään 700 miljardin dollarin pelastussuunnitelmaa kongressin puheenjohtajalle torstaina 18.9.2008: "If we don't do this," Mr. Bernanke said, according to several participants, "we may not have an economy on Monday" (NY times, ei pvm).

Tiivistäen: markkinat eivät toimi ilman luottamusta. Syyskuun 2008 pankki- tai finanssikriisi ei oikeastaan johtunut siitä, että joillakuilla oli huonoja sijoituksia taseissaan. Suurempana ongelmana oli että, kukaan ei tiennyt, mikä oli kunkin yrityksen oikea tilanne. Tämä johti luotonannon dramaattiseen supistumiseen, mikä uhkasi halvaannuttaa koko pankkisektorin. Luottamus palasi vasta valtion massiivisen väliintulon takia. Suurin vaikutus oli todennäköisesti sillä, että valtio osoitti olevansa valmis tekemään mitä tahansa, jotta katastrofaalinen tilanne vältetään. Tässä tarinassa tilintarkastajilla tai muilla varmentajilla ei ollut suurta roolia, ja argumentoin, että juuri sen takia tilanne pääsi niin pahasti kriisiytymään. On mahdotonta arvioida jokaisen arvopaperin markkina-arvo jokaisessa mahdollisessa tilanteessa. Kuitenkin tilintarkastajien olisi pitänyt olla enemmän hereillä ja rehellisemmin arvioida sijoitusten tulevaa arvoa esimerkiksi jonkun tietyn markkinan laskettua huomattavasti. Luonnollisesti tilintarkastajia arvioitaessa yleensä moni asia on jo pettänyt. Esimerkistä käy ilmi, kuinka tärkeää perustason luottamus on moderneilla markkinoilla. Yksi tärkeimpiä luottamusta lisääviä instituutioita nykymarkkinoilla on ammattitaitoinen tilintarkastus.

4 Säätiöistä

Säätiöt ovat yllättävän monipuolinen ja monimutkainen ryhmä. Tässä luvussa tiiviisti perehdytään säätiöiden historiaan ja nykytilaan Suomessa. Sitten perehdytään niiden jaotteluun käsitteellisesti, lainsäädännössä ja käytännössä. Lopuksi tutustutaan säätiöiden kirjanpidon, tilinpäätöksen ja tilintarkastuksen erikoiskysymyksiin.

4.1 Säätiöiden historia ja nykytila

Suomessa on ollut säätiöitä – tai oikeammin niiden esiasteita – 1700-luvulta lähtien (Viren, Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa s.14–15., 2014). Tyypillistä tällä vuosisadalla oli varakkaiden, tai korkeakoulutettujen lahjoitukset Turun akatemialla ja toisaalta usein köyhäinhoidolle. Kansallisuusaate innosti 1800-luvulla perustamaan säätiöitä, josta esimerkkinä on Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran perustaminen vuonna 1831. 1800-luvun lopun ja 1900-alun fennomaanien ja svekomaanien kamppailu kielikysymyksestä johti monen nykyäänkin vaikuttavan säätiön perustamiseen. Säätiöt yleensä toimivat ajatuksella ”tästä ikuisuuteen”, joten säätiökenttä on ehkä muuta yhteiskuntaa enemmän jakautunut vieläkin suomen- ja ruotsinkielisiin tahoihin. Tietynlaisena säätiöiden huippuhetkenä voitaneen pitää Suomen toisen ja kolmannen yliopiston perustamista Turkuun vuosina 1918 ja 1920 kansalaiskeräyksillä. Nämä ovat Åbo Akademi ja Turun yliopisto, jälkimmäisen keräykseen osallistui yli 22 000 henkeä (Turun yliopiston nettisivut, ei pvm). Kumpikin toimi pitkään käytännössä säätiömuotoisena, Åbo Akademi siirtyi Suomen valtiolle vasta 1981.

Suomen ensimmäinen säätiölaki tuli voimaan vasta 1.1.1931 (Kilpinen;Perälä;Perälä;& Viertola, Säätiön toiminta ja talous s. 9., 2015). Siten sitä aiemmin ei juridisessa mielessä Suomessa ollut säätiöitä. Tosin monet jo silloin olemassa olevat oikeushenkilöt rekisteröityivät säätiöiksi ja siten saivat virallisen säätiön aseman. 1930-luvun lopulla ja toisen maailmansodan jälkeen perustettiin erityisesti säätiöitä Suomen kulttuurin,

tieteen, talouden ja taiteen tukemiseksi, ja jotkut näistä säätiöistä ovat kasvaneet isoimmiksi Suomessa toimivista säätiöistä. Tämä panostus on myös näkynyt: 1950-luvulla säätiöt yhteensä tukivat tiedettä Suomessa kaksi kertaa enemmän kuin valtio (Viren, Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa s.14–15., 2014). Säätiöitä on perustettu, ja toisaalta joitain vanhoja on purettu, pitkin 1900-luvun jälkipuoliskoa. Samanlaisia suurliikemiesten perustamia nimikkosäätiöitä, joilla olisi hyvin laaja toimintakenttä ei ole perustettu montaa. Tosin tämä voi osin johtua siitä, että voi olla helpompaa tehdä lahjoitus olemassa olevaan säätiöön, joko yleislahjoituksena tai rahaston perustamisena. Viime aikoina tietyt yliopistosäätiöt ovat kasvaneet suuriksi tai perustettu suurella alkupääomalla. Samoin sosiaaliseen asuntotuotantoon ja vuokraukseen liittyvät säätiöt ovat tase-arvolla mitattuna kookkaita. Säätiölain uudistus astui voimaan 1.12.2015 (Säätiölaki 24.4.2015/487, 2015). Tästä on verrattain vähän aikaa, joten oikeuskäytäntöä ei ole vielä paljoa. Uudistusta edeltäviä lähteitä kannattaa siis lähestyä varauksella: vaikka moni asia on olennaisesti sama, niin jotkin asiat ovat muuttuneet.

Säätiöillä oli arvion mukaan omaisuutta vuonna 2012 noin 20 miljardia euroa (Ahdekivi, 2014). Tämä on pakostakin vain arvio, koska monissa säätiöillä on merkittävää omistusta pörssiyhtiöissä, jolloin niiden arvo voi vaihdella päivittäin. Lisäksi joillain säätiöillä voi olla huomattava taidekokoelma, jonka arvoa ei voi ongelmitta rahassa mitata. Säätiöiden omaisuus on varsin keskittynyttä: sadalla suurimmalla säätiöllä on yli 80 % koko säätiökannan varallisuudesta. Taseella mitattuna kymmeneksi suurimman säätiön taseen loppusumma oli 330 miljoonaa euroa, ja sadannella 23 miljoonaa. Mediaani taseen loppusumma säätiöillä oli n. 1,3 miljoonaa euroa. Säätiöt työllistivät vuonna 2004 noin 7 400 henkilötyövuotta. Säätiöiden keskimääräinen ikä on n. 33 vuotta. Säätiörekisteri tosin aloitti toimintansa vasta 1933, joten sitä vanhemmat säätiöt on virallisesti merkitty säätiöiksi vasta sinä vuonna. Tämä ei todennäköisesti paljoa muuta keskimääräistä ikää.

4.2 Säätiöiden piirteitä

Suomessa toimivista juridisesti erilaisista yhteisöistä säätiöt muistuttavat eniten yhdistyksiä. Niistä puhutaan englanninkielisessä maailmassa usein yhdessä *non-profit* organisaatioina (Nonprofits, ei pvm). Sekä yhdistyksiä että säätiöitä on hyvin monenlaisia, joten niitä kannattaa vertailla vain yleisellä tasolla. Kummistakin valtaosan tarkoitus on jokin laajempi kuin taloudellisen hyödyn tavoittelu. Ne haluavat esimerkiksi muuttaa maailmaa, lisätä tietoa tai edistää taidetta. Yhdistyksissä toiminnan tarkoituksen määrittää sen jäsenistö, ja se voi muuttua jäsenistön mielenkiinnon mukaan. Säätiöissä taas toiminnan tarkoitus on määritelty perustettaessa säännöissä, ja se on yleensä muuttumaton. Useimmissa suomalaissa yhdistyksissä jäsenistö käyttää vapaa-aikaansa yhdistyksen tarkoituksen edistämiseen. Säätiöillä taas ei ole jäsenistöä, joten niillä suurimmaksi osaksi toimintaa hoitaa palkattu henkilökunta. Muitakin eroja on säätiöiden ja yhdistysten välillä. Kuitenkin niillä on myös yhdistäviä piirteitä, ja voisi olettaa, että ne saavat hyötyä tilintarkastuksesta samoista asioista.

Monet säätiöt ovat tuloverotuksen näkökulmasta yleishyödyllisiä yhteisöjä, ja siten vapautettua tuloverosta. Tuloverolaissa on kolme edellytystä, joiden kaikkien täytyessä yhteisö on vapautettu tuloveroista (Tuloverolaki 30.12.1992/1535). Tiivistettynä, yhteisön pitää toimia yksinomaan ja välittömästi yleishyödyllisesti, sen toiminta ei kohdistu vain pieneen määrään ihmisiä, ja se ei tuota kohtuullista suurempaa palkkaa tai muuta etua sen toimintaan osallistuville. Tämän perusteella perhesäätiöt eivät ole yleishyödyllisiä, koska niiden toiminta kohdistuu vain tiettyyn rajoitettuun joukkoon. Yleishyödyllisyys määritellään aina tapauskohtaisesti, eikä pelkästään yleishyödyllisyyteen tähtäävät säännöt riitä. Kokonaisarviossa olennaista on, että yhteisön tosiasiallinen toiminta täyttää edellytykset (Verohallinto, 2016).

Joidenkin organisaatioiden nimessä on säätiö, tai ne toiminnaltaan muistuttavat lähinnä säätiöitä, mutta ne eivät sisälly säätiölakiin. Siten ne eivät ole tämän tutkimuksen kohteina. Tällaisia ovat varsinkin eläkesäätiöt, joita ohjaa Eläkesäätiölaki, sekä

julkisoikeudelliset säätiöt ja rahastot, esimerkiksi rakennerahastot.

Säätiöt toimivat periaatteessa varsin itsenäisesti, kukin toteuttaen omaa tarkoitustaan. Kuitenkin Suomessa säätiöt ovat nähneet hyväksi keskustella koko säätiökenttää koskevista asioista. Vuonna 1970 lähes kolmekymmentä apurahoja jakavaa säätiötä ja rahastoa aloitti säännöllisen yhteydenpidon (Säätiöpalvelu, ei pvm). Tämä rekisteröitiin yhdistykseksi nimeltä Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry vuonna 2003. Nyt neuvottelukuntaan kuuluu 191 jäsentä: mukana on monia suurimpia apurahoja jakavia säätiöitä sekä joitain yhdistyksiä. Vuonna 2016 neuvottelukunnan jäsensäätiöt tukivat tarkoituksiensa kohteita 510 miljoonalla eurolla. Neuvottelukunnan jäsenet hyväksyivät vuonna 2006 ohjeen hyvästä säätiötavasta, joka on jäseniä sitova, jos jäsenen säännöt, testamentti määräys tai jokin muu perusteltu syy ei estä jonkun kohdan soveltamista (Hyvä säätiötapa, 2006). Ohje ei luonnollisesti ole sitova säätiöille, jotka eivät ole neuvottelukunnan jäseniä, mutta sen noudattaminen voi olla suositeltavaa. Ohjeessa on monia kohtia, koskien hallintoa, tiedottamista, varainhoitoa, ja apurahojen sekä palkintojen jakamista. Neuvottelukunta on julkaissut myös muuta kirjallisuutta, joissa käsitellään esimerkiksi säätiön hyvää hallintoa uuden säätiölain muutokset huomioon ottaen ja opastusta lähipiirin liittyvistä menettelytavoista, mikä on uudessa säätiölaissa noussut erityisen huomion kohteeksi.

Säätiöt yleensä perustetaan pysyviksi, toimimaan niin pitkään kuin ne pystyvät tarkoitustaan täyttämään. Mikään ei kuitenkaan estä perustamasta säätiötä määräaikaisesti tai vain tiettyä tarkkaan rajattua tarkoitusta varten, joka oletettavasti tapahtuu joidenkin vuosien sisään, ja jonka jälkeen säätiö lakkautetaan. Tällaisia säätiöitä ovat esimerkiksi Kulttuurikaupunkisäätiö, joka perustettiin Helsingin vuoden 2000 kulttuuripääkaupunkihanketta toteuttamaan, ja joka lopetti toimintansa vuonna 2001 (YLE, 2006). Ongelma voi nousta, jos säätiö on perustettu jotain hyvin rajattua tarkoitusta varten oletuksella että tämä asia on olemassa vielä pitkään. Mutta jostain syystä säätiö ei pysty enää täyttämään tarkoitustaan, eikä sen säännöissä puhuta mitään tällaisesta tilanteesta. Esimerkiksi AIDS-tutkimusta tukeva säätiö, jos AIDS onnistuttaisiinkin

kokonaan parantamaan. Tästä syystä suositellaan, että säätiön sääntöjä laadittaessa määritellään säätiön tarkoitus laueammin kuin suppeammin.

4.3 Säätiöiden jaottelu

Säätiöitä voidaan jakaa käsitteellisesti erilaisiin luokkiin (Lydman, ym., 2005). Perinteisin tapa on jakaa säätiöt toiminnallisiin säätiöihin ja pääomasäätiöihin. Toiminnallisten säätiöiden pääasiallisena tulolähteenä on jonkin tietyn toiminnan harjoittaminen, joko siten että säätiön nimenomaisena tarkoituksena on tämän toiminnan ylläpito tai siten, että tällä toiminnalla rahoitetaan säätiön tarkoitusta.

Esimerkki toiminnallisesta säätiöstä on Suomen kansallisooppera ja -baletti sr. Sen toiminnan tarkoituksena on ylläpitää Kansallisoopperaa ja -balettia (Hallinto, kansallisooppera ja -baletti, 2018). Toiminnalliset säätiöt tai laitossäätiöt ovat erityisen yleisiä sosiaali- ja terveysaloilla, jolla ne ylläpitävät monia laitoksia. Miina Sillanpään Säätiö on yksi tällainen: se ylläpitää muun toimintansa ohella Pikku Huopalahdessa toimivaa Asumispalvelukeskus Wilhelmiinaa. Siellä on yli 100 vanhuksen koti sekä muita palveluita (Miina Sillanpään Säätiö, 2017). On olemassa myös toiminnallisia säätiöitä, joilla on käytännössä normaalia liiketoimintaa ja liiketoiminnan tuotot käytetään säätiön tarkoituksen edistämiseen.

Pääomasäätiö tai apurahasäätiö on varmaan tunnetuin säätiötyyppi. Ne saavat pääosan tuloistaan sijoitusten voitoista, joita säätiöt käyttävät tehtävänsä edistämiseen, joskus suoraan, usein jakamalla apurahoja. Esimerkki pääoma- tai apurahasäätiöstä on Lastentautien tutkimussäätiö. Se on pitkäjänteisesti tukenut apurahoilla Suomessa lastentautien tutkimusta, vuonna 2016 yli 1,7 miljoonan euron arvosta (Lastentautien tutkimussäätiö, ei pvm).

Kuitenkin on monia säätiöitä, jotka eivät kuulu selkeästi jompaankumpaan luokkaan, joten tätä jakoa voisi paremminkin ajatella janana. Esimerkiksi pääasiassa pääomasäätiölle on voinut vuosien saatossa tavalla tai toisella päätyä liiketoimintaa, tai se on voinut itse perustaa sitä joko tarkoitustaan suoraan edistämään tai rahoittamaan. Samoin pääasiallisesti toiminnallinen säätiö voi sijoittaa sen haltuun päätyntä omaisuutta ja käyttää sijoitusten tuottoja tarkoituksensa edistämiseen. Toiminnallinen säätiö voi myös jakaa apurahoja, jos se katsoo, että nämä edistävät sen toiminnan tarkoitusta, kuten esimerkiksi Miina Sillanpään Säätiö tekee.

Säätiölaki ei erittele säätiöitä, paitsi yhdessä kohdassa, 1. luvun 9 §, jossa on erilliset lähipiirisäädökset tukisäätiölle ja sukusäätiölle. Tukisäätiö on säätiö, joka yleisimmin pelkästään tukee jotain tiettyä organisaatiota. Esimerkkinä tästä on Aalto-yliopiston tekniikan tukisäätiö, jonka toiminnan tarkoituksena on Aalto-yliopistossa suoritettavan teknistieteellisen tutkimuksen tukeminen (Aalto yliopisto Tekniikan tukisäätiö, ei pvm). Tukisäätiöt ovat erityisen yleisiä puoluepoliittisella kentällä, jossa niitä arvioidaan olevan vähintään sata tukemassa eri poliittisia puolueita. Vanhempia puolueita tukemaan on perustettu ajan kuluessa eniten säätiöitä (Venho, 2018). Sukusäätiöt taas nimensä mukaisesti tukevat lähinnä yhtä tiettyä sukua tai jonkin tietyn parin rintaperillisiä. Sukusäätiöistä on vaikea saada paljoa tietoa, koska niillä ei ole luonteensa mukaisesti tarvetta olla esillä. Sukusäätiötä ei tule sekoittaa jonkin tietyn perheen tai suvun perustamaan säätiöön, jonka tarkoituksena on jokin muu kuin sen suvun tukeminen.

4.4 Säätiöiden valvonta

Säätiöiden valvova viranomainen on säätiölain 14. luvun tuomilla valtuuksilla Patentti- ja rekisterihallitus, lyhennettynä PRH. PRH myös ylläpitää säätiörekisteriä, jossa on perustiedot jokaisesta suomalaisesta toimivasta säätiöstä. PRH:n valvonta on pääasiassa jälkikäteisvalvontaa, joskin säätiöiden säännöt perustettaessa ja sääntömuutokset tarkastetaan etukäteen (Patentti- ja rekisterihallitus. Säätiörekisteri, valvonta, ei pvm). PRH voi määrätä valvontakeinoja havaitessaan, että jokin asia on ristiriidassa säätiölain tai

kyseisen säätiön omien sääntöjen vastainen. Näitä ovat määräys säätiölle ryhtyä toimiin asiantilan oikaisemiseksi tai kielto virheellisen päätöksen toimeenpanosta. Lisäksi PRH voi laittaa hakemuksen tuomioistuimelle, joka voi tarvittaessa erottaa säätiön päättäviä henkilöitä toimestaan tai järeimpänä keinona jopa määrätä säätiön heti lakkautettavaksi.

PRH tekee valvontaansa pääasiassa säätiöiden vuosiselvitysten pohjalta, mutta sille voi myös ilmoittaa ongelmista säätiössä kuka tahansa luottamuksellisesti. PRH voi myös itse aloittaa tutkinnan, jos esimerkiksi julkisuudessa on levinnyt tietoja mahdollisista väärinkäytöksistä. Myös tilintarkastaja voi ilmoittaa PRH:lle havainnoista, jotka paljastuivat tilintarkastuksen yhteydessä (Päivänen, 1/2018). Tämä on poikkeus luottamuksellisuuteen, joka on yksi tilintarkastuksen olennaisista perusteista.

Jokaisen suomalaisen säätiön pitää lähettää PRH:lle vuosittain vuosiselvitys.

Vuosiselvityksessä on mukana tilinpäätös, toimintakertomus, ja tilintarkastuskertomus. Vuonna 2017 PRH otti vireille 30 valvonta-asiaa ja ratkaisi 44 valvonta-asiaa, joista 19:stä tehtiin säätiötä velvoittava päätös. Samana vuonna tarkastetuista vuosiselvityksistä noin 1/4 ei ollut PRH:n vaatimusten mukainen, vaan niitä pyydettiin korjaamaan. Suurimpia syitä oli säätiön lähipiiritoimien raportointi.

4.5 Säätiöiden tilintarkastus

Säätiöt valtaosin käyttävät täsmälleen samaa kirjanpitoa kuin muutkin kirjanpitovelvolliset. Myös niiden tilintarkastus on suurelta osin samanlaista. Kuitenkin säätiöiden tilintarkastuksessa on myös tiettyjä eroja ja toisaalta painopiste tarkastuksessa voi olla toinen. Kaikki säätiöt ovat tilintarkastusvelvollisia toisin kuin tiettyjen rajojen alapuolella olevat yhdistykset ja yhtiöt. Säätiöillä on samat rajat kuin muillakin tilintarkastusvelvollisilla käyttää KHT-tilintarkastajan palveluita, mutta käytännössä vain suurimmat säätiöt ylittävät nämä rajat.

Säätiöiden kirjanpidossa on joitain huomionarvoisia seikkoja, jotka eroavat muista kirjanpitovelvollisista. Säätiöistä jopa puolet jakaa jonkinlaisia apurahoja, jotka voivat muodostaa merkittävän osan säätiöiden kuluista (Vuolteenaho, 2017). Nämä kirjataan nykyisen käytännön mukaan kuluiksi tuloslaskelmaan. Toisaalta suuret kertaluonteiset lahjoitukset, joista ei synny rahastoa, kirjataan oman pääoman lisäykseksi.

Säätiöissä voi olla erityisiä omakatteisia tai sidottuja rahastoja, joita kutsutaan myös epäitsenäisiksi säätiöiksi. Nämä nimensä mukaisesti eivät ole itsenäisiä oikeushenkilöitä, vaan ovat periaatteessa osa tiettyä säätiötä. Tällainen perustuu, kun lahjoittaja tai testamentin jättäjä antaa säätiölle rahaa tiettyyn määrätarkoitukseen, ja määrää että rahat on pidettävä erillään säätiön muista rahoista. Mutta vasta kun säätiö ottaa vastaan varat ja sitoutuu niiden käyttöehtoihin (Perälä & Perälä, 2006). Jos tällaista erityisiä ehtoja ei ole, niin rahat voi käyttää säätiön normaaliin tarkoitukseen. Esimerkki tällaisesta sidotusta rahastosta on, että säätiö on perustettu tukemaan tyttöjen opiskelua. Lahjoittaja on halunnut, että hänen lahjoituksensa tuotot tukevat vain Hämeen maakunnan tyttöjen koulutusta. Usein tällaista epäitsenäistä säätiötä hallinnoidaan käytännössä vastaanottavan säätiön hallinnon osana, mutta lahjoittaja on voinut säätää erityisehdoksi vaikkapa sidotun rahaston oman hallituksen.

Rahastot on tarpeen ottaa huomioon säätiöiden kirjanpidossa. Omakatteisilla rahastoilla pitää olla oma erillinen kirjanpito ja säätiön tilinpäätöksessä ne pitää esittää erikseen (Sidottujen rahastojen käsittelystä säätiön tilinpäätöksessä ja konsernitilinpäätöksessä, 2012). Tosin jos rahastoja on monia, mikä vanhemmissa ja suuremmissa säätiöissä on varsin mahdollista, niin ne voidaan esittää myös koostettuna. Jos omakatteisia rahastoja on useita, niin niiden sijoitusomaisuutta voi olla tarkoituksenmukaista hallinnoida yhteisesti esimerkiksi sijoitussalkkuna. Tällöin niiden tuotot voidaan, vaikka vuosittain jakaa matemaattisesti jokaiselle rahastolle erikseen niiden pääomien suhteessa (Kallio;Kangasniemi;Pöyhönen;& Vierros, 2016). Silloinkin tulee pitää huolellisesti erillistä kirjanpitoa jokaisesta rahastosta, koska esimerkiksi jostain rahastosta voidaan antaa stipendi tai apuraha kesken tilikauden, mikä voi muuttaa jakosuhdetta.

Säätiölain 4. luvun mukaan tilintarkastajia säätiöitä koskee tilintarkastajien rotaatiosäännös. Sama päävastuullinen tilintarkastaja ei voi tarkastaa samaa säätiötä kuin korkeintaan seitsemän peräkkäistä vuotta. Sen jälkeen hän voi osallistua tilintarkastukseen aikaisintaan neljän vuoden kuluttua. Säädös ei kuitenkaan koske tilintarkastusyhteisöjä, vaan pelkästään nimettyjä tilintarkastajia. Sama tilintarkastusyhteisö voi tarkastaa samaa säätiötä ikuisesti, kunhan päävastuullinen tilintarkastaja vaihtuu. Samassa luvussa myös vaaditaan, että tilintarkastaja tilintarkastuskertomuksessaan lausuu, onko säätiö tilinpäätöksessään antanut olennaiset tiedot, jotta ulkopuoliset pystyvät arvioimaan, onko säätiö noudattanut omia sääntöjään ja toimintamuotoja. Lisäksi pitää arvioida säätiön maksamien palkkioiden ja korvausten tavanomaisuutta.

Hallinnon tarkastus korostuu säätiöiden tilintarkastuksessa. Tilintarkastuksessa luonnollisesti tarkastetaan, että säätiön elimet ovat päättäneet niille kuuluvista asioista. Sen lisäksi kuitenkin pitää tarkastaa myös sijoitustoiminta ja mahdollinen liiketoiminta (Kilpinen ;Perälä;Perälä;& Viertola, Säätiön toiminta ja talous. s. 94-107, 2015). Sijoitustoiminta on monien säätiöiden tärkeä tulonlähde, joten sen pitää tapahtua sääntöjen ja mahdollisen sijoitussuunnitelman mukaisesti sekä huolellisesti. Toisaalta säätiön tarkoituksena ei ole voiton maksimointi vaan jatkuva toiminta, toisaalta sijoituksissa riski ja tuotto kulkevat yleensä yhdessä. Täten jos säätiön oma pääoma on suurehko, niin sen kokonaan pitäminen hyvin matalariskisissä ja vähätuottoisissa sijoitusinstrumenteissa ei välttämättä palvele säätiön toiminnan tarkoitusta parhaalla mahdollisella tavalla.

Kolme seikkaa, joihin tilintarkastajat erityisesti kiinnittävät huomiota säätiöiden tilintarkastuksessa, ovat säätiön toiminnan tarkoituksen toteutuminen, säätiön lähipiiri ja lähipiiritapahtumat sekä säätiöiden maksamien palkkioiden tavanomaisuus (Päivänen, 1/2018). Säätiö on olemassa toteuttaakseen toiminnan tarkoitustaan, joten tilintarkastaja vertaa tapahtunutta toimintaa siihen, mikä säätiön säännöissä on määrätty. Säätiön

lähipiiri on noussut esiin uuden säätiölain mukana. Lähipiiritapahtumat eivät ole kiellettyjä: joissain säätiöissä niitä tapahtuu lähes pakostakin, mutta lähipiirille ei saa tulla mitään sellaista etua, joka ei tulisi ulkopuoliselle samassa tilanteessa olevalle. Lisäksi lähipiiritapahtumat pitää dokumentoida huolellisesti – samoin kun niihin johtaneet päätökset – ja lähipiiritapahtumat pitää esittää tilinpäätöksessä. Samoin pitää kertoa, jos mitään lähipiiritapahtumia ei ole tilikauden aikana ollut. Säätiöiden maksamien palkkioiden tavanomaisuuden valvonta ei ole kovin selkeä tehtävä. Tässä ensisijaisesti säätiön johdon pitäisi määritellä tuotteet tai palvelut mitä säätiö haluaa, ja sitten etsiä näillä markkinahinta. Täten tilintarkastaja voisi sitten arvioida maksetaanko esimerkiksi jostain asiantuntijapalvelusta liikaa tai onko hallituksen palkkioiden taso kohtuullinen suhteessa siihen aikaan, joka hallituksen jäseniltä kuluu säätiön hallintoon.

5 Tutkimuksen menetelmä ja haastateltujen kuvaus

Kun on harkittu tutkimuskysymykset johon halutaan vastaus, niin tutkijan pitää löytää tutkimusmenetelmät jotka parhaiten antavat vastaukset. Tässä kappaleessa on tutkimusmenetelmät, sekä kummankin ryhmän haastateltujen kuvailu.

5.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä on laadullinen tutkimus. Osaksi koska Suomen lain mukaan kaikki säätiöt ovat tilintarkastusvelvollisia. Sen takia on mahdotonta mitenkään verrata Suomessa oikeasti toimivia säätiöitä, jotka käyttävät tilintarkastusta niihin säätiöihin, jotka eivät käyttäisi. Tutkimus myös koettaa selvittää mistä ja millä tavalla säätiöt hyötyvät tilintarkastuksesta. Tähän soveltuu parhaiten laadullinen tutkimus.

Kuitenkin lopussa on myös elementti määrällisestä tutkimuksesta, koska eri laadullisten tutkimusten tuloksia on vaikea verrata keskenään. Eri määrällisten tutkimusten tuloksien vertailu on yleisesti ottaen kuitenkin kohtuullisen helppoa, jos eri ryhmiltä on kysytty samat kysymykset. Täten kolmanteen tutkimuskysymykseen vastataan määrällisen ja laadullisen analyysin yhdistelmällä. On huomattava, että koska tutkielman pääpaino on laadullisessa tutkimuksessa, niin henkilöitä on laadukkaaseen määrälliseen analyysiin liian vähän. Täten sen osuuden tulokset ovat pakostakin vain suuntaa-antavia.

5.2 Laadullisesta tutkimuksesta

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on kuvata asioita mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkija koettaa tutkia ilmiötä itsessään. Tämä tarkoittaa pyrkimystä tavoittaa mahdollisimman hyvin tutkittavien näkökulma. Tähän pyrittiin tässä tutkielmassa antamalla haastateltujen mahdollisimman paljon itse vastata

haastattelukysymyksiin, olla ohjaamatta vastauksia johdattelevilla kysymyksillä tai millään muullakaan. Luonnollisesti myös tutkija pyrkii säilyttämään objektiivisen näkökulman tutkimuksen kohteeseen eikä anna henkilökohtaisten näkemystensä vaikuttaa tutkimuksen sisältöön (Alasuutari, Laadullinen tutkimus 3.painos s. 23, 1994)

Laadullista ja määrällistä tutkimusta pidetään usein vastakohtina ja toistensa poissulkevinä. Niitä voidaan tosin käsitellä myös jatkumona, ja samassa tutkimuksessa voi olla elementtejä kummastakin (Alasuutari, Laadullinen tutkimus 2.0, viides painos s. 31–47, 2014). Näin on myös tässä tutkielmassa: pääpaino on laadullisessa tutkimuksessa, koska laadullinen tutkimus pystyy paremmin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Kuitenkin on mielenkiintoista verrata numeerisestikin eri ryhmien arvoja ja painotuksia sekä verrata näitä toisiinsa. Lisäksi HTM-tilintarkastajat ry:n teettämä kyselytutkimus tilintarkastusasiakkaan kokemasta hyödyistä toteutettiin määrällisenä tutkimuksena. Tämänkin tutkielman osana piti tehdä määrällinen osuus, jotta vastauksia voidaan verrata toisiinsa.

Laadullisessa tutkimuksessa on monta erilaista perinnettä tai oppisuuntausta, joilla on jonkin verran toisistaan eroavia näkemyksiä ja käytänteitä (Tuomi & Sarajärvi, 2013). Tällaisia ovat esimerkiksi aristoteelinen ja galileinen perinne sekä pehmeät menetelmät ja pehmeän tutkimuksen perinne. Menemättä liian syväälle laadullisen tutkimuksen teoriaan todettakoon, että tämä tutkielma nojaa pääasiassa ihmistieteellisen tutkimuksen perinteeseen. Ihmistieteet tutkivat Tuomen & Sarajärven mukaan ”mielen konstruoimaa maailmaa” (s. 31). Me ihmiset elämme maailmassa, joka on täynnä abstrakteja käsitteitä, jotka voivat olla meille erittäin merkityksellisiä, mutta jotka ovat olemassa vain ihmiskulttuurin tuloksena, ja joilla ei ole ihmiskulttuurista erillistä olemassaoloa. Tällaisia käsitteitä ovat esimerkiksi Suomi, säätiö tai tilintarkastus. Tutkimuksen kohteena ovat loppujen lopuksi tiettyjen ihmisten päänsisäiset käsitykset, joita on hankala tai mahdotonta todistaa tai palauttaa johonkin fyysiseen. Ihmistieteellisen tutkimuksen traditio on paras keino lähestyä tutkimuskysymystä ja saada siihen vastaus.

5.3 Rajaus ja aineiston keruu

Tämän tutkimuksen kohteena on kaikki Suomessa tutkimushetkellä toimivat säätiöt. Koska säätely ja yleinen kulttuuri on erilaista eri maissa, ei tämän tutkimuksen tuloksia voida ongelmitta yleistää koskemaan muita maita.

Aineistoa kerättiin aikavälillä 16.3.2018–23.8.2018. Kaikki haastattelut tapahtuivat Uudenmaan maakunnassa. Tutkimukseen haastateltiin kahdeksaa säätiöiden asiamiestä, talousjohtajaa tai vastaavassa asemassa olevaa. Toinen haastateltujen ryhmä on viisi tilintarkastajaa, jotka ovat työssään merkittävästi tarkastaneet säätiöitä. Säätiöiden asiamiehet ja talousjohtajat valittiin tutkimuksen pääkohteeksi, koska he todennäköisesti parhaiten osaisivat vastata, miten säätiö hyötyy tilintarkastuksesta. He ovat työssään tekemisissä säätiön tilintarkastajan kanssa ja toisaalta heillä on tarpeeksi näkemystä koko säätiöstä ja sen toiminnasta, jotta he pystyvät vastaamaan, onko tilintarkastus oikeasti hyödyttänyt säätiötä tai sen toiminnan kohdetta. Tilintarkastajat toisaalta ovat olleet tekemisissä monen säätiön tilintarkastuksen kanssa, joten heillä on tietyllä tapaa laajempi näkökulma tutkimuskysymykseen.

Haastattelu olivat semistrukturoituja. Haastatteluissa oli kaksi eri pohjaa, toinen säätiöiden edustajille ja toinen tilintarkastajille. Laadulliselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan haastattelutilanteessa saatettiin kysyä syventäviä kysymyksiä tai esimerkiksi selventää kysymystä haastateltavalle. Siten haastattelut eivät olleet täysin identtisiä. Kuitenkin jokaisessa haastattelussa kysymykset olivat valtaosin samanlaisia, kullekin ryhmälle suunnitellun pohjan mukaisia.

Tilintarkastaja 1:n haastattelu tehtiin ensin. Tämä haastattelu oli pilotointi, jossa tilintarkastajien haastattelulomaketta testattiin. Haastattelun jälkeen tilintarkastajien haastattelulomaketta muokattiin jonkin verran, jotta saataisiin parhaiten vastaus

tutkimuskysymyksiin. Tämän takia joihinkin kohtiin ei ole kuin neljän tilintarkastajan vastaukset.

5.4 Tilintarkastajien kuvailu

Tutkimusta varten haastateltiin viittä tilintarkastajaa. Heistä annetaan yleisluontoiset kuvailut, jotta heidän anonyymiutensa ei vaarannu. Työvuodet auktorisoituna tilintarkastajana esitetään 5 vuoden laatikoissa. Esimerkiksi jos haastateltu oli ollut auktorisoitu tilintarkastaja 5, 6, 7, 8, tai 9 vuotta, niin merkintänä on 5–9 vuotta.

Tilintarkastaja 1. 5–9 vuotta KHT-tutkinnon suorittamisesta.

Tilintarkastaja 2. 20–24 vuotta tilintarkastajatutkinnon suorittamisesta.

Tilintarkastaja 3. 25–29 vuotta tilintarkastajatutkinnon suorittamisesta

Tilintarkastaja 4. 15–19 vuotta KHT-tilintarkastajatutkinnon suorittamisesta

Tilintarkastaja 5. 15–19 vuotta KHT-tilintarkastajatutkinnon suorittamisesta.

Kaikki haastatellut tilintarkastajat olivat KHT-tilintarkastajia. Tutkimukseen ei erityisesti etsitty KHT-tilintarkastajia, mutta kaikki tilintarkastajat, joille esitettiin haastattelupyynnö ja jotka suostuivat, olivat KHT-tilintarkastajia. Kaikki olivat osakkaita siinä tilintarkastusyhteisössä, jossa työskentelivät. Kaikki haastatellut tarkastivat kymmeniä säätiötä vuodessa ja olivat vuosikautia niin tehneet. Kaksi tarkasti alle 30 säätiötä vuodessa ja kolme yli 30 säätiötä vuodessa. Yhteensä he tarkastivat noin 170 säätiötä vuodessa. Kaikki olivat tarkastaneet säätiötä koko uransa, useat myös yhdistyksiä merkittävässä määrin. Ennen tilintarkastuskokeeseen pääsemistä on työssäolovaatimus. Koe on myös varsin vaikea, joten haastatelluilla oli todennäköisesti 3–5 vuotta tilintarkastusassistenttina toimimista ennen kuin heistä tuli tilintarkastajia. Nämä työvuodet ovat yllä kerrottujen tilintarkastajana toimimisten vuosien lisäksi.

Kokonaisuutena joukko oli erittäin kokenut säätiöiden tilintarkastuksesta, ja osalla oli ollut myös luottamustoimia asiaan liittyen.

5.5 Säätiöiden ja niiden edustajien kuvailu

Säätiötä on hyvin erilaisia. Kuitenkin karkeasti yleistettynä toiminnallisilla säätiöillä olennaisin yksittäinen taloudellinen tunnusluku on liikevaihto ja apurahasäätiöillä taseen loppusumma. Toiminnallisilla säätiöillä on toimintaa, josta kertyy liikevaihtoa ja toisaalta kuluja. Apurahasäätiöiden suurin tulonlähde on sijoitukset, joten mitä enemmän sijoituksia on, sitä paremmin säätiö pystyy toimintansa tarkoitusta edistämään.

Asiamies on yleinen termi säätiöissä. Se tarkoittaa varsinkin pienemmissä säätiöissä ainoaa tai johtavaa työntekijää, joka on yleensä vastuussa suoraan säätiön hallitukselle. Joillakin varauksilla nimike vastaa toimitusjohtajaa yrityksissä.

Jotta haastateltuja säätiöitä ei voitaisi yksilöidä, niin niitä kuvaillaan hyvin yleisellä tasolla. Kaikki yli 50 miljoonan euron taseen loppusummat ja liikevaihdot, esitetään yksinkertaisesti ”yli 50 milj. €”. Kaikki välillä 1–50 milj. € esitetään 10 milj. € tarkkuudella, esim. 20–30 milj. €. Alle 1 milj. € liikevaihdot ja taseet esitetään ”alle 1 milj. €”.

Säätiö 1. Apurahasäätiö. Tase välillä 40–50 milj. €.

Säätiön edustaja A. Säätiön edustaja A on asiamies kahdessa eri säätiössä. Hänelle esitettiin haastattelupyyntö Säätiön 1 asiamiehen ominaisuudessa, mutta hän kertoi kummankin säätiön perspektiivistä.

Säätiö 2. Apurahasäätiö. Myös jonkin verran toiminnan tarkoitukseen liittyvää toimintaa. Tase välillä 20–30 milj. €.

Säätiön edustaja B. Taloudenhoitaja säätiössä 2.

Säätiö 3. Apurahasäätiö. Myös jonkin verran toiminnan tarkoitukseen liittyvää toimintaa.
Tase yli 50 milj. €.

Säätiön edustaja C. Asiamies säätiössä 3.

Säätiö 4. Apurahasäätiö. Myös jonkin verran toiminnan tarkoitukseen liittyvää toimintaa.
Tase välillä 10–20 milj. €.

Säätiön edustaja D. Toiminnanjohtaja säätiössä 4.

Säätiö 5. Toiminnallinen säätiö. Myös jakaa apurahoja. Liikevaihto alle 1 milj. €.

Säätiön edustaja E. Asiamies säätiössä 5.

Säätiö 6. Toiminnallinen tukisäätiö. Liikevaihto 20–30 milj. €.

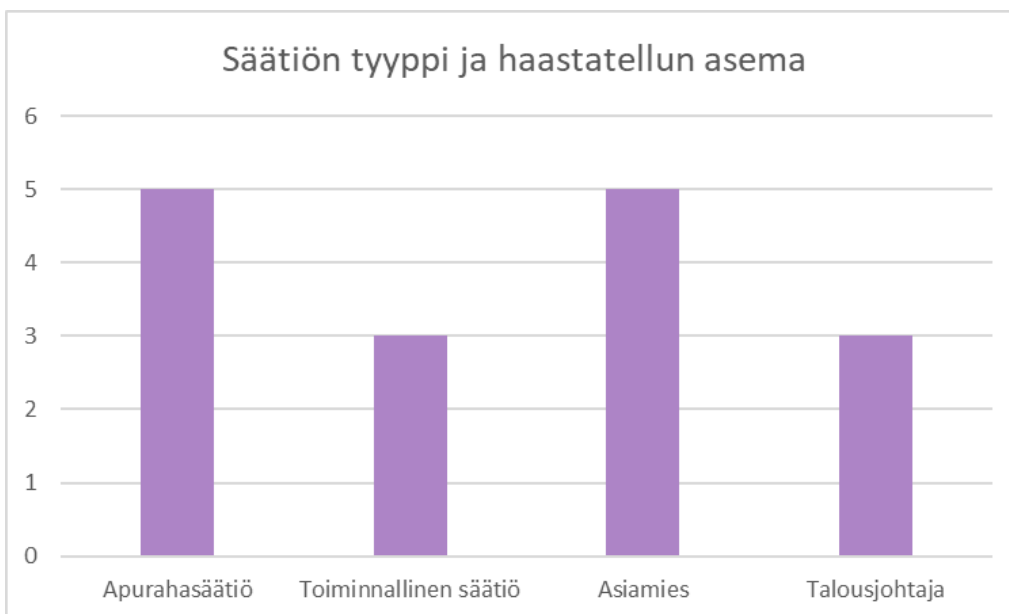
Säätiön edustaja F. Talousjohtaja säätiössä 6.

Säätiö 7. Apurahasäätiö. Tase yli 50 milj. €.

Säätiön edustaja G. Toimitusjohtaja säätiössä 7.

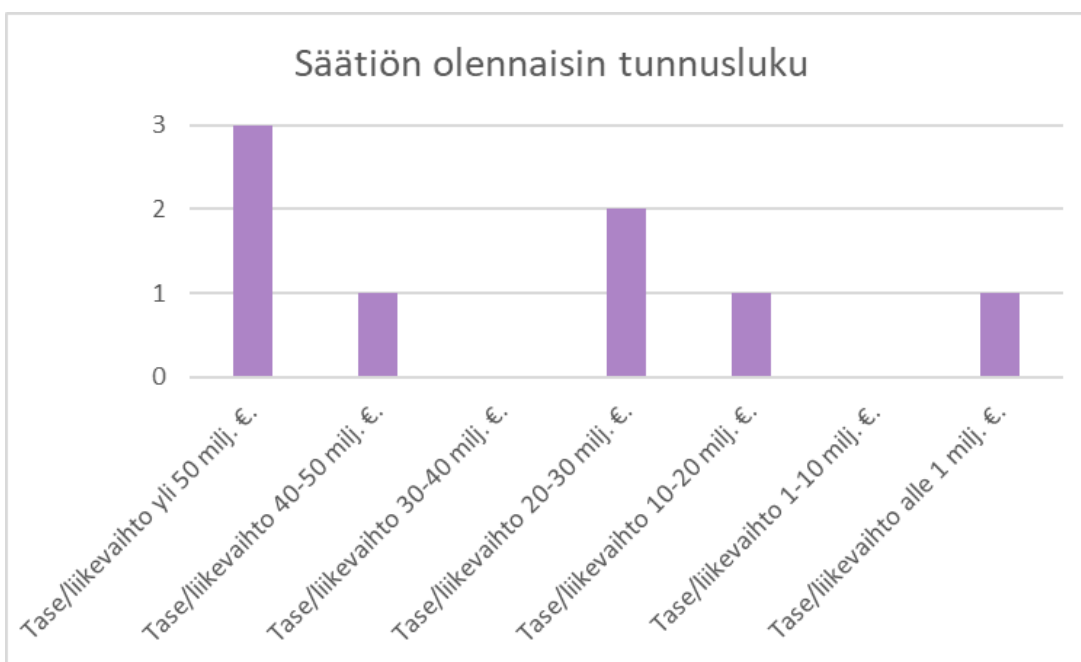
Säätiö 8. Toiminnallinen säätiö. Liikevaihto yli 50 milj. €.

Säätiön edustaja H. Talousjohtaja säätiössä 8.

Taulukko 1. Säätiön tyyppi ja haastatellun työasema

Taulukossa yksi on jaoteltu säätiöt pääasiallisesti apurahasäätiöihin, joita on viisi, sekä toiminnallisiin säätiöihin, joita on kolme. Samassa taulukossa on haastatellun työasema. Varsinainen työnimike voi olla eri, mutta kaikki haastatellut säätiöiden edustajat olivat olennaisesti joko asiamiehiä tai talousjohtajia. Asiamiehiä oli viisi ja talousjohtajia kolme.

Taulukko 2. Säätiön olennaisin taloudellinen tunnusluku

Taulukossa kaksi on säätiöt jaoteltuna niiden olennaisimman taloudellisen tunnusluvun mukaan. On huomioitava, että tase ja liikevaihto kuvaavat hyvin eri asioita. Kuitenkin kumpikin kertoo karkeasti säätiön koosta. Puolilla säätiöistä on tase/liikevaihto yli 30 miljoonaa euroa ja puolilla alle sen.

Jottei haastateltujen tai heidän edustamiensa säätiöiden identiteetti paljastuisi, niin kumpiakin käsitellään ryhminä eikä tietoja kohdisteta liikaa mihinkään tiettyyn säätiöön. Säätiöt edustavat kohtuullisen hyvin suomalaista säätiökenttää. Ainoa säätiötyyppi, jota ei ole haastatelluissa, ovat perhesäätiöt. Niistä oli ylipäätään vaikeampi löytää julkista tietoa. Haastateltujen säätiöiden varallisuus on isompi kuin säätiöillä keskimäärin. Tämä johtui todennäköisesti siitä, että isommista säätiöistä löytyi paremmin tietoa. Säätiöiden ikä vaihteli paljon. Yksi oli perustettu ennen alkuperäisen säätiölain voimaantuloa ja yksi tällä vuosituhanella. Haastateltujen säätiöiden keskimääräinen ikä on jonkin verran vanhempi kuin keskimääräisen suomalaisen säätiön. Säätiöiden työntekijämäärät vaihtelivat myös paljon: säätiön edustaja A oli kahden säätiön ainoa työntekijä, ja toisella säätiöllä oli monia kymmeniä työntekijöitä. Mediaani oli kaksi työntekijää.

Säätiöiden edustajista A, C, D, E ja G olivat säätiönsä korkea-arvoisin palkattu työntekijä. Säätiö edustajat B, F ja H olivat säätiönsä korkea-arvoisin pelkästään taloudesta vastuussa oleva työntekijä, eli talousjohtaja tai taloudenhoitaja. Haastattelupyyntö esitettiin säätiön korkea-arvoisimmalle henkilölle, joka on itse yhteydessä tilintarkastajaan. Tällaiset henkilöt haluttiin haastateltaviksi, koska heillä on kokonaisnäkemystä säätiöstä, mutta myös käytännön tietoa tilintarkastajan kanssa työskentelemisestä.

Haastatelluista suunnilleen puolet oli ollut jonkun muun säätiön palveluksessa ennen nykyistä toimeaan, useimmiten jonkin pienemmän säätiön asiamiehenä tai talousjohtajana. Haastatelluilla oli huomattavan paljon työkokemusta säätiöiden palveluksessa, keskimäärin yli 10 vuotta. Tässäkin oli vaihtelua, parilla oli yli 20 vuotta, ja

yhdellä vajaat 2 vuotta. Haastatelluilla oli myös ylipäätään paljon kokemusta vaativista työtehtävistä. Tämä on loogista: heillä oli tärkeä asema, ja monissa säätiöissä juokseva toiminta lepäsi heidän harteillaan. Haastatellut olivat itse yhteydessä tilintarkastajaan ja heillä oli selkeä näkemys tilintarkastajan tehtävistä. Useimmissa säätiöissä taloushallinto oli ulkoistettu johonkin ulkopuoliseen tilitoimistoon. Kuitenkin isoista linjoista, hallinnon tarkastuksesta jne. tilintarkastajat olivat suoraan yhteydessä haastateltuihin.

6 Vertailua edellisiin tutkimuksiin

Tässä kappaleessa verrataan numeerisesti joitain tilintarkastajan toiminnan tai taitojen osa-alueita toisiin tutkimuksiin. Ensimmäinen näistä on HTM-tilintarkastajien tilaama tutkimus ja toinen on Paavo Elonheimon tekemä opinnäytetyö, jossa selvitettiin yhdistysten saamaa hyötyä tilintarkastuksesta. Yhdistyksiä käsittelevän tutkielman teki siis sama henkilö kuin tämän tutkielman.

HTM-tilintarkastajat ry teetti loka-marraskuussa 2012 tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli kartoittaa asiakkaan tyytyväisyyttä tilintarkastukseen (HTM-tilintarkastajat, 2012). Puhelinhaastatteluina ja henkilökohtaisina haastatteluina toteutettuun tutkimukseen vastasi 108 yrityksen vastuuhenkilöä. Tutkimuksen teki Innolink Research Oy. Tutkimus on liitteenä 3.

Paavo Elonheimo teki vuonna 2013 Haaga-Heliassa opinnäytetyön, ”Tilintarkastuksen merkityksestä yhdistyksille” (Elonheimo, 2013). Opinnäytetyötä varten haastateltiin viittä yhdistysten edustajaa, joista neljä oli toiminnanjohtajia, sekä yhtä talous- ja hallintopäällikköä. Tutkimus oli pääosin laadullinen, mutta haastatelluilta kysyttiin samat kysymykset kuin tässäkin tutkimuksessa ja HTM-tilintarkastajien määrällisessä tutkimuksessa. Yhdistykset ja säätiöt muistuttavat toisiaan, joten on oletettavaa, että ne saavat hyötyä tilintarkastuksesta suunnilleen yhtä paljon.

On tärkeää huomata, että vaikka tässä luvussa kuvataan monia asioita numeerisesti, niin ryhmissä on selvästi liian vähän ihmisiä tilastollisesti luotettavaan analyysin tekoon. Tämä rajoitus on olennaista pitää mielessä. Elonheimon opinnäytetyötä varten haastateltiin vain viittä ihmistä, ja sama määrä haastateltiin tätä tutkimusta varten tilintarkastajia. On kuitenkin mielenkiintoista vertailla näiden eri ryhmien numeerisia vastauksia keskenään, kriittinen näkökulma mielessä pitäen.

Tässä luvussa olevissa kaavioissa on verrattu keskenään neljän eri ryhmän vastauksia samoihin kysymyksiin samalla asteikolla. Nämä ryhmät ovat: yritysten edustajat, joiden vastausten keskiarvo on saatu HTM-tilintarkastajien tekemästä tutkimuksesta; yhdistysten edustajat, joiden vastaukset on saatu Elonheimon opinnäytetyöstä; tilintarkastajat ja säätiöiden edustajat, joiden vastaukset saatiin haastattelemalla. Kuvioissa on myös ” Kaikki, säätiö keskiarvo”, joka on yksinkertaisesti kaikkien tätä tutkimusta varten haastateltujen ihmisten vastausten keskiarvo. Jokaisessa tutkimuksessa pyydettiin vastaajia arvioimaan tilintarkastajan toiminnan tärkeimpiä tekijöitä asteikolla 1–7, jossa 1 on kaikkein vähiten tärkeä ja 7 on kaikkein tärkein. Lisätietoa haastattelukysymyksistä on liitteissä 1–3.

6.1 Tilintarkastajan ammattitaidon tärkeys

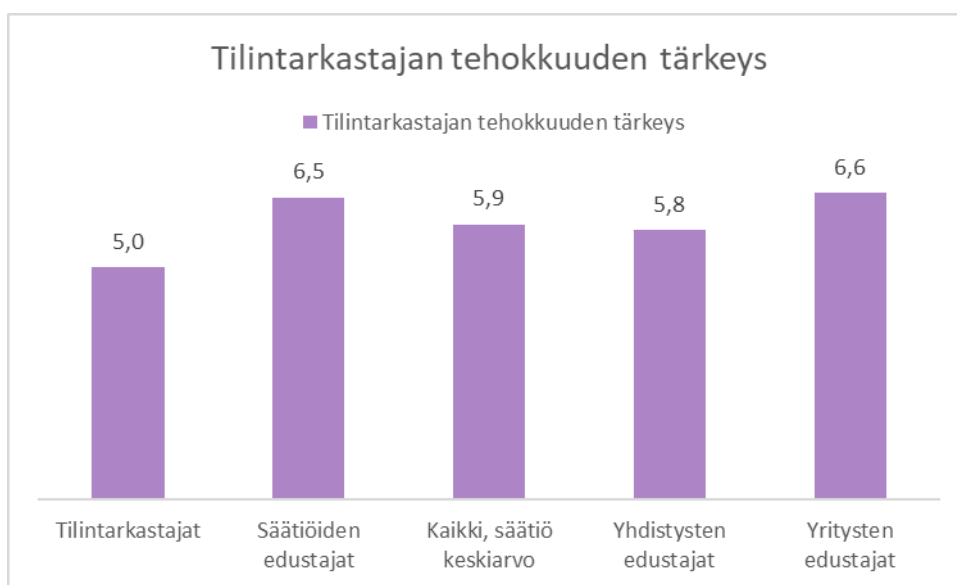

Taulukko 3. Tilintarkastajan ammattitaidon tärkeys. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Kysymykseen ”kuinka tärkeä on tilintarkastajan ammattitaito (asteikolla 1–7)” saatiin varsin yhdenmukaisia vastauksia. Kuten taulukosta näkee, niin kaikki eri ryhmät pitivät

tilintarkastajan ammattitaitoa olennaisen tärkeänä. Säätiöiden edustajat pitivät tätä vähiten tärkeänä (keskiarvolla 6,5), kun taas yhdistysten edustajat pitivät tätä tärkeimpänä (keskiarvolla 7). Yksi säätiöiden edustaja, joka ei antanut arvoa 7, perusteli vastaustaan sillä, että myös asenne ja suhtautuminen ihmisiin merkitsee.

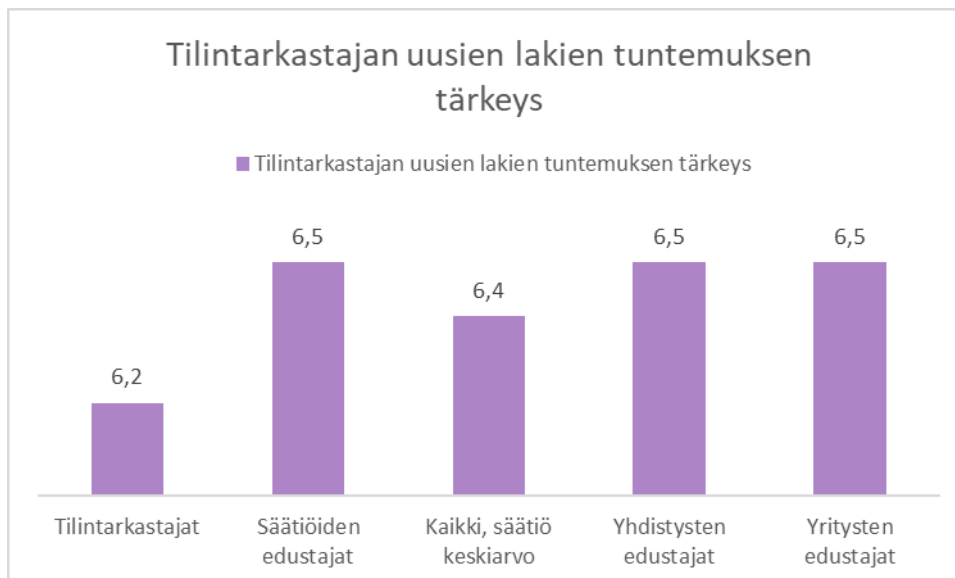
6.2 Tilintarkastajan tehokkuuden tärkeys

Taulukko 4. Tilintarkastajan tehokkuuden tärkeys. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Tilintarkastajat arvostivat tehokkuutta selkeästi vähemmän kuin muut ryhmät. Yksi tilintarkastaja perusteli tätä sillä, että tehokkuus ei saa mennä ajattelun edelle. Säätiöiden edustajat taas arvostivat tehokkuutta enemmän kuin yhdistysten edustajat, lähes yhtä paljon kuin yritysten edustajat. Yksi säätiö vastaaja perusteli numeroaan sillä, että tehokkuutta on kokonaisuuden hahmottaminen, mitä pitää ja kannattaa tehdä.

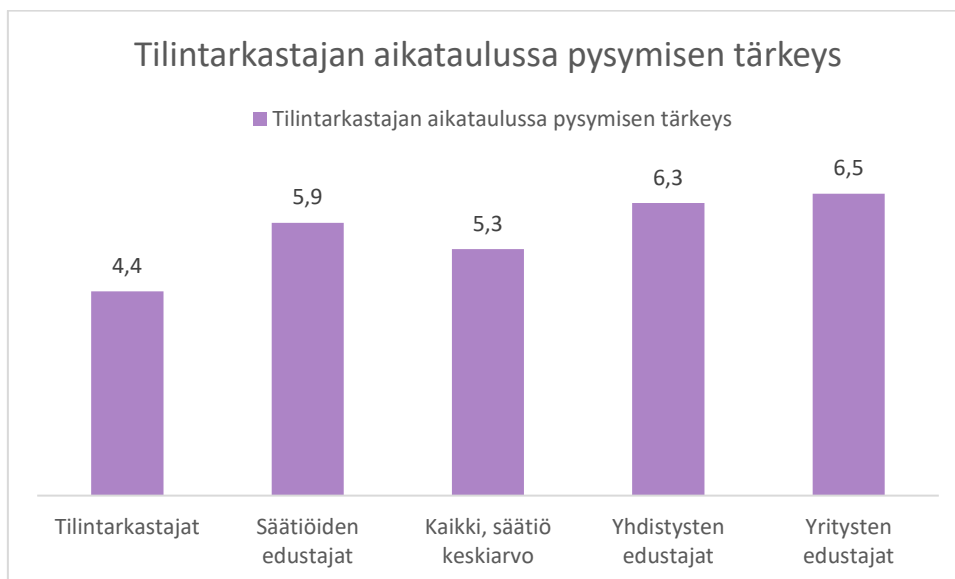
6.3 Tilintarkastajan uusien lakien tuntemuksen tärkeys

Taulukko 5. Tilintarkastajan uusien lakien tuntemuksen tärkeys. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Tilintarkastajan uusien lakien tuntemuksen tärkeydestä oli yksimielisyys eri ryhmien välillä. Tilintarkastajat arvioivat tämän hieman vähemmän tärkeäksi (keskiarvo 6,2). Muut ryhmät arvioivat uusien lakien tuntemisen tärkeydeksi 6,4-6,5 käytetyllä asteikolla. Yksi tilintarkastaja huomautti, että suurin osa tilintarkastajista työskentelee nykyään tilintarkastusyhteisöissä. Tällöin olennaista ei ole se, että jokainen yksittäinen tilintarkastaja on erittäin tietoinen kaikista uusista laeista tai asetuksista, kunhan tilintarkastusyhteisö kokonaisuutena on.

6.4 Tilintarkastajan aikataulussa pysymisen tärkeys

Taulukko 6. Tilintarkastajan aikataulussa pysymisen tärkeys. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Tilintarkastajan aikataulussa pysymisen tärkeys jakoi mielipiteitä eri ryhmien välillä. Tilintarkastajat arvioivat aikataulussa pysymisen tärkeydeksi vain 4,4. Myös säätiöiden edustajille tämä oli jonkin verran vähemmän tärkeää kuin yhdistysten ja yritysten edustajille. Säätiöiden edustajat arvioivat aikataulussa pysymisen tärkeydeksi 5,9, yhdistysten edustajat 6,3 ja yritysten edustajat 6,5.

Aikataulussa pysymisen tärkeys sai myös paljon kommentteja osakseen. Tilintarkastajista kolme kommentoi, että aikataulussa pysyminen ei ole pelkästään tilintarkastajista kiinni, vaan olennaista on myös asiakkaan puoli. Ovatko kaikki materiaalit valmiina, kun sovittu tarkastus käynnistyy, ja kuinka nopeasti esille nouseviin kysymyksiin ja lisäaineistopyyntöihin vastataan?

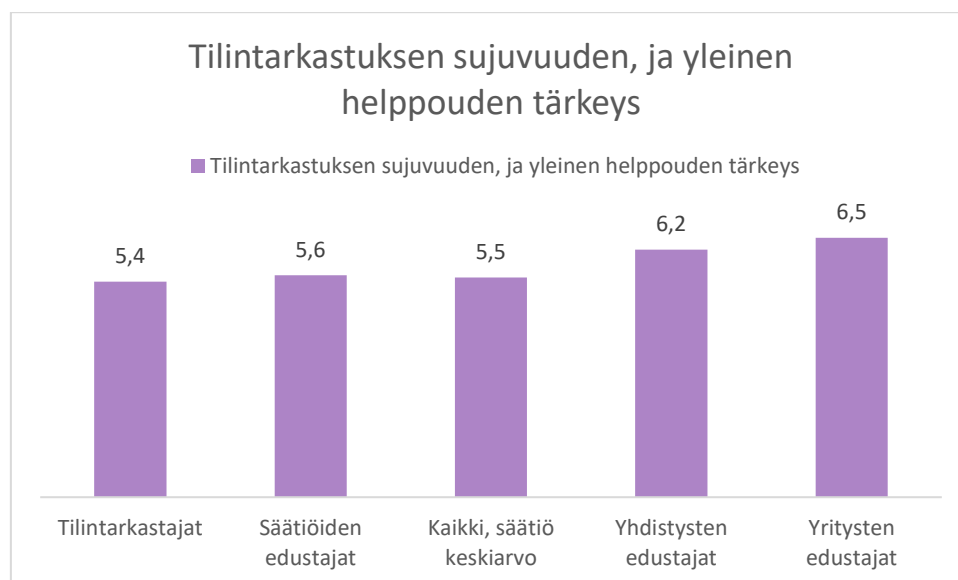
”Se vaatii molemmilta, että molempien pitää pysyä aikataulussa. Jos yksi ei pysy, niin toisen on vaikea paikata sitä” (tilintarkastaja 4).

Yksi tilintarkastaja kertoi, että alalla liiankin helposti pyritään aikataulussa pysymiseen, yli- ja yötöitäkin tekemällä. Hän tähdensi, että joskus tarkastuksen on jostain tärkeästä syystä olla valmis tiettyinä hetkenä, ja silloin aikataulu on olennaista pitää. Kuitenkin usein tilintarkastuskertomuksen antamispäivä on vain sovittu asiakkaan kanssa, eikä siihen ole mitään pakottavaa syytä.

”Jos tilinpäätös on väärin, se on väärin. Sitä tutkitaan, vaikka aikataulu menisi”
(tilintarkastaja 2).

Säätiöiden edustajat pitivät aikataulussa pysymistä tärkeämpänä kuin tilintarkastajat, mutta selkeästi vähemmän tärkeänä kuin edellä käsitellyt osa-alueita. Tämä heijastui myös kommentteissa. Yksi säätiön edustaja totesi, että tilintarkastajatkin ovat vain ihmisiä. Toinen säätiö ihminen kertoi, että aikataulussa pysyminen ei ole yhtä tärkeää kuin oikeassa oleminen.

6.5 Tilintarkastuksen sujuvuuden ja yleisen helppouden tärkeys

Taulukko 7. Tilintarkastuksen sujuvuuden ja yleisen helppouden tärkeys. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

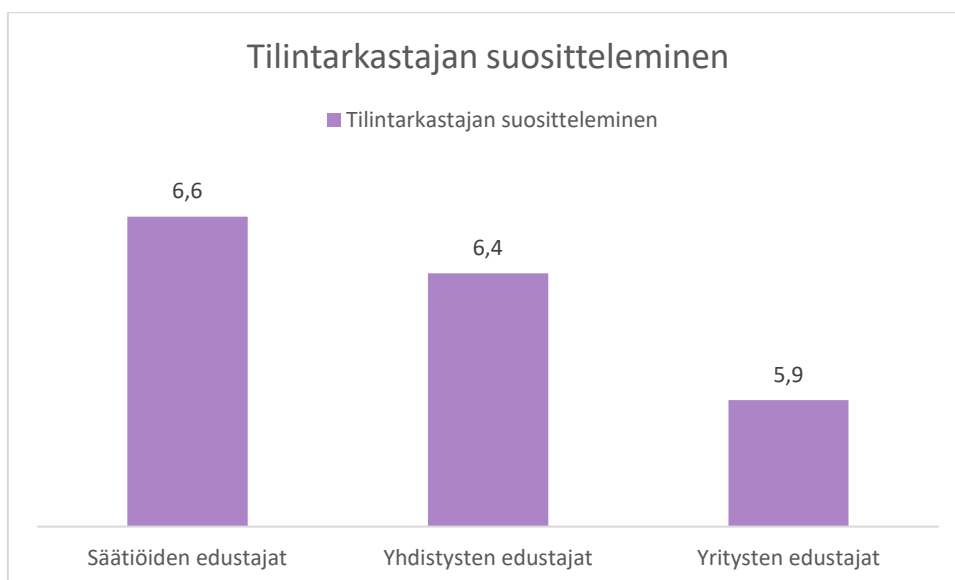
Tilintarkastajat ja säätiöiden edustajat pitivät tilintarkastuksen sujuvuutta ja helppoutta lähes yhtä tärkeinä. Tilintarkastajilla oli vastausten keskiarvo 5,4, ja säätiöiden edustajilla

5,6. Kumpikin näistä ryhmistä piti tätä vähemmän tärkeänä kuin yhdistysten edustajat arvolla 6,2. Yritysten edustajat pitivät tilintarkastuksen sujuvuutta ja yleistä helppoutta tärkeimpänä eri ryhmistä, keskiarvolla 6,5.

Tilintarkastaja kommentoi kysymystä sanomalla, että tilintarkastus ei saa olla ainakaan tilintarkastajasta johtuen epähelppoa ja epäsujuvaa. Toinen kertoi tämän korostuneen viime aikoina. Asiakkaat odottavat että tilintarkastus sujuisi jouhevasti. Eräs säätiön edustaja totesi, että sujuvuus ja helppous on tärkeää, mutteivat puutteet niissä ole fataalia.

6.6 Tilintarkastajan suosittelu

Tätä ja viimeistä kysymystä ei kysytty tilintarkastajilta. Kysymykset ovat alun perin suunnattu tilintarkastusasiakkaille, ja näiden kysyminen tilintarkastajilta ei olisi loogista. Siten myös ”Kaikki, säätiö keskiarvo” puuttuu taulukosta.

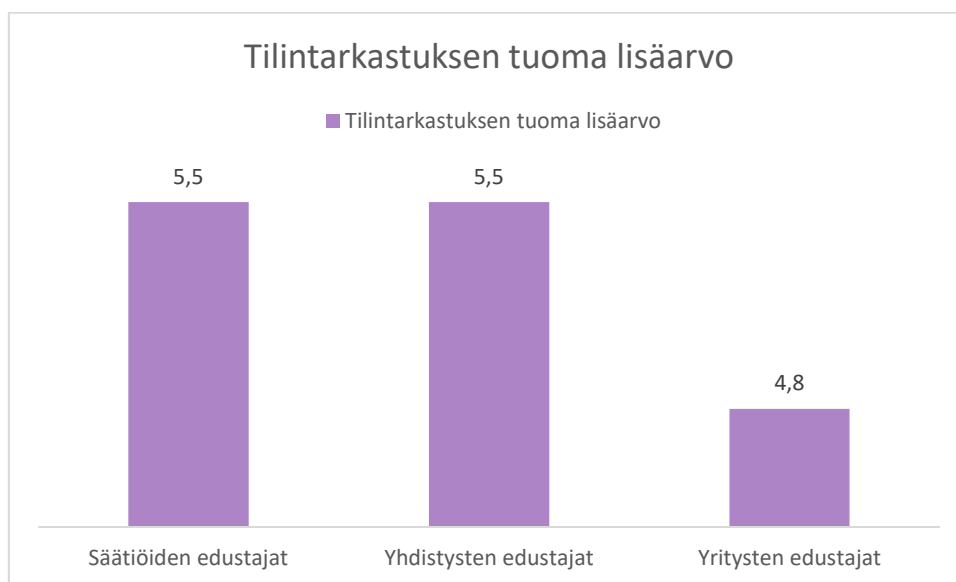
Taulukko 8. Tilintarkastuksen suosittelu. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Liitteestä 1 selviää, että kysymys kysyttiin hypoteettisena, sillä nykyisen säätiölain mukaan kaikki säätiöt ovat tilintarkastusvelvollisia. Säätiöiden edustajat olivat valmeimpia suosittelemaan tilintarkastajaa. He vastasivat kysymykseen keskiarvolla 6,6. Yhdistysten edustajat olivat vähän vähemmän valmiita suosittelemaan tilintarkastajan käyttämistä keskiarvolla 6,4, ja yritysten edustajat vähiten keskiarvolla 5,9.

”Kyllä ainakin pikkaisen isommille säätiöille ilman muuta” (säätiön edustaja H).

Kolme säätiöiden edustajaa kertoi, että yleisesti kyllä, mutta kaikkein pienimmille säätiöille välttämättä eivät suosittelisi tilintarkastajan käyttämistä. Ilmeisesti suhteessa suuren tilintarkastuspalkkion takia. Yksi haastateltu sanoi, että suuremman säätiön olisi vaikea toimia ilman tilintarkastusta.

6.7 Tilintarkastuksen tuoma lisäarvo

Taulukko 9. Tilintarkastuksen tuoma lisäarvo. Yhdistysten ja yritysten edustajien vastausten arvot on saatu edellisistä tutkimuksista.

Säätiöiden, ja yhdistysten edustajat näkivät, että tilintarkastus tuo lisäarvoa yhtä paljon, kummankin ryhmän vastausten keskiarvo oli 5,5. Yritysten edustajat pitivät lisäarvoa pienempänä, ja vastasivat tähän kysymykseen keskimäärin 4,8. Yksi säätiö edustaja kommentoi, että tilintarkastus tuo lisäarvoa erityisesti, jos on jotain erikoista meneillään säätiön taloudessa tai kirjanpidossa.

”Se tuo mielenrauhaa, ja varmuutta talouden hoitamiseen, että sen on katsonut joku muukin” (säätiön edustaja E).

6.8 Numeeristen vastausten analysointia

Yleisesti ottaen eri ryhmät vastasivat samaan kysymykseen huomattavan yhdenmukaisesti. Myöskään ryhmien sisäisissä vastauksissa ei ollut paljoa hajontaa. Esimerkiksi kaikki tilintarkastajat arvioivat tilintarkastajan aikataulussa pysymisen tärkeyden välillä 3–5. Kummallakin tämän tutkimuksen ryhmällä oli vain yksi kysymys, jonka kohdalla yksittäisten ihmisten vastauksissa oli eroa enemmän kuin kahden pykälän verran.

Jos lasketaan kaikkien ryhmien vastausten keskiarvot, niin tilintarkastajan toiminnan tärkeimpänä osa-alueena pidettiin ammattitaitoa. Tämän perusteella tilintarkastaja nähdään kirjaimellisesti asiantuntijana. Hänen pitää tuntea substanssi hyvin. Haastatteluissa tuli esiin, että tilintarkastajaan ollaan yhteydessä erityisesti vaativissa tai epätavallisissa tilanteissa.

Tilintarkastajat antoivat keskimäärin vähiten pisteitä kysymyksiin. Heiltä kysyttiin viisi kysymystä, jotka kaikki käsittelivät tilintarkastajan toiminnan osa-alueiden tärkeyttä. Viidestä heiltä kysytystä kysymyksestä, he neljässä kysymyksessä pitivät sitä osa-aluetta vähemmän tärkeänä kuin mikään muu ryhmä. Tämä saattaa johtua siitä, että kysymykset

ovat alun perin tarkoitettu tilintarkastusasiakkaille. On mahdollista, että tilintarkastajille jotkut muut kuin kysytyt asiat olisivat olleet tärkeitä, mutta niiden vaikutus ei näy asiakkaalle. Esimerkkejä tästä voisivat olla ryhmätyöskentelytaidot tai tietotekninen osaaminen.

7 Tilintarkastajien näkemys

Tässä luvussa käydään läpi haastateltujen tilintarkastajien vastaukset esitettyihin kysymyksiin. Useimpiin kysymyksiin moni vastasi samalla tavalla, tosin luonnollisesti myös tuodaan esiin erityisen poikkeavat tai mielenkiintoiset vastaukset. Tilintarkastajien haastattelulomakkeessa on osittain samoja kysymyksiä, joita kysyttiin säätiöiden edustajilta. Lisäksi mukana on vain tilintarkastajille suunnattuja kysymyksiä. Tilintarkastajille esitetyt kysymykset tilintarkastajien haastattelupohjassa 5–8 ja 13–15 ovat samoja kuin säätiöiden edustajille, ja ne käsitellään seuraavassa luvussa.

7.1 Säätiöiden käsitteellinen jaottelu

Kaikki neljä tilintarkastajaa, joille tämä kysymys esitettiin, jakoivat säätiöt toiminnallisiin säätiöihin tai apurahasäätiöihin. Tällä jaottelulla myös kerrottiin olevan vaikutuksensa tilintarkastukseen. Toiminnallisen säätiön liiketoiminnan tarkastuksessa on samoja piirteitä kuin yrityksen, tai yhdistyksen liiketoiminnan tarkastuksessa. Kaksi tilintarkastajaa toi myös esille säätiön koon. Yksi haastateltu sanoi, että on aika erilaista tarkastaa säätiötä, jonka oma pääoma on 0,5 milj. € verrattuna sellaiseen, jonka oma pääoma on 100 milj. €.

Eräs tilintarkastaja jakoi säätiöt myös sen mukaan, onko säätiöllä rahastoja vai ei. Jos rahastoja löytyy, niin niiden tarkastuksessa pitää ottaa tietyt asiat huomioon. Yksi tilintarkastaja painotti sitä, että säätiöt eroavat myös rahoituslähteiden mukaan. Jotkut voivat saada pääosan tuloistaan julkisista avustuksista, toiset toiminnasta jne., ja tällä on vaikutuksensa kyseisen säätiön tilintarkastukseen. Mainittiin myös se, onko säätiöllä palkattua henkilökuntaa vai ei. Jotkut säätiöt pyörivät tavallisten ihmisten vapaa-ajallaan tekemän työn voimin, ja useimmissa on palkattua henkilökuntaa. Tällä on luonnollisesti merkitystä tilintarkastuksellisesti.

7.2 Erot säätiöiden tarkastuksessa verrattuna yrityksiin

Kaksi tilintarkastajaa kertoi, että säätiöiden tilintarkastuksessa verrattuna yrityksiin painottuu enemmän hallinnon tarkastus. Tätä selitettiin sillä, että säätiöissä ei ole omistajaa tai jäsenistöä, toisin kuin yrityksissä tai yhdistyksissä, jotka voisivat valvoa omaa etuaan. Tämä on täysin yhtäpitävä teorian ja lainsäädännön kanssa. Kenties tähän liittyen kaksi haastateltavaa mainitsi, että säätiöissä raha on ilman omistajaa. Taloustieteessä usein oletuksena on, että ihmiset ovat tarkempia omista rahoistaan kuin jonkun toisen rahoista. Samaan teemaan liittyen kaksi tilintarkastajaa mainitsi, että säätiöissä pitää aina tarkastaa täyttääkö säätiö toiminnan tarkoitustaan.

”Tilintarkastajan täytyy muistaa ja ymmärtää miksi säätiö on olemassa.” (Tilintarkastaja 3).

Eräs vastaaja painotti, että säätiön tarkastaminen vie enemmän aikaa kuin vastaavankokoisen yrityksen. Usein kokouksia on enemmän ja säätiöissä on tarkempaa, että oikea taho päättää asian. Myös lähipiiriasiat vievät oman aikansa.

Yksittäisiä mainintoja saivat seuraavat asiat. 1) lähipiirin tarkastuksen merkitys. 2) Sijoitusomaisuuden tarkastus, joka voi joillain säätiöillä olla merkittävä. 4) Säätiölaista tulevat lisäveloitteet tilintarkastukselle. 5) Se että säätiöillä on usein laajempi sidosryhmä verkosto, kuin keskivertoyrityksellä. Täten sillä on suurempi maineriski kuin normaalilla yrityksellä. Jokin tilintarkastuksellisesti immateriaalinen ostos voikin näyttää hyvin huonolta lehdessä.

Yksi tilintarkastaja toi esiin mielenkiintoisen näkökohdan. Tilintarkastaja on veloitettu noudattamaan hyvää tilintarkastustapaa. Yleensä sen käsitetään noudattavan kansainvälisiä tilintarkastusstandardeja siten, kun ne ovat sovellettavissa

tarkastuskohteeseen. Kuitenkin niissä ei ole omia säädöksiään koskien säätiöitä. Tätä voi ehkä pitää jonkinlaisena puutteena, koska kuitenkin kaikki haastatellut tilintarkastajat kertoivat, että säätiön tarkastaminen on erilaista kuin yhtiön.

7.3 Erot suurten ja pienten säätiöiden tarkastuksessa

Kahden vastaajan mielestä suurten ja pienten säätiöiden tilintarkastus ei eroa mitenkään merkittävästi. Tarkastettavan kohteen koko vaikuttaa kaikissa tarkastuksissa ja samat perusasiat pitää ottaa huomioon sekä pienessä että suuressa säätiössä. Yksi vastaaja toi esille, että pieni säätiö pyörii usein yhden ihmisen voimin, jolloin kontrolliympäristö on aika hankalaa toteuttaa. Toinen vastaaja kertoi, että pienissä säätiöissä tilintarkastajan rooli korostuu vielä enemmän kuin isoissa. Eräs tilintarkastaja puhui käytännön järjestelyistä: isommissa säätiöissä on tilikauden aikaista tarkastusta. Pienemmissäkin on todennäköisesti yhteydenpitoa ympäri vuotta, mutta tarkastus keskittyy tilinpäätöksen jälkeiseen aikaan.

7.4 Ero uuden tai tutun säätiön tarkastuksessa

”Kyllä sillä on iso vaikutus, aina helpompaa tarkastaa sellaista asiakasta, joka on jo vähän tuttu (tilintarkastaja 2).”

Kolme vastaajaa kertoi, että tarkastuskohteesta kertyneellä tiedolla on suuri merkitys. Ensimmäinen vuosi koettiin raskaammaksi kuin seuraavat vuodet, koska kaikesta pitää ottaa selvää. Eräs vastaaja toi esimerkin, että ensimmäisenä vuotena joutuu myös tutustumaan säätiön henkilökuntaan ja arvioimaan heidän ammattitaitoaan. Jotkut ovat erittäin perehtyneitä kirjanpitoon ja olennaiseen juridiikkaan, toiset taas hallitsevat paremmin säätiön toiminnan alan. Kaksi tilintarkastajaa puhui siitä, että asiakkaan ollessa tuttu pystyy paremmin kiinnittämään huomiota uusiin, erikoisiin tai ajankohtaisiin asioihin säätiössä.

Kerrottiin myös, että jos säätiötä tarkastetaan monen vuotta, niin joka vuosi voidaan painottaa vähän eri asioita. Täten esimerkiksi kontrolliympäristöä voidaan kehittää pitkäjänteisesti. Yksi vastaaja toi esille sen, että allekirjoittava tilintarkastaja on yleensä työnjohtaja tarkastustiimissä, jonka jäsenet vaihtuvat. Hän pystyy paljon paremmin johtamaan tiimin työtä ja ohjeistamaan tiimin jäseniä, kun hänellä itsellään on tietoa säätiöstä pidemmältä ajalta.

7.5 Tilintarkastajien mielipide säätiöiden tilintarkastusvelvollisuuteen

Neljä tilintarkastajaa piti varsin hyvänä asiana, että kaikki säätiöt ovat tilintarkastusvelvollisia. Syinä mainittiin isännätön raha ja se että, rahat lahjoittanut taho ei voi enää kontrolloida rahojen käyttöä. Joten hänellä pitäisi olla jonkinlainen turva siitä, että rahat oikeasti käytetään sitä tarkoitusta varten, johon hän on ne lahjoittanut. Myös tilintarkastajan asiantuntemus nähtiin olennaisena. Lisäksi mainittiin, että tilitoimistoilla, joihin moni säätiö on ulkoistanut kirjanpitoonsa, ei välttämättä ole paljoa tietoa säätiön kirjanpidon erityiskysymyksistä. Tilintarkastajan pitäisi olla niistä tietoinen säätiötä tarkastaessaan. Yksi tilintarkastaja pohti sitä, että tämä laittaa säätiöt ja yhdistykset erilaiseen asemaan, mutta toisaalta Suomessa on alle 3 000 säätiötä ja yli 200 000 yhdistystä.

Kaksi vastaajaa toivat esiin eri näkökannan. He painottivat sitä, että on tärkeää, että kaikki säätiöt tarkastetaan jollain tapaa. Kuitenkin he pitivät kohtuuttomana auktorisoidun tilintarkastajan tekemän oikean tilintarkastuksen hintaa pienimmille säätiöille. Toinen heistä mietti, että ratkaisuna voisi ehkä olla PRH:n tekemä valvonta, tai mahdollisesti tilintarkastajan kevyempi tarkastus, kuten Eestissä tehdään pienemmille yrityksille.

7.6 Onko tilintarkastajan valvontavelvollisuuden ja lisäarvon tuomisen välillä ristiriitaa?

Tilintarkastuksessa nähdään joskus jännite sen välillä, että tilintarkastajan velvollisuutena on tuoda julki joskus tarkastuksen kohteelle ikäviä tai rahallista haittaa aiheuttavia tietoja, jos puhdasta tilintarkastuskertomusta ei voida antaa. Sekä toisaalta sen välillä, että tilintarkastaja koettaa myös tuoda lisäarvoa tarkastuksen kohteelle. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan nähnyt tässä ristiriitaa. Syiksi mainittiin usein se, että tilintarkastaja voi antaa neuvoja tai suosituksia, mutta säätiö kuitenkin tekee päätökset. Puhdas tilintarkastuskertomus on yhteinen päämäärä sekä tilintarkastajalla, että tarkastuksen kohteella, minkä nähtiin vähentävän tätä ristiriitaa.

Yksi tilintarkastaja kertoi esimerkin hankalasta tilanteesta, jossa tämä olisi ehkä tullut esiin. Hän oli tarkastanut yhdistystä vuosikausia, ja asiat olivat siellä sujuneet varsin hyvin. Kuitenkin viimeisen vuoden sisään henkilöstöä oli vaihtunut ja muitakin ongelmia oli ilmaantunut. Tilintarkastaja oli joutunut yhdistyksen hallituksen kokouksessa selittämään, että tänä vuonna oli ollut ongelmia, vaikka aikaisemmin ei niitä ollut. Paikalla oli myös toimivaa johtoa, johon osa tästä kritiikistä kohdistui. Ilmeisesti tilanne ei ollut mukava kenellekään, mutta kuitenkin tämä on osa tilintarkastajan työtä. Tilintarkastaja toivoi, että asiat saadaan tämän jälkeen paranemaan. Joten voitaneen nähdä, että tilintarkastaja joka täytti valvontavelvollisuutensa, toi lisäarvoa kyseiselle yhdistykselle. Tämä onkin yksi tilintarkastuksen pääajatuksista.

7.7 Tilintarkastuksesta enemmän lisäarvoa tarkastuksen kohteelle

Ehkä vähän yllättäen neljä vastaajista toi esille suurimpana esteenä lisäarvon tuottamiselle ajan puutteen. Kerrottiin, että tilintarkastuspalkkio saattaa olla kohtuullisen pieni, jolloin olennainen tilintarkastus tulee tehtyä, muttei ole aikaa tuottaa säätiölle lisäarvoa. Toisaalta yksi tilintarkastaja painotti myös asiakkaan vastuuta. Jos

tarjouskilpailussa valitsee halvimman tarjouksen, niin ei voi olettaakaan, että saisi kovin paljota lisäarvoa tilintarkastuksesta. Toinen vastaaja korosti sitä, että säätiöiden tilintarkastukseen erikoistuvia ei ole kovin monta. Hän voisi tarjota enemmän lisäarvoa, jos voisi osan säätiöistään antaa tarkastettavaksi jollekulle muulle säätiöihin perehtyneelle.

Lisäaika käytettäisiin erityisesti kahteen asiaan. Kaksi vastaajaa toi esille keskusteleavuuden ja henkilökohtaisen kanssakäymisen merkityksen. Tämän nähtiin tuovan lisäarvoa säätiöille. Kaksi taas käyttäisi aikaa enemmän juuri siihen säätiöön perehtymisen. Täten voitaisiin paremmin ottaa huomioon säätiön tilanne ja kenties antaa neuvoja tai ottaa asioita esille jo ennen kuin asiakas kysyy niistä. Myös tilintarkastajan perehtyneisyys säätiöihin nähtiin suurempaa lisäarvoa tuovana seikkana hänen säätiöasiakkailleen.

7.8 Mielipide säätiöiden talousasioista nousseisiin kohuihin

Kaksi tilintarkastajaa epäili jonkin verran median tarkkuutta ja puolueettomuutta. Toisella heistä oli jonkin verran enemmän tietoa tietystä säätiökohusta, ja siinä julkisuudessa olleet tiedot olivat jonkin verran virheelliset. Kolmas painotti sitä, että keskimäärin säätiöt käyttäytyvät varsin hyvin ja keskittyvät toimintansa tarkoitukseen.

Kaksi haastateltua toi esiin valvovan viranomaisen, tässä tapauksessa PRH:n vastuun. Toinen tiesi, että eräässä tapauksessa, joka myöhemmin tuli julkisuuteen, oli tilintarkastaja jo pari vuotta antanut muokatun tilintarkastuslausunnon. Jos PRH ei tällä tiedolla tehnyt mitään, niin tilintarkastaja ei paljota enempää voinut tehdä. Toinen taas huomautti, että PRH on ainakin aikaisemmin reagoinut asioihin jälkijättöisesti ja vasta julkisuudessa olleen kohun jälkeen. Esimerkkinä hän mainitsi, että Nuorisosäätiössä oli ollut sama, hyvin monimutkainen rakenne jo vuosikymmeniä, ja tämä oli PRH:lla tiedossa. Mutta asiaan ei puututtu, ennen kuin lehdissä asiasta kirjoiteltiin. Hän oli sitä mieltä, että

PRH:n pitäisi enemmän tiedottaa ja ohjeistaa, miten säätiöiden hallintoa pitäisi hoitaa. Sekä julkaista tietoa hyvästä säätiön hallinnasta, eli ylipäätään olla proaktiivisempi, eikä vain reagoida. Hänen mukaansa PRH on nyt ottanut askeleita tähän suuntaan, mitä hän piti varsin hyvänä.

Yksi vastaaja kävi läpi, miten kohuja voisi estää. Yksi olennainen on lähipiiriasioiden kanssa erittäin tarkkana olo. Tärkeää on myös, että päätökset ja sopimukset dokumentoidaan hyvin. Täydellisiä hallituksia ei ole, mutta pitäisi kirjata selkeästi minkä takia tiettyyn päätökseen päädyttiin. Tämä on kaikkien kannalta parempi, jos päätöstä joudutaan myöhemmin käymään läpi.

8 Säätiöedustajien näkökulma ja yhteinen näkökulma

Tässä luvussa käydään läpi säätiöiden edustajien vastaukset haastattelukysymyksiin sekä niihin kysymyksiin, jotka olivat yhteisiä tilintarkastajille ja säätiöiden edustajille.

Pelkästään säätiöiden edustajat vastasivat kohtiin 8.1–8.5. Kumpikin ryhmä vastasi kysymyksiin, joita tarkastellaan alaluvuissa 8.6–8.13, ja näitä vastauksia tarkastellaan yhdessä.

8.1 Tilintarkastajan tehtävä

Tilintarkastajan perustehtäväksi viisi haastateltua sanoi kirjanpidon, hallinnon ja tilinpäätöksen oikeellisuuden tarkastaminen. Monilla haastatelluilla oli kaupallisen alan koulutusta, ja he selkeästi tiesivät yleisesti käytetyn ydinmääritelmän. Myös muut toivat esille saman asian vähän eri sanoilla.

”Tilintarkastajan tehtävä on hirveän tärkeä ja odotan innolla heitä. Minun mielestä heidän tehtävä on antaa minulle, ja meidän hallitukselle eväitä, että pystymme mahdollisimman hyvin, tarkasti ja läpinäkyvästi kertomaan meidän taloudesta” (säätiön edustaja C).

Toinen asia, jonka moni kertoi tilintarkastajan tehtäväksi, oli neuvojen tai vinkkien antaminen siitä, miten säätiön taloudellista toimintaa tai raportointia voitaisiin kehittää. Kaksi vastaajaa puhui tähän liittyen sparrauksesta. Myös luottamuksen lisääminen säätiön sisällä, asiamiehen ja hallituksen välillä, sekä säätiön ja ulkopuolisten tahoja välillä mainittiin. Yksi haastateltu kertoi, että kirjanpidon oikeellisuuden valvonta on myös tärkeää. He olivat ulkoistaneet kirjanpitonsa tilitoimistolle, eikä vastaaja tiennyt oliko heillä paljoa asiantuntemusta säätiön kirjanpidon erityiskysymyksistä.

8.2 Tilintarkastusprosessi säätiössä

Viidellä säätiöistä oli tilikauden aikaista tarkastusta. Kahdella niistä oli kaksi tai useampia tilintarkastusajankohtia vuodessa tilinpäätöstarkastuksen lisäksi, kolmella yksi tilikauden aikainen tarkastuskäynti. Tässä vaikutti säätiön koko tai toiminnan laajuus: isoimmilla säätiöillä oli enemmän tarkastusta tilikauden aikana. Yhdellä säätiöllä tilintarkastajat antoivat puolivuotisraportin tilikauden aikana, vaikka säätiö ei virallista puolivuotistilinpäätöstä julkistanut. Lopuilla kolmella säätiöillä oli vain tilinpäätöstarkastusta.

Kolme vastaajaa kertoi, että keskusteluja tilintarkastajan kanssa käydään ympäri vuoden tarpeen mukaan. Tätä pidettiin hyvänä: yksi vastaaja sanoi, että on parempi että asiat tulevat käsitellyksi hyvissä ajoin eikä vasta tilinpäätöksen jälkeen, kun kaikilla on kiire. Samoin kolme haastateltua mainitsivat, että tilintarkastaja tulee itse hallituksen kokoukseen, jossa käsitellään tilinpäätös. Yksi vastaajista valaisi, että tilintarkastajilla oli joka vuosi eri painopiste tarkastuksessaan.

Tyypillistä tarkastukselle vaikutti olevan, että mukana on yksi tai kaksi tilintarkastusassistenttia, jotka tilitoimistossa tai säätiön tiloissa tarkastavat tositteita ja muuta aineistoa. Tilintarkastaja itse keskusteli asiamiehen, talousjohtajan tai molempien kanssa tilikauden aikaisista tapahtumista ja tulevaisuuden näkymistä.

8.3 Säätiön tilintarkastajan vapaaehtoinen valinta

”Jos hyppään säätiön työntekijästä ulkopuolelle, ja ajattelen vaikka veronmaksajana. Niin niiden tukien vastapainoksi täytyy olla riittävä tarkastus” (säätiön edustaja H.

Kaikki säätiöiden edustajat olisivat halunneet, että säätiö valitsisi tilintarkastajan, vaikka tähän ei laki pakottaisi. Suurin osa oli myös voimakkaasti tätä mieltä. Useimmiten mainittu syy liittyi sidosryhmiin. Mainintoja saivat säätiökentän yleinen maine, lainoittajat, lahjoittajat ja monien säätiöiden nauttima tuloverottomuus.

Kaksi vastaaja pohti säätiön sisäisiä vastuita. Säätiölain mukaan säätiön hallitus on vastuussa kirjanpidon ja tilinpäätöksen oikeellisuudesta. Kuitenkin siitä käytännössä huolehtivat palkatut työntekijät eli haastatellut. Heistä tilintarkastus oli tärkeää toisaalta oman asemansa takia ja toisaalta hallituksen vastuun vuoksi. Toinen vastaajista mietti, että jos tilintarkastusta ei olisi, niin sitten pitäisi olla jonkinlainen vakuutusjärjestelmä pienentämässä eri osapuolien riskejä.

Kaksi säätiöiden edustajaa halusi tilintarkastajan myös oman mielenrauhansa takia. Näin joku huomaisi, jos he vahingossa tekisivät jotain väärin. Tämä voitaisiin korjata ajoissa, ennen kuin siitä koituisi vahinkoa heille tai säätiölle. Myös tilintarkastajan tuoma lisäarvo mainittiin. Lisäksi mainittiin, että ison säätiön pitäisi kuitenkin näyttää hyvää esimerkkiä pienemmille. Yksi vastaaja myös sanoi, että ihan pienimmille voisi miettiä muutakin varmennuskeinoja.

8.4 Tilintarkastajan vaihtaminen

”Se on kaksipiippuinen juttu. Vaihdoissa on se hyvä puoli, että voi tulla kysymyksiä, mitä kukaan ei ole pitkään aikaan miettinyt. Toisaalta säätiön tyyppinen toiminta, kun on historia, perinteet, arvot, se kestää vähän aikaa ymmärtää mistä on kyse” (säätiön edustaja C).

Kuudella säätiöllä oli ollut pitkään sama tilintarkastusyhteisö tai nimitarkastaja. Yhdessä tarkastaja oli kilpailuttamisen takia vaihtunut pari vuotta sitten. Yhdessä oli tapahtunut

vaihto noin neljä vuotta sitten: vastaaja ei tuntenut syytä vaihdokseen. Syynä saman tilintarkastajan tai yhteisön pitämiseen oli useimmiten se, että siihen oltiin tyytyväisiä eikä nähty tarvetta muutokselle. Kolme vastaajaa sanoi, että pitkä suhde tilintarkastajaan on hyväksi. Kaksi vastaaja piti hyvänä päätilintarkastajan vaihtumista aika ajoin, muttei kuitenkaan välttämättä tilintarkastusyhteisön vaihtoa. Yhdelle vastaajalle oli tärkeää, että tilintarkastaja tarkastaa muitakin säätiöitä.

8.5 Kriteerit tilintarkastajan valinnassa

Kuusi vastaajaa mainitsivat tilintarkastajan säätiötuntemuksen tärkeyden. Tämä myös usein sanottiin ensin tai sitä pidettiin oleellisena. Neljä haastateltua toi esiin tilintarkastuksen hinnan tai kustannukset. Se oli yksi tekijä muiden joukossa, eikä kenelläkään tärkein. Kolme kertoi, että tärkeää oli keskusteluyhteys tilintarkastajaan. Tällä tarkoitettiin sekä tilintarkastajalta saatavaa neuvontaa ja sitä, että tilintarkastajaa on helppo lähestyä.

Kaksi vastaajaa – kumpikin isoimmista säätiöistä – piti merkittävänä tekijänä tilintarkastusyhteisön mainetta ja kokoa. Heille tarpeellista oli, että tilintarkastajalla on hyvä ja luotettava maine, jolloin puhtaan tilintarkastuskertomuksen arvo miellettiin suuremmaksi. Toisaalta he arvostivat myös sitä, että kun oheispalveluita tarvitaan, niin iso tilintarkastustoimisto pystyy niitä toimittamaan. Kumpikaan ei sanonut, että pitäisi olla joku Big 4 yhtiöstä, mutta että tilintarkastusyhteisö olisi alallaan isossa asemassa.

Hajamainintoja tuli monia. Yhdelle oli tärkeää, että tilintarkastaja tunsu sen toimialan, jolla säätiö on. Toinen halusi, että tilintarkastaja toisi aktiivisesti tietoa tulevista säätelymuutoksista. Eräs piti tärkeänä yleistä laatua. Muuan vastaaja piti hyvänä, että tilintarkastaja tuntisi myös osakeyhtiömaailmaa. Säätiö toimii alalla, jossa on pääasiallisesti osakeyhtiöitä. Sen takia hän näki tärkeänä että tilintarkastaja ymmärtäisi kilpailutilannetta, ja markkinoita, eikä olisi pelkästään non-profitteihin keskittynyt.

8.6 Säätiön itsensä saama hyöty tilintarkastuksesta

Tämä kysymys, kuten tämän kappaleen kaikki myöhemmätkin kysymykset, esitettiin sekä säätiöiden edustajille että tilintarkastajille.

”Ilman sitä, että hallitus voisi luottaa siihen, että kirjanpito on asianmukaisesti tehty, ei kukaan suostuisi (säätiön) hallitukseen” (säätiön edustaja A).

Kaikki haastatellut, sekä tilintarkastajat että säätiöiden edustajat, olivat yhtä mieltä, että säätiö hyötyy tilintarkastuksesta. Yksi päätapa, johon lähes kaikki viittasivat, oli luottamuksen lisääntyminen. Luottamuksen lisääntyminen tilintarkastuksen ansiosta nähtiin säätiön sisällä, esimerkiksi asiainhoitajan ja hallituksen välillä. Samoin luottamuksen lisääntymistä nähtiin säätiön ja sen ulkopuolisten sidosryhmien välillä. Yksi säätiön edustaja kertoi, että heille maineriski on suuri: sen takia on olennaista, että kaikki on kunnossa. Toinen taas huomautti, että olisi hyvin vaikea kerätä ulkopuolisia lahjoituksia, jos ei voisi jotenkin todistaa, että säätiö hoitaa asiansa hyvin. Kolme tilintarkastajaa totesi säätiöissä olevan isännätöntä rahaa, minkä vuoksi on olennaista, että ulkopuolinen tarkastaa rahankäytön.

”Usein, jos säätiöitä katsoo, niin siellä ollaan aika erillään, ei ole suurta organisaatiota. Kyllä näen, että kun tulee inputtia ulkopuolelta, että miten nämä asiat siellä tehdään tai on ratkottu, siitä tulee lisäarvoa” (tilintarkastaja 5).

Toinen päätapa, miten säätiöt hyötyvät tilintarkastuksesta vastaajien mukaan, on tilintarkastajilta saatava konsultointi. Tähän viittasi neljä tilintarkastajaa ja viisi säätiöiden edustajaa. Puhuttiin uudesta näkökulmasta, sparrauksesta, keskusteluyhteydestä ja tuesta. Tällä tarkoitettiin ensinnäkin, että kun säätiölle tuli uusi tilanne eteen, niin otettiin

yhteyttä tilintarkastajaan ja kysyttiin hänen neuvoaan. Toisaalta myös sitä, että tilintarkastajat itse ottavat esiin parannus- tai kehityskohteita tai antavat vinkkejä, miten asiat on järjestetty jossain muualla. Tähän liittyen kaksi tilintarkastajaa ja kaksi säätiön edustajaa painottivat, että säätiö saa enemmän hyötyä, jos tilintarkastaja tarkastaa muitakin säätiöitä. Tämän nähtiin parantavan tilintarkastajalta tulevaa konsultointia.

Vähemmän mainittuja asioita oli myös monia. Kolme tilintarkastajaa ja yksi säätiön edustaja toivat esiin tilintarkastajan tuntemuksen uudesta säätiölaista. Se oli muutos, joka kosketti kaikkia säätiöitä, sillä esimerkiksi lähipiiritapahtumat tuli julkistaa entistä tarkemmin. Toiminta-ajatuksen varmistaminen mainittiin myös. Kaksi säätiöiden edustajaa myös kertoivat, että itsellä oli varmempi olo, kun ammattilainen on varmistanut, että asiat ovat kunnossa.

8.7 Säätiön toiminnan tarkoituksen saama hyöty tilintarkastuksesta

”Siihen voi luottaa, että säätiötä hoidetaan hyvin, ja siitä välillisesti hyöttyy myös apurahojen saajat. Että säätiö on hyvässä kunnossa, ja kantaa tulevaisuuteen asti”
(säätiön edustaja G).

Kaikki vastaajat totesivat, että säätiön toiminnan tarkoitus hyöttyä tilintarkastuksesta. Yleisesti tämä hyöty nähtiin ehkä vaikeammin todennettavana kuin säätiön itsensä saama hyöty. Kaikki tilintarkastajat ja kolme säätiöiden edustajaa toivat esiin sen, että tilintarkastaja varmistaa säätiön oikeasti toimivan sen päämäärän hyväksi, jonka takia se on aikanaan perustettu. Kaksi tilintarkastajaa kertoi, että kohde hyöttyy, koska tilintarkastaja tarkastaa rahankäyttöä. Eli siis onko rahaa käytetty järkevällä tavalla tarkoituksen hyväksi. Neljä säätiöiden edustajaa sanoi, että tilintarkastuksen ansiosta säätiön tarkoituksen kohde voi paremmin suunnitella omaa toimintaansa, kun he voivat luottaa säätiöön. Yksi kertoi esimerkkinä säätiön jakavan monivuotisia apurahoja:

apurahojen saajat voivat olla huoleti, kun tietävät säätiöllä olevan aina likviditeettiä vastata sitoumuksistaan.

Tuotiin esiin myös muut sidosryhmät, jota kautta kohteelle tulee hyötyä. Kaksi säätiöiden edustajaa toi esiin ulkopuolisen rahoituksen turvaamisen. Kohtuuhintaista lainaa olisi mahdotonta saada ilman tilintarkastusta. Yksi vastaaja kertoi, että lahjoittaja pystyy luottamaan, että hänen lahjoituksensa menee haluttuun tarkoitukseen. Tämä puolestaan kannustaa lahjoittamaan, sekä kirjoittamaan testamentteja säätiöiden hyväksi. Myös useiden säätiöiden nauttimaan yleishyödyllisen yhteisön asemaan viitattiin. Olisi vaikea perustella tuloverottomuutta, jos verottaja ei pystyisi luottamaan säätiön tilinpäätökseen. Säätiöiden tuloverottomuudesta hyötyy loppukädessä säätiön tarkoituksen kohde. Yksi tilintarkastaja sanoikin, että säätiöllä on usein enemmän merkittäviä sidosryhmiä ja tilintarkastuksesta hyötyjiä kuin vastaavankokoisella yrityksellä.

Yksi tilintarkastaja pohti, että yleisesti käsitetään, että säätiöllä ei ole omistajaa. Kuitenkin tietyssä mielessä säätiön toiminnan tarkoitus on säätiön omistaja. Hän lisäsi, että ideaalimaailmassa säätiön toiminnan tarkoituksen kohteet myös palkkaisivat tilintarkastajan. Samoin kuin osakeyhtiössä tilintarkastaja ei vastaa toimivalle johdolle vaan omistajille. Yksi isomman säätiön edustaja kertoi, että jos he tarvitsevat syvempää konsultaatiota, niin on kätevää, kun sen saa tilintarkastusyhteisöltä. Tällöin ei aloiteta puhtaalta pöydältä ja tilintarkastajan näkökulma tulee helpommin mukaan.

8.8 Yhteiskunnalle koituva hyöty säätiöiden tilintarkastuksesta

”Kyllä, ilman muuta. Se on kaikkien etu, se tilintarkastus” (säätiön edustaja B).

Kaikki olivat sitä mieltä, että yhteiskunta hyötyy säätiöiden tilintarkastuksesta. Useimmiten tämä hyöty käsitettiin tulevan siitä, että säätiöiden toiminta on

yhteiskunnalle hyödyllistä. Näin ollen se, mikä auttaa säätiöitä, auttaa välillisesti yhteiskuntaa. Yksi tilintarkastaja ja kolme säätiöiden edustajaa toi esiin useiden säätiöiden verotuksessa olevan yleishyödyllisen yhteisön aseman. Tämän vastineeksi tai takuiksi pidettiin säätiöiden tilintarkastusta tärkeänä: verottaja tietää, että rahoja oikeasti käytetään yleishyödyllisiin asioihin.

”Säätiöt rahoittavat aivan valtavasti tutkimusta ja taidetta. Ihan merkittävä rahoittaja Suomessa. On se hirveän tärkeätä, että säätiöihin luotetaan myös sijoittajina, ja rahankäyttäjinä. Tilintarkastajat ovat siinä aivan tosi tärkeässä roolissa (säätiön edustaja C).

Yksi tilintarkastaja ja viisi säätiöiden edustajaa viittasi joidenkin säätiöiden raha-asioista julkisuudessa nousseisiin kohuihin. Niiden estämiseksi pidettiin säätiöiden tilintarkastusta tärkeänä. Myös luottamuksen yleisestä lisäämisestä puhuttiin. Kaksi tilintarkastajaa ja kaksi säätiöiden edustajaa mainitsivat varainkeruun. Esimerkiksi testamentti lahjoituksista, ja muista mitä säätiöt saavat, yksityisiltä henkilöiltä tai julkisilta tahoilta. Näiden kerääminen olisi vaikeampaa, jos ei olisi tilintarkastusta. Yksi säätiön edustaja totesi, että säätiökin pyytää aina tilintarkastuskertomuksen yhteisöiltä, joille se lahjoittaa ja jotka tilintarkastetaan.

Yksi säätiön edustaja puhui säätiöiden historiasta. Aiempina vuosikymmeninä liikemiehet perustivat osalla omaisuudestaan säätiöitä, mikä on hyödyttänyt Suomea paljon. Vaihtoehtona oli se, että perijät saisivat vielä enemmän rahaa, millä ei olisi yleishyödyllistä merkitystä. Valtion kannattaisi tukea siis lahjoituksia säätiöille. Säätiön edustaja näki, että nykyään varakkaiden lahjoitukset ovat taas nousemassa. Niitä kohdistetaan sekä uusiin säätiöihin että vanhoihin, ja tästä hyötyvät kaikki.

8.9 Esimerkkejä tilintarkastuksen tuomasta lisäarvosta

”Koen, että säätiölain tuntemuksen kautta. On ollut hyviä keskusteluja” (säätiön edustaja F).

Kaikki tilintarkastajat ja viisi säätiöiden edustajaa antoivat konkreettisia esimerkkejä, miten tilintarkastus on tuonut säätiölle lisäarvoa. Heistä lähes kaikki antoivat useamman kuin yhden esimerkin. Useimmin mainittiin uudistunut säätiölaki ja sen merkitys yksittäiselle säätiölle. Lisäksi uudistuneet lähipiirisäädökset ja lähipiiritapahtumista raportoinnin mainitsivat vielä erikseen yksi tilintarkastaja ja kaksi säätiöiden edustajaa. Yksittäisiä esimerkkejä tuli monia: useissa yhdistävä teema oli vaativat tai säätiölle uudet tilanteet ja miten ne pitäisi tai kannattaisi kirjanpidollisesti hoitaa.

Kaksi säätiöiden edustajaa kertoi, että säätiön sääntöjä uudistaessa oli tilintarkastajasta ollut apua. Yksi säätiö toimi alalla, jolla on paljon säätelyä eikä monia säätiöitä. Tilintarkastaja oli neuvonut miten parhaiten noudattaa lakeja tilanteissa, joita lainsäätäjä ei ehkä ollut ajatellut lakeja säädettäessä. Eräs säätiö mietti, miten parhaiten jakaa sijoitustuotot emosäätiön ja rahastojen välillä. Varat oli sijoitettu yhdessä. Tästä keskusteltiin myös tilintarkastajan kanssa, ja hänen näkökulmastaan oli apua.

Yksi tilintarkastaja kertoi, että yhdessä isossa säätiössä toiminta oli paljon yhden asiamiehen harteilla. Hän oli auttanut luomaan kontrolliympäristön, jotta säätiön toiminta voisi jatkua, jos asiamiehelle sattuisi jotain. Toinen oli kirjoittanut tärkeälle säätiön rahoittajataholle lausunnon, että säätiön varat oli sijoitettu turvallisesti mutta kovin vähätuottoisesti. Säätiön omaisuus oli siis tehottomassa käytössä, ja sen takia säätiö ei voinut edistää toiminnan tarkoitustaan niin hyvin.

Eräs tilintarkastaja oli useammassa säätiössä käynyt läpi rahastoja, joista ei jaettu varoja. Hän kävi läpi rahaston säännöt tai lahjoituskirjan ja selvitti, miksi rahasto vain kerrytti omaisuutta. Jos syyksi paljastui se, että rahojen jakaminen oli tehty hankalaksi tai ei enää löytynyt luontevaa kohdetta, niin hän kehotti säätiötä miettimään, mikä voisi nykyään vastata rahaston tarkoitusta. Hänestä pahempaa oli se, että joku oli tehnyt lahjoituksen eikä varoja käytetty ollenkaan kuin se, että niitä käytettäisiin vaikkakin hieman lahjoituskirjasta poikkeavasti.

8.10 Tilintarkastusjärjestelmä säätiöiden kohdalla

Säätiöiden edustajista kuusi totesi, että tilintarkastusjärjestä toimii hyvin. Kaksi säätiö ihmistä ja yksi tilintarkastaja miettivät, että tilintarkastus vaatii asiakkaalta sitä, että hän tietää mitä haluaa.

Yksi tilintarkastaja sanoi, että säätiöt ansaitsevat niihin erikoistuneita tilintarkastajia. Säätiöissä on sellaisia piirteitä, joita ei ole muissa organisaatioissa. Esimerkiksi uudessa säätiölaissa tilintarkastajan pitää lausua hallituksen palkkojen tavanomaisuudesta, mikä on vaikeaa, jos ei ole paljoa säätiökokemusta. Toisella tilintarkastajalla oli mielessään lainsäädännöllinen pimeä piste. Nykyisessä tilintarkastuslaissa toimintakertomus ei enää kuulu tilintarkastettaviin asioihin. Kuitenkin säätiölaissa tilintarkastajan pitää ilmoittaa ammatillinen mielipiteensä asioista, jotka sijaitsevat toimintakertomuksessa. Ratkaisuna tähän hän näki, että voitaisiin lisätä jompaankumpaan lakiin tilannetta selventävä lause.

Yksi tilintarkastaja ja kaksi säätiön edustajaa puhuivat kustannustehokkuudesta, kumpikin ryhmä vähän eri näkökulmasta. Tilintarkastajan mielestä nykyiset kansainväliset tilintarkastusstandardit eivät tarpeeksi huomioi pieniä asiakkaita. Tarkastus pitäisi aina suhteuttaa tarkastuskohteen kokoon, mutta tilintarkastusstandardit kuitenkin ohjeistavat aina tarkastamaan monta asiaa, jotka eivät välttämättä ole olennaisia pienessä kohteessa. Niiden tarkastus saattaa myös viedä paljon aikaa saavutettavaan hyötyyn nähden. Säätiön

edustajat taas huomioivat, että tilintarkastajien valvonta ja kriteerit ovat nousseet. Tämän takia tilintarkastajilta kuluu enemmän aikaa sellaisiin asioihin, jotka eivät ehkä ole tärkeitä tai joista ei tule lisäarvoa asiakkaalle. Toinen säätiön edustaja tähdensi, että asiakas kuitenkin aina viime kädessä maksaa tilintarkastuksen.

Kaksi säätiöiden edustajaa arvosti tilintarkastajien joustamista tilanteen ja aikataulun mukaan. Toiset kaksi säätiöihmistä eivät arvostaneet tilintarkastajien kertomuksen nykyistä muotoa. Heistä siinä oli liian pitkä lista tilintarkastukseen liittyviä varaumia ja tuntui, että tilintarkastaja ei oikein ota vastuuta tekemästään työstä. Yksi säätiön edustaja ei pitänyt tilintarkastustiimien nuorempien jäsenten vaihtuvuudesta. Hän oli joutunut monelle uudelle tilintarkastusassistentille selittämään samat alakohtaiset asiat, joita ei paljoa käsitellä tilintarkastajien koulutuksessa. Hän ymmärsi kyllä vaihtuvuuden syyt, mutta piti kiertoa liian nopeana.

8.11 Tilintarkastusjärjestelmän kehitysehdotuksia

Vastaajat toivat esiin hyvin erilaisia kehitysehdotuksia: ehkä suurin yhdistävä teema oli uusi säätiölaki ja sen aiheuttamat muutokset. Kaksi tilintarkastajaa ei pitänyt nykyisessä säätiölaissa olevaa tilintarkastajan rotaatiosäädöstä tarpeellisena. Heistä se aiheutti vain tarpeetonta hämminkiä. Toinen tähdensi, että sillä aliarvioidaan tilintarkastajan ammattitaitoa. Joku tilintarkastaja voi tulla liian tuttavalliseksi jo kolmessa vuodessa ja toinen ei koskaan. Lisäksi säätiöihin erikoistuneita tilintarkastajia ei ole kovin montaa, joten voi olla vaikea löytää uutta, joka tuntisi säätiömaailmaa.

Kaksi säätiöiden edustajaa piti lisääntyntä säätelystä jossain määrin epäonnistuneena. Kumpikin korosti tietysti noudattavansa lakeja ja säädöksiä. Kuitenkin esimerkiksi lähipiiri on laissa määritelty niin laveasti, että siitä tulee iso joukko, jota säätiön on vaikea hahmottaa ja joka ei välttämättä ole olennaista säätiön toiminnalle. Toinen toivoi

selkeytystä siihen, mitä säätiöiltä odotetaan, jotta esimerkiksi eri tilintarkastajille ei tulisi ristiriitaisia tulkintoja tai käytäntöjä.

Eräs tilintarkastaja toi hyvin vahvasti sen esiin, että hänen mielestään uudessa säätiölaissa on epäonnistuttu. Ongelma on se, että laki ei ole kovin selkeä. Kun sitä on myöhemmin tulkittu eri elimissä, niin kokonaisuus on vaikeasti hahmotettava. Tämä koskee varsinkin pieniä säätiöitä, jotka toimivat usein tavallisten ihmisten vapaaehtoisvoimalla. Samoin näille pienimmille säätiöille pitäisi hänen mielestään olla jotain helpotuksia. Onhan olemassa pieniä mutta hyödyllisiä säätiöitä, joita koskevat nyt täsmälleen samat säädökset kuin hyvin isoja säätiöitä, joissa on palkattua asiaan perehtynyttä henkilökuntaa. Tämä hänen mielestään jopa haittaa pienimpien säätiöiden toimintaa.

Yksi tilintarkastaja toivoi, että kirjanpitolautakunta antaisi yleisohjeen säätiöiden ja yhdistysten kirjanpidosta. Tämä helpottaisi myös tilintarkastajien työtä. Eräs tilintarkastaja toivoi, että PRH kertoisi suuremmin mitä se odottaa säätiöiltä tai niiden tilintarkastajilta. Myös mainittiin, että tilintarkastajille voisi olla koulutusta säätiöistä. Toinen taas tähdensi, että on tilintarkastajan itsensä vastuulla opiskella tarpeeksi, että pystyy tarkastamaan asiakkaaksi ottamiaan kohteita.

Yksi säätiövastaaja toivoi tilintarkastajilta enemmän proaktiivisuutta: tilintarkastajakin voisi olla yhteydessä, jos tietää että tulossa on jokin säätiön toimintaa koskeva muutos vaikkapa säätelyyn. Eräs säätiön edustaja toivoi tilintarkastajilta yhtenäisempää linjausta säätiön pienimuotoiseen konsultaatioon. Hän näki että tilintarkastaja kuitenkin tuntee taloutta ja säätiön hyvin, joten konsultaatio on arvokasta säätiölle. Nyt hänen mielestään jotkut tilintarkastajat tarjoavat tätä ja jotkut eivät, mitä hän piti ongelmallisena. Toiminnallisen säätiön edustaja pohti, että apurahasäätiöillä on Suomessa Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta, mutta toiminnallisilla säätiöillä ei ole vastaavaa elintä. Neuvottelukunta ei ota jäsenikseen toiminnallisia säätiöitä. Siten heillä ei ole mitään tahoja, joka voisi tuoda toiminnallisten säätiöiden yhteiset tarpeet ja huolet esiin.

8.12 Tärkeintä tilintarkastajassa ihmisenä

”Kyky kommunikoida. Osaa viestittää selkeästi asioita. Toisaalta ei ole liian vaikeasti lähestyttävä tai kylmä” (säätöiden edustaja F).

Kuusi säätöiden edustajaa ja kaksi tilintarkastajaa nostivat esiin vuorovaikutus- tai kommunikaatiotaidot. Moni painotti, että tilintarkastuksessa on kuitenkin kyse usein ihmisten kohtaamisesta. Tähän liittyen neljä säätöiden edustajaa ja yksi tilintarkastaja pitivät tärkeänä helppoa lähestyvyyttä. Tällä tarkoitettiin pääasiassa ystävällisyyttä tai kohteliaisuutta, mutta myös viesteihin vastaamista kohtuullisen ajan kuluessa.

Kolme tilintarkastajaa ja kaksi säätöihmistä puhuivat, kuinka tärkeä on tilintarkastajan uteliaisuus, tai kiinnostus tarkastuskohteesta laajemmassakin merkityksessä, eikä vain pelkistä luvuista. Säätöivastaajista kolme mainitsivat tilintarkastajan kyvyn ymmärtää tai kuunnella asiakasta. Viisi säätöiden edustajaa arvosti tilintarkastajan olennaisuuden tuntemista tai kokonaisuuden hahmottamista.

Kaksi tilintarkastajaa mainitsivat rohkeuden. Ammatissa pitää pystyä kertomaan asiakkaille ikäviä asioita tarpeen vaatiessa. Yksi tilintarkastaja painotti tilintarkastajan kykyä pysyä rauhallisena. Vaikka jokin harmittaisi paljon, niin ei ole syytä korottaa ääntään. Hajamainintoja eri ryhmiltä saivat muun muassa pelisilmä, terve järki, tarkkuus ja joviaalius.

8.13 Tärkeintä tilintarkastajan ammattitaidossa

”Ammattitaidossa mun mielestä tärkeintä on substanssiosaaminen. Pitäisi olla kirjanpitolaki, osakeyhtiö-, säätiölaki, kohteen perusasiat hyvin kunnossa” (säätion edustaja G).

Kolme tilintarkastajaa ja kuusi säätioihmistä pitivät tärkeänä tilintarkastajan substanssiosaamista. Tämä oli myös vastaajilla usein tärkein asia, jota he painottivat. Kaksi tilintarkastajaa ja viisi säätioiden edustajaa nostivat esille tilintarkastajan tuntemuksen uusista laeista ja säädöksistä.

Kolme tilintarkastajaa ja viisi säätioiden edustajaa pitivät olennaisena säätiotuntemusta tilintarkastajissa, jotka tarkastavat säätioitä. Tällä tarkoitettiin yleensä laajempaa tietoa tai kiinnostusta säätioistä eikä pelkästään niitä koskevan säätelyn hallintaa. Kaksi tilintarkastajaa toi esiin riippumattomuuden tarkastuksen kohteesta. Yksi säätion edustaja ja yksi tilintarkastaja mainitsivat kyvyn tunnistaa tarve hakea lisää tietoa tai kääntyä toisen asiantuntijan puoleen.

Yksittäisiä mainintoja tuli monia. Tilintarkastajilta mainintoja keräsivät esimerkiksi projektinhallinta, yleistieto maailmasta ja sen nykytilasta ja kyky kertoa asiat kuulijalle omaksuttavassa muodossa. Säätioiden edustajat taas mainitsivat liike-elämän tuntemuksen, sijoitusten tuntemuksen ja hyvän suomen kielen taidon.

9 Tulokset

Kappaleissa 6-8 käytiin läpi haastateltujen vastauksia ensin numeerisiin kysymyksiin, ja sen jälkeen sanallisiin kysymyksiin. Tässä kappaleessa vedetään yhteen haastateltujen vastaukset, ja vastataan alussa esitettyihin tutkimuskysymyksiin. Lisäksi käsitellään muita merkittäviä havaintoja, mitä tutkimusta tehdessä tuli esiin.

9.1 Vastaukset tutkimuskysymyksiin

Tässä tutkielmassa on kolme tutkimuskysymystä, joihin koetettiin saada vastaus. Alla on tutkimuskysymykset uudestaan lukijan avuksi.

Tutkimuskysymykset

- 1) Saavatko säätiöt Suomessa hyötyä tilintarkastuksesta?
- 2) Jos saavat, niin mistä ja miksi?
- 3) Eroavatko vastaukset edellisiin säätiöiden, yhdistysten ja yritysten välillä?

Tulosten perusteella säätiöt saavat Suomessa hyötyä tilintarkastuksesta. Kaikki vastaajat, niin tilintarkastajat kuin säätiöiden edustajat, kertoivat säätiöiden itsessään saavat hyötyä tilintarkastuksesta. Suurin osa oli vahvasti tätä mieltä. Tätä vahvistaa kuinka paljon säätiöiden edustajat olivat valmiita suosittelemaan tilintarkastajan käyttämistä numeerisessa osiossa. Heidän vastaustensa keskiarvo oli 6,6, asteikolla 1–7, jossa 7 oli että ehdottomasti suositteli. Lisäksi tilintarkastuksen nähtiin tuovan lisäarvoa samalla asteikolla keskiarvolla 5,5. Kaikki haastatellut myös kokivat, että tilintarkastuksesta on hyötyä sekä säätiöiden tarkoituksen kohteille että yhteiskunnalle laajemminkin.

Säätiöt hyöttyivät tilintarkastuksesta pääasiassa kahdella eri tavalla. Ensinnäkin, ja tärkeimpänä hyötynä on luottamuksen lisääntyminen. Tätä tapahtuu sekä säätiön sisällä,

toimivan johdon ja hallituksen välillä. Että varsinkin suhteessa säätiön sidosryhmiin esimerkiksi, lahjoittajiin, verottajaan, apurahojen saajiin, ja suureen yleisöön. Toinen päätapa on tilintarkastajilta saatava neuvonta ja asiantuntemus. Tämä konsultointi oli useimmiten epämuodollista: puhuttiin sparrauksesta, tuesta ja uudesta näkökulmasta. Tilintarkastaja nähtiin asiantuntijana, joka pystyy arvioimaan eri vaihtoehtoja, kertomaan muuttuvasta säätelystä ja tuomaan esille säätiön kehityskohteita. Suurin osa vastaajista mainitsi jossain kohtaa haastattelua, että säätiö saa enemmän hyötyä tilintarkastajasta, jolla on säätiötuntemusta tai joka tarkastaa muitakin säätiöitä. Tilintarkastajan tärkeimmäksi henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi nähtiin vuorovaikutus- tai kommunikaatiotaidot.

Säätiöiden ja yhdistysten saama hyöty tilintarkastuksesta oli lähes sama. Yritysten saama hyöty tilintarkastuksesta oli jonkin verran pienempi kuin säätiöiden ja yhdistysten. Yhdistykset, samoin kuin säätiöt, saivat eniten hyötyä luottamuksen kasvamisesta sekä tilintarkastajien konsultaatiosta. Yhdistysten edustajat vielä enemmän painottivat tilintarkastajien sosiaalisten taitojen merkitystä. Kaikki tässä tutkielmassa haastatellut säätiöiden edustajat ja aiemmassa tutkimuksessa haastatellut yhdistysten edustajat olisivat halunneet, että heidän organisaationsa valitsisivat tilintarkastajan, vaikkei laki tähän pakottaisi.

Tutkielman numeerisessa osiossa kysyttiin säätiöiden edustajilta, kuinka paljon he olisivat valmiita suosittelemaan tilintarkastajan käyttämistä toiselle säätiölle. Käytetty asteikko oli 1–7, jossa 1 on että ei missään tapauksessa suosittelisi, ja 7 on että ehdottomasti suosittelee. Kysyttiin myös, tuottaako tilintarkastus lisäarvoa säätiön toiminnalle (asteikolla 1–7), jossa 1 että ei tuota yhtään lisäarvoa, ja 7 että tuottaa erittäin paljon lisäarvoa. Nämä samat kysymykset, samalla asteikolla oli kysytty määrällisessä tutkimuksessa yritysten edustajilta, ja laadullisen tutkimuksen osana yhdistysten edustajilta. Tilintarkastajien suosittelemisessa säätiöiden edustajien keskiarvo oli 6,6. Yhdistysten edustajien keskiarvo oli 6,4, ja yritysten 5,9. Säätiöt arvioivat tilintarkastuksen tuoman lisäarvon 5,5 ja yhdistysten edustajat sama 5,5. Yritysten edustajat arvioivat

saavansa lisäarvoa 4,8 verran. Eli säätiöt ja yhdistykset saavat siis jonkin verran enemmän hyötyä tilintarkastuksesta kuin yritykset.

9.2 Muita merkittäviä tuloksia

Yksi tutkimuksen merkittävä tulos on, että säätiöt saavat hyötyä nimenomaan siitä, että tilintarkastaja tuntee säätiöiden maailmaa ja on perehtynyt niitä koskeviin laki- ja kirjanpidon erityiskysymyksiin. Sekä tilintarkastajat että säätiöiden edustajat laskivat suureksi eduksi sen, että niitä tarkastava tilintarkastaja tarkastaa myös muita säätiöitä. Täten voisi olla perusteltua, että olisi esimerkiksi jokin erikoistumis-, täydennys- tai lisäkoulutus, joka toisi non-profit-sektorin osaamista aiheesta kiinnostuneille tilintarkastajille. On monia hyviä syitä, miksei non-profit-osaaminen olisi oma tutkintonsa. Yksi syy on, että Suomi on suurten fyysisten etäisyyksien maa, ja jossain päin Suomea lähin tällaisen erikoistumiskoulutuksen käynyt henkilö voisi olla satojen kilometrien päässä. Siinä tilanteessa lähellä oleva, vaikkakin ei niin hyvin säätiöihin perehtynyt tilintarkastaja, olisi varmaan parempi työhön. Vaikuttaa siltä, että säätiöihin tai yhdistyksiin kohdistuvaa tilintarkastusopetusta ei ole (Näsi, 2009). Tämän tutkimuksen perusteella sille voisi olla tarvetta.

Toinen olennainen huomio, on säätiöiden moninaisuus, ja monipuolisuus. Usein säätiöitä tyypitellään eri luokkiin, esimerkiksi jako pääomasäätiöihin ja toiminnallisiin säätiöihin. Oletetaan, että eri luokkien sisällä säätiöt ovat kohtuullisen samanlaisia. Kuitenkin säätiöihin tarkemmin perehtyessä paljastui, että säätiöt ovat heterogeeninen ryhmä, jota ei voi ongelmitta kategorisoida. Tutkimuksen haastatelluista säätiöistä puolet eivät ole selkeästi joko pääomasäätiöitä tai toiminnallisia säätiöitä, vaan eri suhteissa näiden sekoitus. Yksi näistä säätiöistä saa noin puolet tuotoistaan sijoituksista ja toisen puolen toimintansa tuloksena. Täten jaottelu pitäisi paremminkin nähdä janana. Säätiön koko vaikuttaa paljon, pienimmillä ei ole välttämättä palkattua henkilökuntaa, ja toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen. Lisäksi joillain vanhoilla säätiöillä voi olla joitain

ainutlaatuisia erikoispiirteitä, esimerkiksi Kalevalaseurassa on jäsenistöä toisin kuin valtaosassa säätiöitä (Kalevalaseura, ei pvm).

Kysymykseen tilintarkastajan tärkeimmästä ominaisuudesta, tuli vastaukseksi kahdeksalta kolmestatoista haastatellusta kommunikaatiotaidot. Tämän esille tuojat myös arvostivat kommunikaatiotaitoja enemmän kuin muita ominaisuuksia, vaikka toivat esille myös muita hyviä ominaisuuksia tilintarkastajassa. Elonheimon edellisessä tutkimuksessa, kaikki yhdistysten edustajat pitivät tätä tärkeänä. Siihen verrattuna säätiöiden edustajat pitivät tilintarkastajan vuorovaikutustaitoja vähemmän tärkeinä, mutta kuitenkin tähdellisenä. Tämä on loogista, jos toinen päätapa millä tilintarkastuksesta tulee lisäarvoa on konsultaatio, niin silloin taidot jolla välitetään neuvoja paremmin, ovat myös tärkeitä. Tämän tutkielman perusteella kommunikaatiotaitoihin pitäisi kiinnittää enemmän huomiota osana tilintarkastajan ammatillista kehittymistä.

10 Johtopäätökset

Aiemmassa kappaleessa oli tutkielman päätulokset. Tässä kappaleessa on pienempiä tutkielmaa tehdessä esille nousseita havaintoja ja niiden pohdintaa. Kappaleessa myös tarkastellaan vahvistiko vai heikensikö tutkielman tulokset aiemmin esitettyjä teorioita, sekä käsitellään tutkielman luotettavuutta.

10.1 Tulokset vahvistavat viitekehystä

Tulokset vahvistavat osaltaan teorioita. Agenttiteorian mukaisesti tilintarkastus toisi hyötyä säätiöille erityisesti luottamuksen lisääntymisenä säätiön hallituksen ja toimivan johdon välillä. Agenttiteoria myös ennustaa, että ulkopuoliset tekevät enemmän lahjoituksia säätiöihin, koska on varmuus, että rahat käytetään siihen mihin ne on tarkoitettu. Nämä molemmat vaikutukset ovat osa tutkielman tuloksia.

Informaatioteorian mukaisesti moni sidosryhmä hyötyy, kun he voivat tietää säätiön taloudellisen aseman. Tilintarkastetulla tilinpäätöksellä on luottamusarvoa, toisin kuin tilintarkastamattomalla. Yksi tutkielman päätuloksista oli, että moni sidosryhmä hyötyy säätiöiden tilintarkastuksesta – esimerkiksi apurahojen saajat, jotka voivat luottaa siihen, että oikeasti saavat heille myönnetyt apurahat.

Vakuutusteorian mukaisesti tilintarkastuksella olisi jossain määrin vakuutusarvoa säätiön hallitukselle tai korkeimmalle päättävälle taholle. Kaksi säätiön edustajaa ja yksi tilintarkastaja viittasivat haastatteluissaan tähän suuntaan. Vakuutusteoria sai jonkin verran vahvistusta. On mahdollista, että jos olisi haastateltu säätiöiden hallituksen edustajia, olisi vakuutusarvo tullut enemmän esiin.

Luottamuksen yleinen tärkeys sai myös vahvistusta. Kaikki haastatellut olivat sitä mieltä, että säätiöiden tilintarkastuksesta hyötyy koko yhteiskunta. Samalla yleisen luottamuksen säätiöihin katsottiin myös parantavan niiden mahdollisuuksia toimia ja toteuttaa tarkoitustaan. Kääntäen, haastatelluilla oli huoli, että julkisuudessa olleiden parin säätiön taloudesta nousseet kohut pilaavat kaikkien säätiöiden mainetta. Tällöin kaikkien säätiöiden toimintaedellytysten katsottiin heikentyvän.

Säätiöt saivat hyötyä niistä asioista, joista voitaisiin olettaa niiden saavan hyötyä agenttiteorian ja informaatioteorian perusteella. Myös yleinen luottamuksen lisääntyminen nähtiin tärkeäksi. Vakuutusteoria ei saanut paljoa vahvistusta, toisaalta tutkimusasetelma ja haastatellut eivät ehkä olleet kovin soveliaita tämän teorian testaamiseen. Kokonaisuutena voidaan päätellä, että tämä tutkielma vahvisti edellä mainittuja teorioita.

10.2 Sivuhuomioita

Laadullisessa tutkimuksessa tulee joskus muitakin asioita esille kuin se, mitä varsinaisesti lähdettiin tutkimaan, etenkin jos aihe on kohtuullisen tutkimaton. Yksi sellainen asia on, että säätiöiden tilintarkastus on ainakin jossain määrin keskittynyttä. Haastatellut viisi tilintarkastajaa tarkastavat yhteensä noin 170 säätiötä vuodessa. Suomessa on suunnilleen 2 700 säätiötä, joten tämä on noin 6 % kaikista Suomessa toimivista säätiöistä. Todennäköisesti on paljon tilintarkastajia, jotka tarkastavat vain pari säätiötä vuodessa. Kuitenkin ilman erityisempää etsimistä löytyi tällaisia tilintarkastajia, joille säätiöt edustivat huomattavaa osaa vuoden tarkastustyöstä. Oletettavasti on olemassa lisää säätiöihin keskittyneitä tilintarkastajia, ja kohtuullisen osan säätiöistä tarkastaa tilintarkastaja, joka tarkastaa monia muitakin säätiöitä. Tämä lienee hyvä asia: yksi asia, josta säätiöiden edustajat kokivat saavansa hyötyä, oli juuri tilintarkastajien säätiötuntemus.

Tutkimuksen suunnittelu aloitettiin jo syksyllä 2017. Tutkimuksen tekovaiheessa ilmestyi uutisartikkeleita tiettyjen säätiöiden raha-asioista, tai talousepäselvyyksistä. Esimerkiksi YLEn uutinen koskien poliisitutkintaa Nuorisosäätiön talousasioita (YLE, YLE uutiset., 2018). Noin puolet haastatelluista otti itse esiin säätiökohut. Niistä ei kysytty säätiöiden edustajilta ollenkaan, ja tilintarkastajilta vasta laadullisen osion lopussa, jolloin moni oli jo itse viitannut aiheeseen. Säätiöedustajat olivat hyvin tietoisia uutisartikkeleista, useat heistä näkivät että parin säätiön negatiiviset uutiset leimaavat koko säätiökenttää. Tämä nähtiin heikentävän kaikkien säätiöiden toimintamahdollisuuksia. Tilintarkastus nähtiin vastaavan luottamuspuolaan kahta eri kautta. Ensinnäkin, että parempi tilintarkastus estäisi väärinkäytöksiä, ja siten kohuja. Toiseksi, puhtaalla tilintarkastuskertomuksella säätiöedustajat pystyivät kommunikoimaan sidosryhmilleen ja suurelle yleisölle, että he hoitivat taloutensa hyvin.

Patentti- ja rekisterihallitus, eli PRH on säätiöitä valvova viranomainen. Yksikään kysymyksistä ei liittynyt siihen, eikä sen rooli ollut mitenkään tutkimuksen aiheena. Kuitenkin kaksi tilintarkastajaa, ja kaksi säätiöiden edustajaa toi esiin PRH:n toiminnan. He olivat sitä mieltä, että aiemmin PRH on toiminut jälkijättöisesti, vasta kun jonkin säätiön talousasioita on käsitelty tiedotusvälineissä. Haastateltujen mukaan tämä viime vuosina jossain määrin muuttunut, ja PRH on enemmän itse käynnistänyt tutkimuksia, tai vaatinut korjauksia säätiöiden tilinpäätösten puutteisiin. Vastaajat pitivät tätä pääosin hyvänä asiana. He kuitenkin toivoivat PRH:lta enemmän avoimuutta, johdonmukaisuutta ja läpinäkyvyyttä sen toimissa. Tilintarkastajista kumpikin halusi myös, että PRH tiedottaisi, ja ohjaisi enemmän säätiöiden tiedotusta sekä tilinpäätösten sisältöä. PRH:lta toivottiin vastauksia esimerkiksi seuraavanlaisiin kysymyksiin. Mikä kuuluu hyvään säätiötapaan, tai säätiöiden hallintoon? Millä tarkkuudella asioita pitää ilmoittaa tilinpäätöksessä tai sen liitetiedoissa, ja onko tässä eroa säätiöiden välillä, esimerkiksi säätiön koon takia? Eli ylipäättään selkeitä kannanottoja, joiden perusteella säätiöt voisivat parantaa omaa toimintaansa, ja tilintarkastajat peilata tarkastustaan.

Uusi säätiölaki astui voimaan 1.12.2015, sen 15 luvun 1 § mukaan (Säätiölaki 24.4.2015/487, 2015). Noin puolet haastatelluista eivät pitäneet sitä täysin onnistuneena. Ei ollut mitään yksittäistä asiaa jonka moni olisi tuonut esiin. Tilintarkastajien rotaatio mainittiin, mutta enemmän ongelmia tuotti lähipiirisäädökset. Vastajat eivät sinällään vastustaneet lähipiirisäätelyä, se nähtiin itsessään hyväksi asiaksi. Kuitenkin koettiin, että lähipiirin määritelty laajuus tuotti hankaluuksia. Säätiön pitää ottaa selvää ketkä kaikki sen lähipiiriin kuuluvat, ja tästä tulee ylimääräistä työtä, joka ei koettu edistävän säätiön toiminnan tarkoitusta. Lisäksi uutta säätiölakia on täsmennetty tai sen noudattamisen vaatimuksista on tullut ohjeita, esimerkiksi Kirjanpitolautakunnalta, jolloin kokonaisuus on vaikeasti hahmotettava (Kirjanpitolautakunta, 2015). Toivottiin, että jokin virallinen taho kokoaisi säätiöitä koskevan säätelyn, ja antaisi selkeän ohjeen miten säätiö voisi niitä toiminnassaan noudattaa.

10.3 Tilintarkastuksen kustannukset pienille säätiöille

Merkittävin ongelma nykyisessä tilintarkastusjärjestelmässä nähtiin siinä, että pienimmille säätiöillä jokavuotinen tilintarkastuspalkkio on kohtuullisen iso prosentuaalinen menoerä. Kuitenkin kaikki haastateltavat painottivat, että on tärkeää että jokainen säätiö tarkastetaan jotenkin. Näin saataisiin jonkinlainen varmuus siitä, että säätiö oikeasti edistää toimintansa tarkoitusta. Nykyisessä säätiölaissa 1. luvun 3 § määrittää, että perustettavalla säätiöllä pitää olla vähintään 50 000 € peruspääomaa. Jos oletetaan, että yhdellä säätiöllä olisi kaksi kertaa tämä, eli 100 000 €, ja että se saisi sijoituksistaan vuotuisen 4 % tuoton. Jos sillä ei olisi muita tulonlähteitä, niin säätiö saisi joka vuosi tuloja 4 000 € tarkoituksensa toteuttamista varten. On vaikea tietää varmasti, kuinka paljon minimi-tilintarkastuspalkkio olisi noin pienen ja yksinkertaisen säätiön tarkastamisesta, mutta todennäköisesti kuitenkin useita satoja euroja vähintään. Vaikka tarkastus olisikin tietysti nopeampaa kuin suuremmassa säätiössä, niin jokaiseen tilintarkastussuhteeseen kuitenkin liittyy tiettyjä kiinteitä kuluja. Lisäksi tilintarkastus on nopeampaa, mutta kuitenkin tarkastus pitää aina suhteuttaa tarkastettavan kokoon, joten aina on jotain tarkastettavaa. Joidenkin asioiden tarkastus voi olla lähes yhtä työteliästä riippumatta suuruusluokasta, esimerkiksi oman pääoman jatkuvuus.

Haastateltavat esittivät eri ratkaisuvaihtoehtoja tähän ongelmaan. Yksi ratkaisu voisi olla jonkinlainen toiminnantarkastusta vastaava, joka on käytössä yhdistyksissä jotka jäävät tilintarkastusvelvollisuuden rajojen alle. Toinen on tilintarkastusta kevyempi *review* tarkastus. Kolmas olisi PRH-valvonnan lisääminen.

Tämä kappale on tutkijan omaa spekulatiota ja mielipidettä, eikä edusta haastateltuja. Tutkimusta kirjoittaessa pohdin, mikä olisi paras keino ratkaista se, että pienillä säätiöillä kuluu suhteessa paljon rahaa tilintarkastukseen. Tähän olisi monia ratkaisuvaihtoehtoja, joista jokaisessa on omat hyvät ja huonot puolensa. Se, että jonkinlaisen ”toiminnantarkastuksen” tekisi joku muu kuin auktorisoitu tilintarkastaja, on erillISRatkaisuna tähän ongelmaan todennäköisesti lakiteknisesti ongelmallista. Tälle pitäisi ehkä luoda oma lakinsa, tai sitten säätiölakiin pitäisi sisällyttää yksityiskohtaiset määräykset mitä tällainen säätiöiden toiminnantarkastus pitäisi sisällään, kuka sitä saisi tehdä ja mitkä olisivat vastuut.

Se, että tilintarkastajat tarjoaisivat jotain alemmaa varmennustasoa kuin lakisääteinen tilintarkastus, on myös aika kankea erillISRatkaisu. En tiedä, lähtisikö moni tilintarkastaja tai tilintarkastusyhteisö tarjoamaan tällaista vaihtoehtoa, ja toisaalta tunnistaisiko tarpeeksi moni eron tämän tyyppisen tarkastuksen ja tilintarkastuksen välillä. Lisäksi en tiedä, alentaisiko se tilintarkastajan palkkioita merkittävästi. Vaikka tarkastus hoituisi nopeammin, niin valtaosa kuluista on käsittääkseni jo nyt pienissä tarkastuskohteissa tilintarkastussuhteen ylläpidon kiinteissä kuluissa. Monet näistä ongelmista katoaisivat, jos tilintarkastusta alempi varmennustaso tulisi muihinkin kuin vain pieniin säätiöihin. Esimerkiksi niin, että pienimmät yritykset ovat vapautettuja tilintarkastuksesta, joidenkin rajojen yläpuoliset saisivat käyttää tällaista alemman varmennusluokan tarkastuspalvelua ja tiettyjen rajojen yläpuoliset yritykset olisivat tilintarkastusvelvollisia. Sama olisi ehkä sovellettavassa jossain määrin muillakin yhteisöillä. Jos olisi monia organisaatioita, jotka käyttävät tämän varmennusluokan palvelua, niin tilintarkastusyhteisöjen kannattaisi sitä tarjota ja kehittää siihen omia toimintatapoja. Tämä vaatisi kuitenkin suurta

periaatteellista muutosta tilintarkastuksesta Suomessa ja muutoksia moniin lakeihin. Näin mittava muutos myös ansaitsisi paljon perusteellisemmän pohdinnan tai selvityksen.

Mielestäni käytännöllisin ratkaisu on se, että tiettyjen kokorajojen alle jäävien säätiöiden tarkastuksen hoitaisi PRH. Nämä pienet säätiöt saisivat valinnanvapauden: joko tilintarkastus tai PRH-tarkastus. PRH palkkaisi joitain henkilöitä, joilla on tilintarkastuskokemusta tai -koulutusta tekemään tätä tarkastusta. Kulut katettaisiin osin pienehköllä palkkiolla, joka veloitettaisiin PRH-tarkastuksesta, ja osin verovaroista. Säätiöt auttavat yhteiskuntaa paljon eri tavoilla, joten pieni kulu niiden tukemisesta olisi perusteltua. PRH-tarkastuksessa pyydetäisiin aina tietyt asiat tietyssä formaatissa, jolloin tarkastuksesta tulisi rutiininomaista. Vaadittava varmennustaso olisi PRH:n asia, eikä vaatisi siten muutosta tilintarkastuslakiin tai tilintarkastajien toimintaan. Kaikki aineisto pitäisi sitoutua lähettämään viimeistään tietyssä päivänä, esimerkiksi kolmen kuukauden sisällä tilinpäätöspäivästä. Ratkaistavia yksityiskohtia on tietysti paljon, mutta tämä on ratkaisu, joka auttaisi mainittuun ongelmaan eikä vaatisi suurta muutosta mihinkään muuhun paitsi säätiölakiin ja PRH:n toimikenttään.

10.4 Tulosten yleistettävyys, luotettavuus ja toistettavuus

Tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää ulkomaille säätely- ja kulttuurierojen takia. Eri maissa säätiöiden yhteiskunnallinen asema on hyvin erilainen. Lisäksi itsensä tilintarkastuskin voidaan nähdä eri lailla, anglosaksisissa maissa painottuu yrityksen johdon valvonta, kun taas Manner-Euroopassa tilintarkastuksen merkityksessä korostuu sidosryhmät.

Validiteetilla tarkoitetaan tiivistetysti sitä, kuinka hyvin käytetty tutkimusmenetelmä soveltuu tutkimuskysymykseen vastaamiseen (Tilastokeskus, ei pvm). Tutkielman tutkimusmenetelmä on tällä määritelmällä validi, koska tutkimuskysymyksiin pystyi parhaiten vastaamaan laadullisella tutkimuksella. Validiteettia voidaan tarkastella myös

hienosyisemmin, esimerkiksi käsitteellisen validiuden kautta, englanniksi *construct validity* (Sechrest, 2005). Tutkimukseen haastateltiin kahta eri ryhmää, joilla kummallakin oli tietoa tutkittavasta asiasta eri näkökulmista. Tämä lisäsi tutkielman luotettavuutta. Tutkielman tulokset korreloivat aikaisempien tutkimusten tulosten kanssa ja olivat samansuuntaisia kuin teorian antoivat olettaa, mikä on hyvä merkki validiudesta.

Haastattelupyynnöksi lähetettiin 37 säätiölle. Näistä kahdeksan pyyntöä, eli noin 22 %, lähetetyistä haastattelupyynnöistä johti haastatteluun. On mahdollista, että tässä vaiheessa tutkimusaineistoon tuli vääristymä. Saattaa olla, että joku säätiön edustaja, joka ei kokenut tilintarkastusta merkitykselliseksi, ei sen takia suostunut haastatteluun. Tätä epäluotettavuuden lähdettä ei tutkielmaa tehdessä pystytty eliminoimaan.

Tutkimuksen kohteena olivat kaikki Suomessa tutkimuksen tekohetkellä toimivat säätiöt. Haastateltujen joukossa apurahasäätiöt ovat yliedustettuina ja toisaalta perhesäätiöt aliedustettuina. Apurahasäätiöistä oli helpompi saada yhteystietoja, ja niistä suurempi osuus suostui haastatteluun verrattuna muihin säätiöihin. Perhesäätiöistä taas oli vaikeampaa löytää tietoja, ja heille esitetyistä haastattelupyynnöistä mikään ei johtanut haastatteluun. Kuitenkaan erityyppisten säätiöiden vastauksissa ei havaittu merkittäviä eroja. Säätiöihin erikoistuneista tilintarkastajista viidelle esitettiin haastattelupyynnöksi, ja he kaikki suostuivat siihen.

Tutkimukseen haastateltiin viittä säätiöihin erikoistunutta tilintarkastajaa ja kahdeksaa säätiöiden edustajaa. Tämä on laadulliseen tutkimukseen riittävä määrä. Kuitenkin tässä tutkielmassa oli myös määrällinen osuus. Määrälliseen osuuteen kummassakin ryhmässä on liian vähän ihmisiä, jotta siihen voisi tieteellisesti luottaa. Toisaalta säätiöihin erikoistuneita tilintarkastajia ei ole monia, joten perusjoukosta on varmaan kuitenkin saatu merkittävän kokoinen prosenttiosuus. Suomessa on vain jonkin verran yli 1 500 tilintarkastajaa, pois lukien JHTT-tilintarkastajat, ja säätiöt muodostavat vain pienen osan kaikista tarkastuskohteista (PRH, 2016).

Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan rooli on usein korostuneempi kuin määrällisessä. Usein eri ihmiset puhuvat samasta asiasta eri sanoilla, ja joskus taas tarkoittavat eri asioita käyttäessään samoja sanoja. Tässäkin tutkielmassa tutkijan piti joskus tulkita mitä haastatellut tarkoittivat ja tyytillä vastauksia eri kategorioihin. Suurimmaksi osaksi oli kuitenkin selkeätä, mitä haastatellut tarkoittivat. Haastattelupohjat oli laadittu neutraalista näkökulmasta, joka ei ohjaisi vastaajia mihinkään suuntaan. Kokonaisuutena tämä tutkielma on olennaisesti validi.

Laadullisen tutkimuksen reliabiliteettia tai testipysyvyyttä voidaan tarkastella kolmella eri osa-alueella (Miller & Kirk, 1986). Nämä osa-alueet ovat, metodin reliabiliuden arviointi, ajallinen reliabilius ja tulosten johdonmukaisuus. Tutkimuskysymystä koetettiin lähestyä monesta eri näkökulmasta ja avoimilla kysymyksillä. Haastatellut vastasivat samoihin kysymyksiin pääosin samalla tavalla, mutta hajontaakin ja erityisesti painotuseroja ilmeni.

Ajallinen testipysyvyys oli hyvä. Yhtä lukuun ottamatta kaikilla haastatelluilla oli kokemusta säätiöiden tilintarkastuksesta yli kymmenen vuoden ajanjaksolta. Vastauksista myös kävi ilmi, että he olivat muodostaneet käsityksensä kysyttävistä asioista pidemmällä ajanjaksolla. Kuitenkin olosuhteet muuttuvat ajan myötä, joten tutkielman tulokset vanhentuvat jonkin ajan kuluttua. Tulokset olivat johdonmukaisia. Tutkielmassa oli laadullinen ja määrällinen osa, joiden tulokset vastasivat pääosin toisiaan. Lisäksi säätiöiden edustajat ja yhdistysten edustajat antoivat numeerisiin kysymyksiin samankaltaisia vastauksia.

Tämä tutkimus voitaisiin ongelmitta toistaa. Liitteenä on tilintarkastajille ja säätiöiden edustajille kohdistetut kyselylomakkeet. Samat kysymykset voitaisiin kysyä vastaavalta joukolta, kuin tässä tutkimuksessa haastatelluilta. Tutkielman testipysyvyys on tämän luonteiselle ja kokoiselle tutkielmalle tarpeeksi hyvä.

10.5 Tutkielman tuoma arvo

Tutkielman merkittävimpänä antina on se, että säätiöt hyötyvät tilintarkastuksesta paljon ja monella tapaa. Tutkielma osaltaan kytkeytyy laajempaan yhteyteen, jossa koetetaan selvittää tilintarkastuksen tuomaa hyötyä tai tarvetta tilintarkastukselle. Tähän kysymykseen on nyt vastaus koskien suomalaisia säätiöitä. Tutkimusta tehdessä havaittiin myös, että säätiöt ja yhdistykset saavat suunnilleen saman verran hyötyä tilintarkastuksesta, ja samoista syistä. Vaikkei tilintarkastuksen käytännön toteutus ollut tutkielman aiheena, niin siitäkin saatiin jonkin verran tietoa. Tämä tutkielma myös osaltaan syventää ymmärrystämme suomalaisten säätiöiden nykytilasta.

Tutkielma toi esiin myös asioita, joista voi olla käytännön hyötyä. Säätiöiden nähtiin saavan erityisesti hyötyä tilintarkastajasta, jolla on paljon tietoa ja kokemusta säätiöistä. Säätiöihin tai sekä säätiöihin että yhdistyksiin kohdistavaa koulutusta todennäköisesti kannattaisi siis lisätä. Tilintarkastajan tärkeimmäksi ammatilliseksi osa-alueeksi nähtiin substanssiosaaminen. Tilintarkastajan tärkeimmäksi henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi kerrottiin kommunikaatiotaidot, jotta tätä substanssiosaamista voitaisiin välittää. Tällä hetkellä kommunikaatiotaitoja ei paljoa painoteta tilintarkastajan ominaisuuksissa. Tutkielman tulosten mukaan kommunikaatiotaitoja arvostetaan paljon, ja ne tuovat tilintarkastusasiakkaalle lisäarvoa.

Patentti- ja rekisterihallituksen toiminannon aktivoituminen keräsi kiitosta. Toiveissa oli, että PRH ottaisi vielä proaktiivisemmän roolin, eikä vain reagoisi asioihin, kuten sen nähtiin aiemmin tekevän. PRH:lta haluttiin myös, että se julkaisisi säätiöiden hyvää hallintoa koskevia ohjeita ja säätiöiden tilinpäätösmaalleja. Tutkielma myös toi esiin pienten säätiöiden haasteet tilintarkastuksen suhteellisen kalleuden kanssa. Kun tämä asia on tiedossa, sitä voidaan tutkia enemmän tai tehdä toimenpiteitä, joilla se helpottuisi.

10.6 Jatkotutkimusaiheita

Tässä tutkimuksessa on tutkittu säätiöiden saamaa hyötyä tilintarkastuksesta. Aiemmissa tutkimuksissa tutkittiin yritysten ja yhdistysten saamaa hyötyä tilintarkastuksesta. Mielenkiintoista olisi käyttää samaa tutkimusasetelmaa joko kaikista julkisyhteisöistä tai sitten rajatusta joukosta, esimerkiksi kunnista. Julkisyhteisöt muodostavat tärkeän osan Suomen taloudesta. Niiden tilintarkastuksessa on näkökulmia, jotka ovat jossain mielessä sukua säätiöille. Toisaalta niiden tarkoituksen kohde on ei-taloudellinen, toisaalta niillä on velvollisuus saada mahdollisimman paljon hyvää aikaan niille uskotuilla rahoilla. Myös taloudenpidon tasapainovaatimus on huomioitava (Meklin, 2009). Julkisyhteisöillä on oma tilintarkastustutkintonsa, jonka hyväksyttävästi suorittaneista tulee JHT-tilintarkastajia eli julkishallinnon tilintarkastajia. Julkisyhteisöt muodostavat monipuolisen joukon, joiden tilintarkastus on erittäin perusteltua julkisen edun kannalta. On kuitenkin kysyttävä, saavatko ne itse jotain hyötyä tilintarkastuksesta ja tuleeko hyötyä samoista syistä kuin muillekin organisaatioille.

Tämän tutkimuksen pohjalta olisi todennäköisesti mahdollista laatia kyselylomake, jolla säätiöiden saamaa hyötyä tilintarkastuksesta voisi tutkia määrällisesti. Määrällisessä tutkimuksessa on joitain etuja, joita laadullisessa ei ole. Esimerkiksi eri säätiö ryhmien vertailu keskenään olisi mielekästä, kun edustajia eri ryhmistä olisi useampia. Säätiöitä voitaisiin jaotella esimerkiksi koon mukaan (pieni, keskisuuri tai suuri) ja/tai toiminnan tarkoituksen mukaan (sosiaali- ja terveysala, tiede, urheilu jne.). Jaottelutapa voisi perustua myös rahoituksen lähteeseen (toiminnallinen säätiö tai pääomasäätiö) tai johonkin muuhun tapaan. Näiden ryhmien vastauksien mahdollisissa eroissa olisi ehkä mielenkiintoisia tuloksia. Ongelmana tosin olisi säätiöiden jakaminen eri luokkiin: tämän tutkimuksen sivuhuomiona on se, että ahtaat määrittelylaatikot eivät kovin hyvin kuvasta säätiöiden todellisuutta.

11 Yhteenveto

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, saavatko säätiöt hyötyä tilintarkastamisesta, ja jos saavat, niin mistä hyöty tulee. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös vertailla tuloksia edellisiin kysymyksiin sekä yritysten ja yhdistysten saamaan hyötyyn tilintarkastuksesta. Tutkimusta varten haastateltiin viittä säätiöihin erikoistunutta tilintarkastajaa ja kahdeksaa säätiöiden asiamiestä tai talousjohtajaa. Tutkimus toteutettiin pääasiallisesti teemahaastatteluilla, mutta mukana oli myös numeerinen osuus paremman vertailtavuuden vuoksi.

Tutkimuksen viitekehyksenä oli erilaiset teoriat tilintarkastuksen hyödyistä. Nämä teoriat olivat agenttiteoria, informaatioteoria, vakuutusteoria sekä luottamuksen tärkeys taloudessa. Tutkimuksen tulokset vahvistivat kaikkia teorioita tilintarkastuksen hyödyistä.

Tutkimuksen päätulos on, että säätiöt saavat hyötyä tilintarkastuksesta. Tämä hyöty tulee erityisesti luottamuksen kasvamisesta säätiön ja sen sidosryhmien välillä. Luottamus myös kasvoi, ja toi hyötyä säätiön toimivan johdon ja hallituksen välillä. Toinen mistä säätiöt saavat hyötyä on tilintarkastajien konsultaatiosta, varsinkin vaativissa tilanteissa. Säätiöt saavat saman verran hyötyä tilintarkastuksesta kuin yhdistykset, kun taas yritykset saavat vähemmän. Muita olennaisia tuloksia on neljä. 1) Säätiöt hyötyvät erityisesti säätiöihin erikoistuneesta tilintarkastajasta. 2) Säätiöt ovat monipuolinen ryhmä, ja niitä ei voi ongelmitta jaotella eri ryhmiin. 3) Tilintarkastajassa arvostetaan kommunikaatiotaitoja. 4) Pienillä säätiöillä kuluu tilintarkastukseen suhteessa paljon rahaa.

Lähdeluettelo

- Aalto yliopisto Tekniikan tukisäätiö.* (ei pvm). Noudettu osoitteesta Aalto yliopisto Tekniikan tukisäätiö: http://elec.aalto.fi/fi/about/foundation_technology/
- Ahdekivi, E. (2014). *Säätiöt omistajina.* Pörssisäätiö. Noudettu osoitteesta Pörssisäätiö: <http://www.porssisaatio.fi/wp-content/uploads/2014/11/s%C3%A4%C3%A4ti%C3%B6t-omistajina-lowres.pdf>
- Alasuutari, P. (1994). *Laadullinen tutkimus 3.painos s. 23.* Tampere: Tekstinvalmistus Vastapaino.
- Alasuutari, P. (2014). *Laadullinen tutkimus 2.0, viides painos s. 31–47.* Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Blokdiik, H.;Driehuisen, F.;Simunic, D. A.;& Stein, M. T. (2003). Factors Affecting Auditors' Assessments of Planning Material. *AUDITING: A Journal of Practice & Theory*, September 2003, Vol. 22, No. 2, pp. 297-307.
- Derek, M. (2006). *A history of auditing. 2. luku.* Abingon, Oxon: Routledge. .
- Elonheimo, P. (2013). Opinnäytetyö. *Tilintarkastuksen merkityksestä yhdistyksille.* Helsinki: Haaga-Helia ammattikorkeakoulu.
- Hallinto, kansallisooppera ja -baletti.* (2018). Noudettu osoitteesta Kansallisooppera ja -baletti: <http://oopperabaletti.fi/talo/hallinto/>
- HTM-tilintarkastajat. (2012). *Tilintarkastusasiakkaan kokema hyöty.* HTM-tilintarkastajat ry.
- Huokko, J. (2018). *TILINTARKASTUKSEN KANNALTA KESKEISET SEIKAT JA SYYT NIIDEN RAPORTOINTIIN SUOMALAISSA PÖRSSIYHTIÖISSÄ 2016.* Helsinki: Aalto yliopisto.
- (2006). *Hyvä säätiötapa.* Säätiöiden ja rahastojen neuvottelukunta ry.
- Ivashina, V.;& Scharfstein, D. (2008). *Bank Lending During the Financial Crisis of 2008.* Harvard Business School.
- Kaitila, I. (1919). *Tilintarkastus.* Jyväskylässä: K. J. Gummerus Oy.
- Kalevalaseura. (ei pvm). *Kalevalaseura.* Noudettu osoitteesta Kalevalaseura, jäsenille: <https://kalevalaseura.fi/jasenille/>
- Kallio, M.;Kangasniemi, A.;Pöyhönen, K.;& Vierros, H. (2016). *Yhdistykset ja säätiöt. Kirjanpidon, tilinpäätöksen ja verotuksen erityiskysymyksiä. S.101–137.* Tallinna: ST-Akatemia Oy.

- Kilpinen, K.;Perälä, J.;Perälä, S.;& Viertola, J. (2015). *Säätiön toiminta ja talous*. s. 94-107. Tallinna: St-Akatemia Oy.
- Kilpinen, K.;Perälä, J.;Perälä, S.;& Viertola, J. (2015). *Säätiön toiminta ja talous* s. 9. Helsinki: ST-Akatemia Oy.
- Kirjanpitolautakunta. (3. 11 2015). Omaehtoinen lausunto lähipiiritoimien esittämisestä säätiön toimintakertomuksessa sekä tytäryrityksen tilinpäätöksen yhdistelemättä jättämisestä. *Kirjanpitolautakunnan lausunto*. Kirjanpitolautakunta.
- Korkeamäki, A.-M. (2017). *Tilintarkastuksen perusteet*. s. 37–54. Helsinki: Sanoma Pro.
- Korkeamäki, A.-M. (2017). *Tilintarkastuksen perusteet*. S. 96–115. Helsinki: Sanoma Pro.
- Kosonen, L. (2005). *Vaarinpidosta virtuaali aikaan. Sata vuotta suomalaista tilintarkastusta*. Lappeenranta: Väitöskirja Lappeenrannan teknillinen yliopisto.
- Lastentautien tutkimussäätiö*. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Lastentautien tutkimussäätiö, säätiöstä: <http://www.lastentautientutkimussaatio.fi/saatio/>
- Lydman, K.;Alakare, M.;Björklund, A.;Kemppinen, S.;Laaksonen, L.;& Leppä, M. (2005). *Yhdistys ja säätiö - oikeudelliset kysymykset, tilinpäätös, verotus ja hallinto*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- macrotrends*. (ei pvm). Noudettu osoitteesta macrotrends: <https://www.macrotrends.net/1447/ted-spread-historical-chart>
- Mautz, R.;& Sharaf, H. (1961). *The philosophy of auditing*. American Accounting Association.
- Meklin, P. (2009). Tarkastus verorahoitteisessa ja markkinarahoitteisessa toiminnassa - erojen ja yhtäläisyyksien teoreettisia perusteluja. Teoksessa J. Heiskanen;L.-A. Kihn;& S. Näsi, *Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen* (ss. 52–65). Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Miina Sillanpään Säätiö*. (2017). Noudettu osoitteesta Miina Sillanpään Säätiö: <https://www.miinasillanpaa.fi/saatio/>
- Miller, M.;& Kirk, J. (1986). *Reliability and Validity in Qualitative Research*. S. 41-42. SAGE.
- Nonprofits, N. C. (ei pvm). *Council of nonprofits*. Noudettu osoitteesta What is a "Nonprofit"?: <https://www.councilofnonprofits.org/what-is-a-nonprofit>

NY times. (ei pvm). Noudettu osoitteesta NY times:

<https://www.nytimes.com/2008/10/02/business/02crisis.html>

Näsi, S. (2009). Katsaus tilintarkastuksen opetukseen ja tutkimukseen Suomen kauppätieteellisissä yksiköissä. Teoksessa J. Heiskanen;L.-A. Kihn;& S. Näsi, *Näkökulmia laskentatoimeen ja tilintarkastukseen* (ss. 15–33). Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Patentti- ja rekisterihallitus. (ei pvm). Noudettu osoitteesta

<https://www.prh.fi/fi/saatiorekisteri.html>

Patentti- ja rekisterihallitus. Säätiörekisteri, valvonta. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Patentti- ja rekisterihallitus. Säätiörekisteri, valvonta:

<https://www.prh.fi/fi/saatiorekisteri/valvonta.html>

Perälä, S.;& Perälä, J. (2006). *Yhdistyksen ja säätiön talous, kirjanpito ja verotus. 3. uudistettu laitos*. WS Bookwell Oy.

PRH. (2016). *Tilintarkastusalan markkinaseurantaraportti*. Patentti- ja rekisterihallitus.

Päivänen, P. (1/2018). Mitkä ovat säätiöiden vuosiselvitysten kipukohdat? *Profiitti*, 47–50.

Riistama, V. (1994). *Tilintarkastuksen teoria ja käytäntö. S. 14–60*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Sechrest, L. (2005). Validity of Measures Is No Simple Matter. *Health Services Research*, Oct; 40(5 Pt 2): 1584–1604. .

Shelburne, R. (2010). *THE GLOBAL FINANCIAL CRISIS AND ITS IMPACT ON TRADE: THE WORLD AND THE EUROPEAN EMERGING ECONOMIES*. Geneva, Switzerland: UNITED NATIONS ECONOMIC COMMISSION FOR EUROPE.

Sidottujen rahastojen käsittelystä säätiön tilinpäätöksessä ja konsernitilinpäätöksessä , 1884 (Kirjanpitolautakunta 13. 3 2012).

Suomen tilintarkastajat. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Suomen tilintarkastajat, raportoiminen:

<https://www.suomentilintarkastajat.fi/tilintarkastus/mita-tilintarkastus-on/tilintarkastuksesta-raportoiminen>

Suomen Tilintarkastajat. KHT-yhdistys. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Suomen Tilintarkastajat.

KHT-yhdistys.: <https://www.suomentilintarkastajat.fi/toimintamme/suomen-tilintarkastajat-ry/kht-yhdistys-ry>

Säätiölaki 24.4.2015/487. (2015).

Säätiöpalvelu. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Säätiöpalvelu:

<https://www.saatiopalvelu.fi/srnk.html#saatiotutkimushanke>

Teck-Heang, L.;& Ali, A. (2008). The evolution of auditing: An analysis of the historical development. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, Dec. 2008, Vol.4, No.12 (Serial No.43).

Tilastokeskus. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Tilastokeskus, Validiteetti:

<https://www.stat.fi/meta/kas/validiteetti.html>

Tilintarkastuslaki 18.9.2015/1141. (2015).

Tomperi, S. (2018). *Tilintarkastus normeista käytäntöön. 4. uudistettu painos.* Keuruu: Edita Publishing.

Tomperi, S. (2018). *Tilintarkastus normeista käytäntöön. 4. uudistettu painos. 55–68.* Helsinki: Edita.

Tuloverolaki 30.12.1992/1535. (ei pvm). *II osa 3. luku 22 §.*

Tuomi, J.;& Sarajärvi, A. (2013). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 11. uudistettu painos s.17–56.* Vantaa: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turun yliopiston nettisivut. (ei pvm). Noudettu osoitteesta Turun yliopiston nettisivut:

<http://www.utu.fi/fi/Yliopisto/historia/historia/Sivut/home.aspx>

Utilitarismi. (ei pvm). *Filosofia.* Noudettu osoitteesta Utilitarismi: <https://filosofia.fi/node/4049>

Wallace, W. (1980). The Economic role of the audit in free and regulated markets. *Touche Ross Foundation.*

Venho, T. (2018). *Kabinetin puolella. Säätiöt ja puoluerahoitus Suomessa.* Kunnallisanalan kehittämissäätiö.

Verohallinto. (25. 11 2016). *Verohallinnon sivut.* Noudettu osoitteesta Verotusohje yleishyödyllisille yhteisöille: https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/47999/verotusohje_yleishyodyllisille_yhteisoi3/

Viren, M. (2014). *Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa s.10.* Hanken School of Economics.

Viren, M. (2014). *Yleishyödylliset yhteisöt Suomessa s.14–15.* Hanken School of Economics. Noudettu osoitteesta <https://www.prh.fi/fi/saatiorekisteri.html>

Vuolteenaho, T. (2017). *APURAHASÄÄTIÖN TILINPÄÄTÖS. Myönnettyjen apurahojen käsittely, tilinpäätöksen tarkoitus*. Aalto-yliopisto.

(1989). *Yhdistyslaki 26.5.1989/503*.

YLE. (2006). *YLE. Helsinki muistelee omaa kulttuurivuottaan hyvällä*. Noudettu osoitteesta YLE.
Helsinki muistelee omaa kulttuurivuottaan hyvällä: <https://yle.fi/uutiset/3-5225206>

YLE. (13. 3 2018). *YLE uutiset*. Noudettu osoitteesta YLE uutiset. Aki Haaro jättää Nuorisosäätiön.:
<https://yle.fi/uutiset/3-10114128>

Haastattelut

Haastattelujen kesto on pyöristetty lähimpään varttiin.

Tilintarkastaja 1. KHT-tilintarkastaja. Haastattelu 16.3.2018. Kesto noin 15 minuuttia.

Tilintarkastaja 2. KHT-tilintarkastaja. Haastattelu 25.4.2018. Kesto noin 45 minuuttia.

Tilintarkastaja 3. KHT-tilintarkastaja. Haastattelu 7.5.2018. Kesto noin 45 minuuttia.

Tilintarkastaja 4. KHT-tilintarkastaja. Haastattelu 30.5.2018. Kesto noin 30 minuuttia.

Tilintarkastaja 5. KHT-tilintarkastaja. Haastattelu 11.6.2018. Kesto noin 30 minuuttia.

Säätiö 1. Säätiön edustaja A. Haastattelu 10.7.2018. Kesto noin 45 minuuttia.

Säätiö 2. Säätiön edustaja B. Haastattelu 11.7.2018. Kesto noin 15 minuuttia.

Säätiö 3. Säätiön edustaja C. Haastattelu 12.7.2018. Kesto noin 60 minuuttia.

Säätiö 4. Säätiön edustaja D. Haastattelu 7.8.2018. Kesto noin 30 minuuttia.

Säätiö 5. Säätiön edustaja E. Haastattelu 8.8.2018. Kesto noin 30 minuuttia.

Säätiö 6. Säätiön edustaja F. Haastattelu 8.8.2018. Kesto noin 30 minuuttia.

Säätiö 7. Säätiön edustaja G. Haastattelu 14.8.2018. Kesto noin 15 minuuttia.

Säätiö 8. Säätiön edustaja H. Haastattelu 23.8.2018. Kesto noin 45 minuuttia.

Liitteet

Haastattelupohjat

Liite 1

Haastattelupohja säätiön edustajalle

- 1) Voisitko kertoa jonkin verran säätiöstä? Sen yleinen tehtävä?
Työntekijöitä, liikevaihto, tase?
- 2) Voisitko kertoa, miten päädyit työhösi ja mikä on suhteesi säätiöön?
- 3) Mikä on tilintarkastajan tehtävä?
- 4) Voisitko lyhyesti kertoa tilintarkastuksen prosessin? Siis mitä tilintarkastaja tekee säätiössänne?
- 5) Koetko, että säätiö organisaationa hyötyy tilintarkastuksesta? Miten?
- 6) Koetko, että säätiön tarkoituksen kohteet hyötyvät tilintarkastuksesta? Miten?
- 7) Koetko, että yhteiskunnalle, laajasti merkityksessä, tulee hyötyä säätiöiden tilintarkastuksesta?
- 8) Onko jotain esimerkkejä, miten tilintarkastus on tuonut lisäarvoa säätiölle?
- 9) Jos laki ei pakottaisi, niin haluaisitko, että säätiö valitsisi tilintarkastajan?
- 10) Onko järjestönne käyttänyt samaa tilintarkastajaa pitkään vai vaihtanut? Miksi?
- 11) Mitkä ovat tärkeimmät kriteerit tilintarkastajan valinnassa?
- 12) Miten sinun mielestäsi nykyinen tilintarkastusjärjestelmä toimii?
- 13) Onko sinulla ideoita, miten tilintarkastusta voitaisiin kehittää?
- 14) Mikä sinusta on tärkeintä tilintarkastajassa ihmisenä? Miksi?
- 15) Tärkeintä tilintarkastajan ammattitaidossa? Miksi?

Voisitko arvostella tilintarkastajan toiminnan tärkeimmät tekijät (asteikolla 1–7)? Jossa 1 on ei yhtään tärkeä ja 7 on äärimmäisen tärkeä? Myös kommentteja kysymyksiin voi antaa.

Tilintarkastajan ammattitaito?

Tilintarkastajan tehokkuus (tehdään oikeita asioita)?

Tilintarkastajan tuntemus uusista laeista/asetuksista?

Tilintarkastajan aikataulussa pysyminen?

Tilintarkastuksen sujuvuus ja yleinen helppous?

Suosittelisitko muille säätiöille tilintarkastajan käyttämistä (asteikolla 1–7)? Jossa 1 on että et missään tapauksessa suosittelisi ja 7 on että ehdottomasti suosittelisit. Siis jos kaikki säätiöt eivät olisi tilintarkastusvelvollisia.

Tuottaako tilintarkastus lisäarvoa säätiön toiminnalle (asteikolla 1–7)? Jossa 1 että ei tuota yhtään lisäarvoa ja 7 että tuottaa erittäin paljon lisäarvoa.

Liite 2. Haastattelupohja säätiöiden tilintarkastajalle

Voisitko kertoa jonkin verran työhistoriastasi? Kuinka monta vuotta olet ollut tilintarkastajana, paljonko olet tarkastanut säätiöitä?

1. Miten jaottelisit säätiöitä eri luokkiin?
2. Onko joitain asioita mitä teet eri lailla tarkastaessasi säätiötä kuin yritystä?
3. Mitä eroja on suuren ja pienen säätiön tarkastamisessa?
4. Oletko tarkastanut samoja säätiöitä pitkään? Onko erilaista tarkastaa jotain säätiötä monetta vuotta?
5. Koetko, että säätiöt itsessään organisaatioina hyötyvät tilintarkastuksesta? Miten?
6. Koetko, että säätiön kohteet/tavoitteet hyötyvät tilintarkastuksesta? Miten?
7. Koituuko yhteiskunnalle laajassa merkityksessä jotain hyötyä säätiöiden tilintarkastuksesta?
8. Onko jotain esimerkkejä, miten tilintarkastus on tuonut lisäarvoa jollekin säätiölle?
9. Mielenpitemies siihen, että kaikki säätiöt ovat tilintarkastusvelvollisia? Kun yrityksillä ja yhdistyksillä on kokorajat.
10. Näetkö ristiriitaa tilintarkastajan valvontavelvollisuuden ja toisaalta pyrkimyksen tuottaa lisäarvoa tarkastuksen kohteelle välillä? Miten olet tätä käsitellyt työssäsi?
11. Onko sinulla mielipidettä, miten tilintarkastus voisi tuoda enemmän lisäarvoa tarkastuksen kohteelle säätiöissä? Tai yleisesti ottaen?
12. Mielenpitemies säätiöiden tilintarkastajana joidenkin säätiöiden raha-asioista viime aikoina nousseisiin kohuihin? Esimerkiksi Nuorisosäätiö.
13. Miten sinun mielestäsi nykyinen tilintarkastusjärjestelmä toimii säätiöiden kohdalla? Tai yleisesti ottaen?
14. Onko sinulla ajatuksia, miten tilintarkastusta voitaisiin kehittää säätiöiden kohdalla? Tai yleisesti ottaen?
15. Mikä sinusta on tärkeintä tilintarkastajassa ihmisenä? Tärkeintä tilintarkastajan ammattitaidossa? Miksi?

Voisitko arvostella tilintarkastajan toiminnan tärkeimmät tekijät (asteikolla 1–7)? Jossa 1 on ei yhtään tärkeä ja 7 on äärimmäisen tärkeä? Myös kommentteja kysymyksiin voi antaa.

Tilintarkastajan ammattitaito?

Tilintarkastajan tehokkuus (tehdään oikeita asioita)?

Tilintarkastajan tuntemus uusista laeista/asetuksista?

Tilintarkastajan aikataulussa pysyminen?

Tilintarkastuksen sujuvuus ja yleinen helppous?

Onko jotain loppukommentteja tilintarkastuksesta tai säätiöistä tai säätiöiden tilintarkastuksesta?

Liite 3. HTM-tilintarkastajien teettämä tutkimus ”tilintarkastusasiakkaan kokema hyöty”.

HTM-tilintarkastajat ry – GRM-revisorer rf

HTM-tilintarkastajat ry teetti loka-marraskuussa 2012 tutkimuksen, jonka tarkoituksena oli kartoittaa asiakkaan tyytyväisyyttä tilintarkastukseen. Puhelin- sekä henkilökohtaisina haastatteluina toteutettuun tutkimukseen vastasi 108 yrityksen vastuuhenkilöä. Käytännön toteutuksesta vastasi Innolink Research Oy

TILINTARKASTUSTA PIDETTIIN HYÖDYLLISENÄ PIENESSÄKIN YRITYKSESSÄ

Tilintarkastusta pidettiin hyödyllisenä asioiden varmistajana, joka lisäsi yrityksen luotettavuutta. Tilintarkastajien toimintaan oltiin yleisesti tyytyväisiä ja tilintarkastuksesta koettiin saatavan vastinetta.

Tutkimuksen tulosten perusteella myös yritykset, joilla ei ole velvollisuutta valita tilintarkastajaa pitivät tilintarkastuksen suorittamista hyödyllisenä.

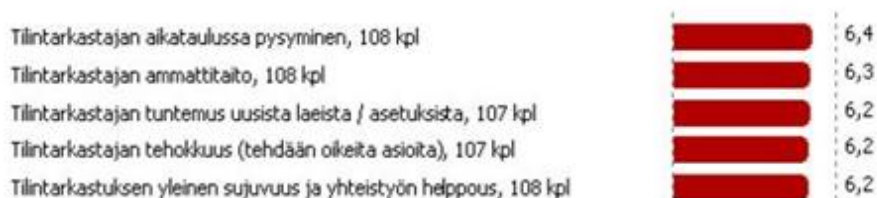
AMMATTITAITO – YHTEISTYÖN AVAINTEKIJÄ

Vastausten perusteella tilintarkastajan toiminnassa arvostetaan eniten ammattitaitoa, tehokkuutta sekä tietämystä uusista laeista ja asetuksista. Tärkeää on myös aikataulussa pysyminen ja tilintarkastuksen yleinen sujuvuus sekä yhteistyön helppous.

Kuva 1: Toiminnan tärkeimmät tekijät (asteikolla 1-7)

Vastaajat kokevat tilintarkastajien myös onnistuneen erinomaisesti tärkeimmiksi koetuissa tekijöissä. Parhaimmat onnistumisarvosanat tilintarkastajat saivat aikataulussa pysymisestä, ammattitaidosta, uusien lakien ja asetusten tuntemisesta, tehokkuudesta sekä tilintarkastuksen yleisestä sujuvuudesta ja yhteistyön helppoudesta.

Kuva 2: Toiminnan onnistuneimmat tekijät (asteikolla 1-7)

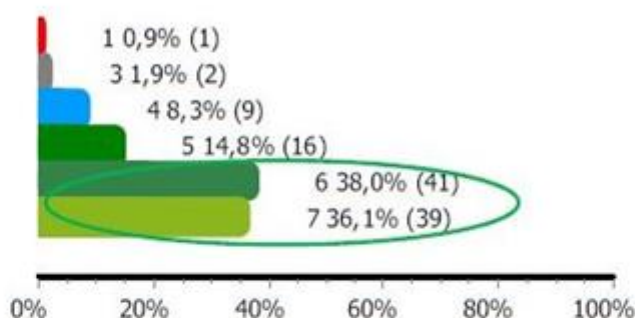

INNOLINK
TIEDOSTA MENESTYS

TILINTARKASTUKSEN SUOSITTELU-ODENNÄKÖISYYS KORKEALLA

Vastaajilta kysyttäessä, suosittelisivatko he omien kokemusien perusteella tilintarkastuksen teettämistä toisille yrittäjille, muodostui keskiarvoksi 5,9 (asteikko: 1 = en suosittelisi ... 7 = kyllä suosittelisin). Vastaajista 74 % antoi arvosanaksi 6 tai enemmän.

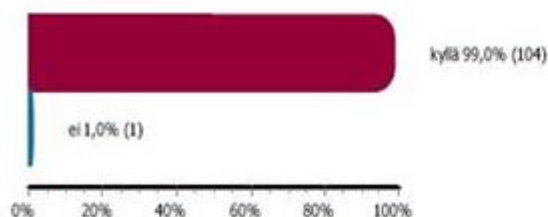
Kuva 3: Tilintarkastuksen suosittelu (asteikolla 1-7)

Myönteiset kokemukset yhteistyöstä näkyvät tyytyväisyytenä nykyiseen tilintarkastajaan; lähes kaikki vastaajat (96 %) haluavat pitää nykyisen tilintarkastajansa.

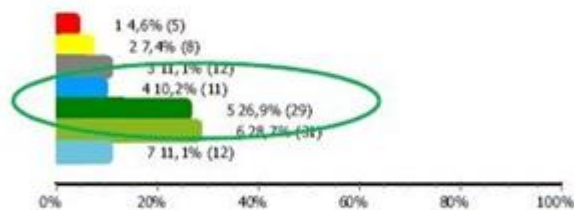
TILINTARKASTUS VASTAA ASIAKKAIDEN ODOTUKSIA JA TUOTTAA LISÄARVOA TOIMINNALLE

Tutkimuksen perusteella peräti 99 % vastaajista kokee tilintarkastuksen vastanneen odotuksiaan.

Kysyttäessä tuottaako tilintarkastus lisäarvoa yrityksen toiminnalle, vastaajista 67 % antoi arvosanaksi 5 tai enemmän.

Kuva 4: Tilintarkastus vastannut odotuksiin

Kuva 5: Tilintarkastuksen tuottama lisäarvo (asteikolla 1-7)

HTM-tilintarkastajat ry – GRM-revisorer rf:n jäsenenä on yhteensä yli 700 kaikista n.1.400:sta hyväksytyistä tilintarkastajasta Suomessa. HTM-tilintarkastajat ry:n jäsenkunta koostuu tilintarkastuslain mukaan hyväksytyistä ja EU:n tilintarkastajadirektiivin vaatimukset täyttävistä, pääasiassa yksin tai pienissä tilintarkastusyriyksissä toimivista HTM- ja KHT-tilintarkastajista. Yhdistyksen jäsenet tarkastavat noin 60.000 pääasiassa pientä ja keskiuurta yritystä eri puolilla Suomea.

HTM-tilintarkastajat ry

Alpo Salonen
Puheenjohtaja
P. +358 50 598 1226
alpo.salonen@htm.fi